

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....2	Постановления судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан2
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....32	Постановления судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан32
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының әкімшілік істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....51	Постановления судебной коллегии по административным делам Верховного Суда Республики Казахстан51
Сот орындаушыларының шешімдерін, әрекеттерін (әрекетсіздігін) даулау туралы әкімшілік істерді қараудың сот практикасын талдау.....62	Анализ судебной практики рассмотрения административных дел об оспаривании решений, действий (бездействия) судебных исполнителей 62

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер
жөніндегі сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии
по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан**

Үкімнің заңдылығы мен негізділігі

**Сотталушының қылмыстық іс-әрекеттері
ҚК-нің 194-бабының бірінші бөлігімен және
106-бабының үшінші бөлігімен дұрыс сараланған**

2023 жылғы 16 мамыр

№ 2уп-127-23

Алматы облысының кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының 2022 жылғы 4 қазандағы үкімімен:

С. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі - ҚК) 194-бабының бірінші бөлігімен 2 жылға бас бостандығын шектеуге сотталған.

«Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің отыз жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы» 2021 жылғы 7 желтоқсандағы Қазақстан Республикасы Заңының 2-бабы 1-тармағының 2) тармақшасына сәйкес жазадан босатылған;

- ҚК-нің 106-бабының үшінші бөлігімен 8 жылға бас бостандығынан айыруға сотталып, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемесінде өтеу белгіленген.

Жазасын өтеу мерзімі үкім заңды күшіне енген күннен бастап есептелген.

ҚК-нің 62-бабы үшінші бөлігінің 2) тармағына сай, 2021 жылғы 29 наурыздан бастап 1 сәуір аралығында және 2021 жылғы 28 желтоқсаннан бастап үкім заңды күшіне енгенге дейін күзетпен ұстауда отырған бір күні қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемесінде бас бостандығынан айыру түріндегі жазаны өтеудің бір жарым күні есебімен жаза өтеу мерзіміне есептелген.

С.-дан мемлекет пайдасына 38 050 теңге процестік шығындар мен 6 532 теңге баж салығы, жәбірленуші А.-ның пайдасына 5 000 000 теңге моральдық зиян, 500 000 теңге материалдық залал мен 100 000 теңге өкілдің көмегіне төленген шығын және Қазақстан Республикасының

Жәбірленушілерге өтемақы төлеу қорына 58 340 теңге мәжбүрлі төлем өндірілген.

Іс бойынша заттай дәлелдемелер мәселесі Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің 118-бабында белгіленген тәртіппен шешілген.

Сот үкімімен С. жәбірленушінің денсаулығына ауыр зиян келтіру арқылы абайсызда оның өліміне әкеп соққан іс-әрекеті және күш қолданамын деп бөтеннің мүлкін талап еткені үшін кінәлі деп танылған.

Алматы облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2022 жылғы 21 желтоқсандағы қаулысымен сот үкімі өзгертілген.

«Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің отыз жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы» 2021 жылғы 7 желтоқсандағы Қазақстан Республикасы Заңының 2-бабы 1-тармағының 2) тармақшасын қолдану алып тасталған.

С. ҚК-нің 194-бабының бірінші бөлігімен 2 жылға бас бостандығын шектеуге сотталған деп саналған.

Ол ҚК-нің 58-бабының үшінші бөлігі негізінде түпкілікті 8 жылға бас бостандығынан айыруға, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемесінде өтеуге сотталған.

Үкімнің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылған.

Бірінші сатыдағы сот іс бойынша заң талаптарын сақтай отырып, сот тергеуін жан-жақты жүргізіп, сотқа дейінгі тергеп-тексеру органы жинақтаған және сот отырысында тікелей зерттеліп, объективті бағаланған, дәйектілігі жағынан күмән келтірмейтін дәлелдемелер жиынтығын негізге алып, С. үкімде сипатталған қылмыстық іс-әрекеттерді жасағаны үшін кінәлі деп дұрыс тұжырым жасаған.

Басты сот талқылауында нақты анықталғандай, С. 2021 жылғы 10 қаңтарда достары М., Т. үшеуі Б.-мен сөйлеспекші болып оқиға орнына бірге барған кезде соңғының жанында достары М., Д., О. және Қ. болған. Оқиға барысында С. кәмелетке толмаған Қ.-ның ішінен жұдырықпен ұрған кезде соңғы жерге құлап, өзін ұрмауын сұраған. Сол сәтте С. оның басынан қыстық спорттық аяқ киімімен қасақана қатты тепкен.

Осы анықталған мән-жайлар жәбірленушілер Б., О., Д.-лардың жауаптарымен, беттестіру хаттамаларымен, сарапшы А.-ның жауабымен бекітілген.

Сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында және сотта оқиға орнында болған жәбірленушілер Б., О. және Д. өздерінің біркелкі айғақтарында сотталған С. жәбірленуші Қ.-ның басынан спорттық аяқ киімімен тепкенін және кейінгі күндері Қ. басынан соққы алғаннан бастап басы ауырып жүргені туралы шағым айтқанын атап көрсеткен.

Сот жәбірленушілердің сотталған С.-ның іс-әрекетін толық әшкерелеген айғақтары істің нақты мән-жайларына сәйкес келеді деп дұрыс

таныған әрі олар қылмыстық қудалау органы ұсынған дәлелдемелердің жиынтығымен объективті расталады.

Сонымен қатар С.-ға тағылған айып қылмыстық-процестік заңның талаптарына сай өткізілген тергеу әрекеттерінің хаттамаларымен, арнайы ғылыми білімдерге және қылмыстық іс материалдарына негізделген сараптаманың қорытындыларымен, куәлер мен сарапшының жауаптарымен дәлелденген.

Басты сот талқылауында сарапшы А. жәбірленуші Қ.-ға қатысты өткізілген сараптаманың қорытындысын толық қолдап, соңғының өліміне оның бас миының соғылуы, мидың сол жақ бөлігіне қан кетуі, мидың ісінуі және қысылуы себеп болғанын, оның тұжырымы мәйітті гистологиялық зерттеу барысында дәлелденгенін айтқан. Сонымен бірге жәбірленушіге келтірілген жарақат қатты доғал затпен ұрудың салдарынан пайда болғанын, жарақат алған адамның одан кейін оны елемей жүре бергенін және қан ұйыған кезде асқынып, оның құлауына себеп болғанын баяндаған.

Сонымен бірге, жәбірленуші Қ.-ға қатысты өткізілген сараптама кезінде өлімге душар еткен аурулардың патоморфологиялық белгілері анықталмаған.

Сот кәмелетке толмаған Қ.-ның бала кезінен бастап ашылған медициналық құжаттарын зерделеп, оның бас миының тамырлары ауырмағандықтан және басқа да бас ауруларымен ауырмағандықтан сотталған С.-ның соққысынан болған ауыр дене жарақаттары оның өліміне себеп болды деген негізді тұжырымға келген.

Осылайша, С.-ның құқыққа қайшы іс-әрекеттері сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында жинақталған және сот тергеуінде зерделенген бұлтартпас дәлелдемелердің жиынтығымен толық бекітіледі.

Бірінші сатыдағы сот әрбір дәлелдемені оның қатыстылығы, жарамдылығы, анықтығы, ал барлық жиналған дәлелдемелердің қылмыстық істі шешу үшін жеткіліктілігі тұрғысынан бағалап, С.-ның қылмыстық іс-әрекеттерін ҚК-нің 194-бабының бірінші бөлігімен және 106-бабының үшінші бөлігімен дұрыс саралаған.

Сот С.-ның жасаған қылмыстық құқық бұзушылықтарының сипаты мен қоғамға қауіптілік дәрежесін, жеке басының деректерін, қылмыстық жауаптылығы мен жазасын жеңілдететін мән-жайларды ескеріп, әлеуметтік әділеттілікті қалпына келтіру мақсатында сот актісінде жаза түрі мен мерзімін тағайындаудың уәждерін толық көрсетіп, ол кінәлі деп танылған қылмыстық заңның санкциясы шегінде әділ жаза тағайындаған.

Сонымен қатар, сот қолданыстағы заңнама талаптарына сәйкес азаматтық талапты қарап, істің нақты мән-жайын, жасалған қылмыстың салдарын, жәбірленуші тараптардың бастан кешкен моральдық азап дәрежелерін ескеріп, моральдық зиянның көлемін және материалдық залалды дұрыс өндірген.

Апелляциялық сатыдағы сот айыптау үкімінің заңдылығы мен негізділігін тексеру барысында қорғаушы тараптың сотталған адамның кінәсіздігі және азаматтық талаптың дұрыс шешілмегендігі жөніндегі уәждерін жан-жақты тексеріп, сотталған адамның құқыққа қайшы іс-әрекеттері дұрыс сараланып, ол кінәлі деп танылған қылмыстық заңның төменгі санкциясы шегінде жаза тағайындалған және азаматтық талап дұрыс шешілген деген негізді тұжырымға келген.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы жергілікті соттардың сотталған С.-ға қатысты сот актілерін өзгеріссіз қалдырды.

Адвокат А.-ның өтінішхаты қанағаттандырусыз қалдырылды.

Жаза тағайындау

Бірінші сатыдағы сот сотталушыға жаза тағайындаған кезде ҚК-нің 55-бабы үшінші бөлігінің, 56-бабы үшінші бөлігінің талаптарын сақтамаған

2023 жылғы 23 мамыр

№ 2уп-147-22

Алматы облысы Еңбекшіқазақ аудандық сотының 2022 жылғы 9 наурыздағы үкімімен:

Н. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі - ҚК) 24-бабының үшінші бөлігімен, 188-бабы үшінші бөлігінің 3) тармағымен кінәлі деп танылып, оған 3 жыл 6 ай мерзімге бас бостандығын шектеу жазасы тағайындалған.

«Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің отыз жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы» 2021 жылғы 7 желтоқсандағы № 81-VII Қазақстан Республикасы Заңының 3-бабы 3-тармағының 1-тармақшасына сай, оған тағайындалған 3 жыл 6 ай мерзімге бас бостандығын шектеу жазасы 1/3 бөлігіне қысқартылып, пробациялық бақылау белгіленген.

ҚК-нің 62-бабы 3-1-бөлігінің 2) тармағының талаптары негізінде Н.-ның 2022 жылғы 14 қаңтар мен 9 наурыз аралағындағы күзетпен ұстау уақыты бас бостандығын шектеу түріндегі жазаны өтеудің екі күні үшін бір күн есебімен жаза мерзіміне есепке жатқызылған.

Н.-дан Жәбірленушілердің өтемақы төлеу қорына 58 340 теңге өндірілген.

Сот үкімімен Н. адамдар тобының алдын ала сөз байласуымен терезе арқылы дүкеннің ішіне заңсыз кіріп, ішінен әрқайсысы 2 000 теңге тұратын 9 дана косметикалық қораптарды жасырын жымқыруға оқталғаны үшін кінәлі деп танылған.

Қылмыстық іс апелляциялық тәртіппен қаралмаған.

Заттай дәлелдемелер мәселесі Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің 118-бабына сай шешілген.

Бірінші сатыдағы соттың сотталған Н. қылмыстық құқық бұзушылықты үкімде баяндалған мән-жайлар бойынша жасаған деп айып тағып жасаған тұжырымы сот отырысында егжей-тегжейлі, мұқият тексеріліп, тиісті бағасын алған дәлелдемелерге негізделген.

Сот әрбір дәлелдемені оның қатыстылығы, жарамдылығы, анықтығы, ал барлық жиналған дәлелдемелерді қылмыстық істі шешу үшін жеткіліктілігі тұрғысынан бағалап, Н.-ның қылмыстық іс-әрекетін ҚК-нің 24-бабының үшінші бөлігімен, 188-бабы үшінші бөлігінің 3) тармағымен дұрыс саралаған.

Сотталған Н.-ның кінәсі туралы сот үкімі жазаның дұрыс тағайындалмауына байланысты өзгертілуге жатады.

«Қылмыстық жаза тағайындаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 25 маусымдағы № 4 нормативтік қаулысының 7-тармағына сәйкес, қылмысқа оқталғаны үшін жаза тағайындау жағдайларында ҚК-нің 55-бабының үшінші бөлігінде көрсетілген шектер ҚК-нің 56-бабының ережелері ескеріле отырып айқындалады.

Іс құжаттарына сәйкес, сот Н.-ны қылмысқа оқталғаны үшін кінәлі деп танып, процестік келісім тәртібі бойынша қараған. Яғни прокурор мен Н. арасында кінәні мойындау туралы мәміле нысанында процестік келісім жасалған. Процестік келісімнің барлық талаптары орындалған.

Мұндай жағдайда ҚК-нің 56-бабы үшінші бөлігінің және 55-бабы үшінші бөлігінің талаптары ескеріле отырып Н.-ға тағайындалған жаза 2 жыл 7 ай 15 күннен аспауға тиіс еді. Ал Н.-ға жоғарыда көрсетілген Рақымшылық туралы Заңның негізінде түпкілікті жаза 1 жыл 9 ай 1 күннен аспауға тиіс.

Рақымшылық жасау туралы заң тек негізгі жазаға қолданылуға, ал қосымша тағайындалған жазаны өтеудің бүкіл мерзімі ішінде жыл сайын жүз сағаттан мәжбүрлі еңбекке тарту жазасы орындалуға жатады.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталған Н.-ға қатысты бірінші сатыдағы соттың үкімін өзгертті.

Н.-ға ҚК-нің 24-бабының үшінші бөлігімен, 188-бабы үшінші бөлігінің 3) тармағымен, ҚК-нің 56-бабының үшінші бөлігімен және 55-бабының үшінші бөлігімен тағайындалған бас бостандығынан шектеу жазасы 2 жыл 7 ай 15 күнге төмендетілді.

«Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің отыз жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы» 2021 жылғы 7 желтоқсандағы Қазақстан Республикасы Заңының 3-бабы 3-тармағының 1) тармақшасына сәйкес Н.-ға тағайындалған жазаның 1/3 (үштен бір) бөлігі қысқартылып, түпкілікті 1 (бір) жыл 9 (тоғыз) ай 1 күнге бас бостандығын шектеу жазасы тағайындалды.

Сот үкімінің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылып, Бас Прокурордың наразылығы қанағаттандырылды.

Жаза тағайындау

ҚПК-нің 113-бабы бірінші бөлігінің 4) тармағына сай күдіктінің, айыпталушының жауаптылық дәрежесі мен сипатына әсер ететін мән-жайлар қылмыстық іс бойынша дәлелденуге жататын мән-жайлар қатарына жатады

2023 жылғы 16 мамыр

№ 2ун-142-23

Шымкент қаласы Әл-Фараби аудандық сотының 2022 жылғы 21 қыркүйектегі үкімімен:

А. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі - ҚК) 24-бабының үшінші бөлігімен, 366-бабы үшінші бөлігінің 2), 3) тармақтарымен кінәлі деп танылып, ҚК-нің 50-бабында көрсетілген лауазымдарды атқару құқығынан өмір бойына айырыла отырып, 7 жыл 6 айға бас бостандығынан айыруға, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемелерінде өтеуге сотталған.

М. бұрын сотталмаған, ҚК-нің 24-бабының үшінші бөлігімен, 366-бабы үшінші бөлігінің 2), 3) тармақтарымен кінәлі деп танылып, ҚК-нің 50-бабында көрсетілген лауазымдарды атқару құқығынан өмір бойына айырыла отырып, 8 жылға бас бостандығынан айыруға, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемелерінде өтеуге сотталған.

Осы үкіммен сотталған Т. мен К.-ге қатысты өтінішхат келтірілмеген.

Сот үкімімен А. мен М. лауазымды адамдар бола тұра, қызмет бабын жеке бастарының пайдасы үшін пайдаланып, адамдар тобының алдын ала сөз байласуымен ірі мөлшерде пара алуға оқталғандары үшін кінәлі деп танылған.

Шымкент қалалық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2022 жылғы 17 қарашадағы қаулысымен сотталған А. мен М.-ға қатысты бөлігінде сот үкімі өзгеріссіз қалдырылған.

Төменгі сатыдағы соттардың сотталған А. мен М. қылмысты үкімде баяндалған мән-жайларда жасаған деген тұжырымы басты сот талқылауында жан-жақты тексеріліп, тиісті баға берілген дәлелдемелерге негізделген.

Сотталған А. мен М. өздеріне тағылған айыпты мойындамағанымен олардың кінәсі сыбайластары Т. мен К.-нің, куәлер Ә., Ж., А. және басқалардың айғақтарымен, іс бойынша жүргізілген тергеу әрекеттерінің құжаттарымен және сот сараптамаларының қорытындыларымен толық бекітіледі.

Сотталған Т. сотта берген айғақтарында 2021 жылдың қараша айында К.-нің мемлекеттік сатып алу конкурсына қатысты мәселелерін оң шешу үшін, яғни соңғының компаниясына жіберілген хабарламалардың орындалғанын растау үшін сотталған А. және М.-мен сөйлесіп, парақорлыққа делдал болғанын, соңғылар 18 000 000 теңге пара талап еткендерін, ақшаны өзінің танысы А. Өскемен қаласынан Шымкентке алып келгенін айтып айғақ берген.

Т. сотқа дейінгі тергеп-тексеруде және басты сот талқылауында нанымды айғақтар бергендіктен олардың дұрыстығына күмән келтіруге негіз жоқ. Сонымен бірге аталған айғақтар іс бойынша жиналған басқа дәлелдемелермен: сотталған К.-нің лауазымды адамдар А. мен М.-ға делдал Т. арқылы ірі мөлшерде пара беруге оқталып, қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы кінәсін толық мойындап, істің мән-жайларын толық көрсеткен айғақтарымен, Т.-ның пәтеріне тінту жүргізу, тергеу әрекетіне куәгер ретінде қатысқан Ә. мен Ж.-ның жатын бөлмеден қара түсті спорттық сөмкеден 18 000 000 теңге бар екені анықталғаны туралы айғақтарымен, Т.-ның өтініші бойынша Өскемен қаласына ұшып барып, бейтаныс адамдармен кездескені, олар пакетке салынған 18 000 000 теңге ақша бергендері, ақшаны қара түсті сөмкеге салып, Шымкентке ұшқаны, Т.-мен кездесіп, оған сөмкені бергені, екеуі аталған сөмкені соңғының Т. көшесі, 69/41-үй, 2-пәтеріне тастап кеткендері туралы айғақтарымен сәйкес келеді.

Сот психологиялық-криминалистикалық сараптама қорытындыларына сәйкес, Т. мен К.-нің тергеу әрекеті барысында сөйлесу тілдері ақпараттық-хабарлаушы сипаттағы алдын ала дайындалмаған ауызекі тілдің бір түрі болып табылады. Тергеушінің әрекеті кезінде Т. мен К.-нің берген жауаптарының мағынасын өзгерту мақсатында оларға психологиялық қысым жасалғаны анықталмаған.

Сонымен қатар олардың кінәлері кешенді сот-бейнефонографиялық сараптаманың, сот психологиялық-филологиялық сараптаманың қорытындыларымен, сотталған адамдардың арасында өткізілген беттестіру хаттамаларымен, жасырын тергеу амалдарының қорытындыларымен толық бекітілген.

Бірінші сатыдағы сот әрбір дәлелдемені оның қатыстылығы, жарамдылығы, анықтығы тұрғысынан бағалап, ал барлық жиналған дәлелдемелердің жиынтығы А. мен М.-ның кінәлерін дәлелдеу үшін жеткілікті деген тұжырымға келе отырып, олардың қылмыстық іс-әрекеттерін ҚК-нің 24-бабының үшінші бөлігімен, 366-бабы үшінші бөлігінің 2), 3) тармақтарымен дұрыс саралаған.

Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі - ҚПК) 494-бабының он төртінші бөлігіне сәйкес, сот актісіне өздеріне қатысты өтінішхат келтірілмеген басқа сотталған адамдарға қатысты өзгерістер енгізуге, егер бұл ретте сотталған адамдардың жағдайы нашарламайтын болса, өзіне қатысты өтінішхат келтірілген сотталған адаммен сыбайласып жасалған қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша ғана жол беріледі.

Сот сотталған А., М. және Т.-ның қылмыстық жауаптылығы мен жазасын ауырлататын мән-жайды тану кезінде қолданыстағы заң нормаларының талаптарын сақтамай, төмендегідей заң бұзушылыққа жол берген.

Сот ҚПК-нің 24-бабына сәйкес, істі дұрыс шешуге қажетті және жеткілікті мән-жайларды жан-жақты, толық және объективті зерттеу үшін заңда көзделген барлық шараларды қолдануға міндетті. Іс бойынша сотталушыны әшкерелейтін де, ақтайтын да, сондай-ақ оның жауаптылығы мен жазасын жеңілдететін және ауырлататын мән-жайлар анықталуға жатады.

ҚПК-нің 113-бабы бірінші бөлігінің 4) тармағына сай күдіктінің, айыпталушының жауаптылық дәрежесі мен сипатына әсер ететін мән-жайлар қылмыстық іс бойынша дәлелденуге жататын мән-жайлар қатарына жатады.

Бірінші сатыдағы сот іс материалдарында сотталған адамдардың ант мәтіні мен оны беру күні көрсетілген ант қабылдау бланкілерінің жоқтығына қарамастан, яғни іс үшін маңызы бар мән-жайды анықтамай, олардың қылмыстық жауаптылығы мен жазасын ауырлататын мән-жай ретінде қылмыстық құқық бұзушылықты өздері берген сертін немесе кәсіби антын бұза отырып жасағандарын негізсіз таныған.

Осыған орай, сот алқасы аталған мән-жайды сотталған адамдардың қылмыстық жауаптылығы мен жазасын ауырлататын мән-жай ретінде тану алып тасталуға жатады деп есептейді.

Іс бойынша анықталғандай, бірінші сатыдағы сот сотталған адамдарға жаза тағайындағанда олардың қылмыстық жауаптылығы мен жазасын жеңілдететін мән-жайлар ретінде тұрғылықты мекенжайлары және асырауларында кәмелетке толмаған балаларының барын, сондай-ақ Т.-ның өз кінәсін толық мойындап, жасаған қылмысы үшін шын ниетпен өкінгенін, қылмысты ашуға және оған басқа да сыбайлас қатысушыларды әшкерелеуге белсенді түрде ықпал еткенін таныған.

ҚК-нің 55-бабы екінші бөлігінің 1) және 2) тармақтарында жасалған қылмыс белгісі ретінде көзделмеген жеңілдететін мән-жай болған және ауырлататын мән-жайлар болмаған кезде, жазаның негізгі түрінің мерзімін ҚК-нің Ерекше бөлігінің тиісті бабында көзделген ең жоғары мерзімнің ауырлығы орташа қылмыс жасаған кезде жартысынан, ауыр қылмыс жасаған кезде үштен екісінен асыруға болмайтыны көрсетілген.

Аталған баптың жетінші бөлігіне сәйкес, қылмысқа оқталғаны үшін жаза тағайындалған жағдайда, ҚК-нің 55-бабының екінші бөлігінде көрсетілген шектер ҚК-нің 56-бабының ережелері ескеріле отырып айқындалады.

ҚК-нің 56-бабының үшінші бөлігіне сәйкес, қылмысқа оқталғаны үшін жазаның мерзімін немесе мөлшерін ҚК-нің Ерекше бөлігінің тиісті бабында аяқталған қылмыс үшін көзделген жазаның негізгі түрінің ең жоғары мерзімінің немесе мөлшерінің төрттен үшінен асыруға болмайды.

Көрсетілген мән-жайларға сәйкес, сотталған адамдарға тағайындалған бас бостандығынан айыру түріндегі жазаның мерзімі А. мен М.-да 6 жылдан, Т.-да 1 жыл 6 айдан аспауға тиіс.

ҚК-нің 46-бабы бесінші бөлігінің 2) тармағына сәйкес, А. мен М. бас бостандығынан айыру жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемелерінде өтейді.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы жергілікті соттардың сотталған А., М. мен Т.-ға қатысты сот актілерін өзгертті.

Сотталған А., М. мен Т.-ның қылмыстық жауаптылығы мен жазасын ауырлататын мән-жай ретінде олардың қылмысты өздері берген сертін немесе кәсіби антын бұза отырып жасағанын тану алып тасталды.

ҚК-нің 24-бабының үшінші бөлігімен, 366-бабы үшінші бөлігінің 2), 3) тармақтарымен тағайындалған жаза мөлшері ҚК-нің 56-бабының үшінші бөлігі, 55-бабы екінші бөлігінің 2) тармағы басшылыққа алына отырып, А.-ға 5 жылға, М.-ға 6 жылға, ҚК-нің 55-бабы екінші бөлігінің 1) тармағы басшылыққа алына отырып, Т.-ға 1 жыл 6 айға дейін төмендетілді.

ҚК-нің 46-бабы бесінші бөлігінің 2) тармағына сәйкес А. мен М.-ның жаза өтеу орны болып қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемесі белгіленген.

Т. «Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің отыз жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы» Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 7 желтоқсандағы № 81-VII Заңының 2-бабы 1-тармағының 2) тармақшасына сәйкес негізгі жазаны өтеуден босатылды.

Сот актілерінің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылып, адвокаттар Д. мен Ш.-ның өтінішхаттары ішінара қанағаттандырылды.

Үкімнің заңдылығы мен негізділігі

Жергілікті соттар сотталушының іс-әрекетін ҚК-нің 369-бабының бірінші бөлігімен дұрыс саралаған

2023 жылғы 13 маусым

№ 2уп-178-23

Жамбыл облысы Шу аудандық сотының 2021 жылғы 27 желтоқсандағы үкімімен:

Д. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі - ҚК) 369-бабының бірінші бөлігімен мемлекеттік қызметте, судья қызметін, жергілікті өзін-өзі басқару органдарында, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкінде және оның ведомстволарында, мемлекеттік ұйымдарда және жарғылық капиталында мемлекет үлесі елу пайыздан асатын ұйымдарда, оның ішінде акционері мемлекет болып табылатын ұлттық басқарушы холдингтерде, ұлттық холдингтерде, ұлттық компанияларда, ұлттық даму институттарында, дауыс беретін акцияларының (қатысу үлестерінің) елу пайыздан астамы өздеріне тиесілі олардың еншілес ұйымдарында, сондай-ақ дауыс беретін акцияларының (қатысу үлестерінің) елу пайыздан астамы аталған еншілес ұйымдарға тиесілі заңды тұлғаларда лауазымдарды атқару құқығынан өмір бойына айыра отырып, 1 жылға бас бостандығын шектеуге сотталып, бас бостандығын шектеудің барлық мерзіміне пробациялық бақылау белгіленген.

«Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің отыз жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы» Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 7 желтоқсандағы № 81-VII Заңының 2-бабы бірінші бөлігінің 1) тармағына сәйкес жазадан босатылған.

Осы үкіммен С. да сотталған, алайда оған қатысты сот актілері дауланбайды.

Сот үкімімен Д. мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамға теңестірілген адам бола тұра, басқа адамдар үшін пайда мен артықшылықтар алу мақсатында ресми құжатқа көрінеу жалған мәліметтерді енгізгені, яғни қызметтік жалғандық жасағаны үшін кінәлі деп танылған.

Жамбыл облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2022 жылғы 21 сәуірдегі қаулысымен сот үкімі өзгеріссіз қалдырылған.

Соттың сотталған Д.-ға айып болып тағылған қылмыстық құқық бұзушылықты үкімде баяндалған мән-жағдайда жасаған деген тұжырымы сот отырысында егжей-тегжейлі, мұқият тексеріліп, тиісті бағасын алған дәлелдемелерге негізделген.

Сотталған Д. айыбын мойындамаса да оның кінәсі куәлер Б., Н., П., Е., Ш., М., И., А., Ғ.-лардың сотта зерттелген жауаптарымен, № 1085 сот-қолтаңбалық сараптамамен, № 1072 сарапшының қорытындысымен, № 3549 сот-фонографиялық сараптаманың қорытындысымен, мекеме бойынша өткізілген талдамалық анықтамамен, штаттық кестелермен, мекеменің бұйрықтарды тіркеу журналымен және іс бойынша жинақталған басқа да дәлелдемелердің жиынтығымен толық бекиді.

Сонымен сотта Д. 2003-2012 жылдар аралығында «Қосқұдық ормандарды және жануарлар дүниесін қорғау мекемесі» КММ (бұдан әрі - Мекеме) директоры болып қызмет атқарғанын, 2012-2018 жылдары басқа жерде қызметте болғанын, кейіннен 2018 жылдың тамызынан 2020 жылдың қыркүйегіне дейін қайтадан сол Мекемеге директор болып тағайындалғанын, С.-ны 2004 жылдан бері танитынын, өзі директор болғанда оны жүргізуші ретінде жұмысқа қабылдағанын, 2005 жылы механик, ал 2007 жылы инженер-орман патологы лауазымына ауыстырғанын, Мекемеге 2018 жылы қайтып оралғанда С. жүргізуші болып жүргенін, ол оны механик, одан соң аға орманшы лауазымына ауыстырғанын, 2021 жылдың қаңтар айында жасының келуіне байланысты зейнеткерлікке шыққанын, С.-ның еңбек кітапшасындағы жазбалардың тұсындағы қолтаңбаларды өзі қойғанын, бірақ мөртаңбаларды кімнің, қашан және қандай жағдайда қойылғаны өзіне белгісіз екенін, ондағы С.-ны инженер-орман патологы лауазымына ауыстыру туралы бұйрықты дұрыс деп санайтынын, өйткені осы лауазым штатта 2007 жылдан бері болғанын және оны С. нақты атқарғанын, еңбек кітапшасын толтырумен кадр қызметкері - іс қағаздарын жүргізуші айналысатынын, 2007-2012 жылдар аралығында мекемеде ол лауазымды Б. атқарғанын, мөртаңба әрқашанда бас есепшіде болатынын айтқан.

Сотталған С. сотта берген жауабында Д.-ны 2004 жылдан бері танитынын, ол Мекеменің директоры болғанда өзі сонда жүргізуші болып жұмысқа орналасқанын, 2005 жылы механик болып істегенін, 2007 жылдың қаңтарында инженер-орман патологы болып ауысқанын, кейін 2016 жылы штат қысқарып сол Мекемеден кеткенін, 2018 жылы Мекемеге жүргізуші болып қайтадан жұмысқа тұрғанын, 2-3 айдан кейін Мекемеге директор болып келген Д. өзін механик, одан соң аға орманшы лауазымына ауыстырғанын, 2020 жылы Д. зейнеткерлікке шығып, өзі оның орнына басқарманың шешімімен директор болып тағайындалғанын, айыптаумен келіспейтінін, өйткені Мекемеде инженер-орман патологы қызметін өзі 2007 жылдан бастап нақты атқарғанын, еңбек кітапшасында инженер-механик болып тағайындалғаны қате көрсетілгенін, бұл жазбалар түзетіліп, инженер-орман патологы деп жазылғанын, бірақ жазулардың неліктен түрлі сиямен жазылғанын және мөртаңбалардың неліктен әртүрлі екені өзіне белгісіз екенін, еңбек кітапшасын кадр қызметкері толтырғанын айтқан.

Алайда сотта жауап берген куә Б. Мекемеде сотталған Д.-ның қол астында 2003 жылдан бері әртүрлі қызмет атқарғанын, С.-ны 2004 жылдан бері білетінін, оны сол жылы Мекемеге Д. бастапқыда жүргізуші етіп қабылдағанын, бір-екі жылдан соң инженер-механик лауазымына ауыстырылғанын, 2020 жылы тамыз айында оған С. еңбек кітапшасын алып келгенін, еңбек кітапшасында 2007 жылы оның инженер-механик лауазымына ауыстырылғаны қате жазылғанын, сондықтан оны инженер-орман патологы лауазымына өзгертіп беруді сұрағанын және ол туралы тиісті бұйрықты көрсеткенін, осыдан кейін оның еңбек кітапшасына айтқан түзетуді енгізіп, оны растау үшін директор Д.-ның қолтаңбасы қойылатын жер қалдырғанын, қолтаңба Д.-ның қолтаңбасы екенін, мөртаңбаларды кім қойғанын білмейтінін айтып айғақ берген.

Куә Н. сотта Д. мен С.-ның жауаптары шындыққа сай келмейтінін, өйткені аталған Мекемеде 2007-2014 жылдар аралығында инженер-орман патологы лауазымы болмағанын, ол лауазым өзі Мекемеге директор болып келген тұста, яғни 2015 жылғы бекітілген штат кестесінде ғана қарастырылғанын, сол кезде ол С.-ны инженер-орман патологының міндетін атқарушы лауазымына ауыстырғанын, себебі оның ол кезде орман шаруашылығына байланысты арнайы орта немесе жоғары білімі болмағанын, бұл туралы тиісті бұйрық шығарылғанын, ал 2016 жылғы штаттық кесте бойынша инженер-орман патологы лауазымы қысқарып, оның орнына инженер-механик лауазымы берілгенін, С. болса штат қысқарғандықтан сол жылы жұмыстан кеткенін атап көрсеткен.

Сонымен, 2007-2015 жылдар аралығында инженер-орман патологы лауазымы Мекемеде мүлде болмағанын және ол қызметті С.-ның атқармағанын сотта куә Н.-дан басқа сол мезгілде аталған Мекемеде қызмет еткен куәлер Б., А., М., П.-лар да растаған.

Аталған лауазымның жоғарыда көрсетілген аралықта Мекемеде болмағаны іс материалдарына тіркелген сол жылдардың штаттық кестелерімен де бекиді.

Сотталған С.-ның еңбек кітапшасына енгізілген өзгерістің сотталғандар Д. мен С. көрсеткендей, 2007 жылы емес, куә Б. көрсеткендей, 2020 жылдың тамыз айында жасалғаны іс бойынша өткізілген сот-қолтаңбалық сараптама қорытындысымен де расталады. Өйткені онда өзгерту туралы енгізілген жазбаға екі түрлі мөртаңба қойылғаны айтылған.

Сонымен қатар алу және қарап-тексеру хаттамаларына сәйкес, Мекемеден С.-ның атына толтырылған 79 парақтан тұратын еңбек кітапшасы және сол еңбек кітапшасының екі парақтағы көшірмесі алынған. Еңбек кітапшасының екі парақтағы көшірмесіндегі 8-9-беттердегі мәлімет С.-ның 2007 жылғы 4 қаңтарда инженер-механик лауазымына ауыстырылғаны туралы жазбамен аяқталып, аталған беттердің қалған

бөлігі таза бетінде қалған, ал 79 беттен тұратын кітапшаның 8-9-беттерінде жоғарыда көрсетілген өзгеріс туралы жазба орын алған.

С.-ның еңбек кітапшасының 8-9-беттеріне енгізілген өзгерістерді растаған қолдың директор Д.-ның өзі қойғанын соңғы жоққа шығармаған. Бұл мән-жай сот-қолтаңбалық сараптама қорытындысымен де бекиді.

Мөртаңбаның директорда, яғни Д.-ның тек өзінде ғана сақталатынын сотта куә ретінде жауап берген Мекеменің аға есепшісі Р. да растаған.

Бұл ретте сотталған Д.-ның мөртаңбаны кім қойғанын білмеймін, С.-ның еңбек кітапшасына енгізілген өзгеріс 2007 жылы енгізілген, С. инженер-орман патологы лауазымын сол уақыттан бері нақты атқарған деген уәждері іс материалдарына қайшы келеді.

Сондықтан сот Д.-ның жауаптарына сын көзбен қарап, ондай жауапты ол өзін қорғау мақсатында беріп отыр деген дұрыс тұжырымға келген.

Бірінші және апелляциялық сатыдағы соттар іс бойынша анықталған дәлелдемелерді жан-жақты толық және объективті зерттеп, жиналған дәлелдемелерге тиісті баға берген.

Соттың үкімде көрсеткен тұжырымдары істің нақты мән-жайларына сәйкес келеді.

Қызметтік жалғандық жасау формальдық құрамдағы қылмысқа жатады, яғни ресми құжатқа жалған ақпарат немесе оның нақты мазмұнын бұрмалайтын түзетулер енгізілген сәттен бастап, одан әрі мұндай құжаттың қолданылған-қолданылмағандығына қарамастан аяқталған болып саналады.

Сотта анықталғандай, Д. көрінеу жалған жазбаға қолын қойып, еңбек кітапшасына мөртаңба басқандықтан С. зейнеткерлік жасқа толуына байланысты директорлықтан босаған Д.-ның орнына сол Мекемеге директор болып тағайындалып, артынша соңғыны Мекеменің инженер-орман патологы етіп жұмысқа қабылдаған.

Демек, Д. қызметін пайдаланып, өзінің заңсыз әрекетімен С.-ны жақтап, соңғының Мекемеге директор болып тағайындалуына тікелей ықпал еткен. Мұндай жағдайда сот сотталған Д.-ның іс-әрекетін ҚК-нің 369-бабының бірінші бөлігімен дұрыс саралаған.

Жаза сотталған Д.-ға қылмыстық заңмен көзделген жаза тағайындаудың жалпы негіздері ескеріле отырып әділ тағайындалған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы жергілікті соттардың сотталған Д.-ға қатысты сот актілерін өзгеріссіз қалдырды.

Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының наразылығы қанағаттандырусыз қалдырылды.

Жаза тағайындау

Апелляциялық сатыдағы сот сотталушыға өмір бойына бас бостандығынан айыру жазасын заң шеңберінде әділ тағайындаған

2023 жылғы 13 маусым

№ 2нп-2-23

Маңғыстау облысының қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының 2023 жылғы 13 қаңтардағы үкімімен:

М. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі - ҚК) 120-бабының төртінші бөлігімен, 121-бабының төртінші бөлігімен, 124-бабының үшінші бөлігімен, 58-бабының төртінші бөлігімен балаларды оқыту және тәрбиелеу жөніндегі міндеттермен байланысты лауазымды атқару мен қызметтерді атқару құқығынан өмір бойына түпкілікті айырыла отырып, 25 жылға бас бостандығынан айыруға сотталған және жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша жоғары мекемелерінде өтеу белгіленген.

ҚК-нің 62-бабының үшінші бөлігіне сәйкес, сотталған М.-ның 2022 жылғы 14 шілдеден бастап үкім заңды күшіне енгенге дейін қамауда болған уақыты жаза өтеу мерзіміне есептелген.

М.-дан 4 140 317 теңге процестік шығындар, Қазақстан Республикасының Жәбірленушілерге өтемақы төлеу қорына 91 980 теңге мәжбүрлі төлем өндірілген.

М.-ға алкогольден мәжбүрлі түрде емдеу тағайындалған.

Іс бойынша заттай дәлелдемелер мәселесі Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі - ҚПК) 118-бабына сәйкес шешілген.

Сот үкімімен сотталған М. көрінеу жас балалардың дәрменсіз күйін пайдаланып және күш қолданып, бірнеше рет азғындық іс-әрекеттер жасау арқылы жыныстық қатынас және сексуалдық сипаттағы өзге әрекеттерді жасағаны үшін кінәлі деп танылған.

Маңғыстау облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2023 жылғы 22 ақпандағы қаулысымен сот үкімі жаза тағайындау бөлігінде өзгертілген.

М.-ға ҚК-нің 120-бабының төртінші бөлігімен, 121-бабының төртінші бөлігімен, 124-бабының үшінші бөлігімен, 58-бабының төртінші бөлігі арқылы түпкілікті өмір бойына бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалған.

Оған жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің төтенше қауіпсіз мекемелерінде өтеу белгіленген.

Жазасын өтеу мерзімі үкім заңды күшіне енген күннен бастап есептелген.

ҚК-нің 62-бабының 3-тармағына сай, қамауға алынған 2022 жылғы 14 шілдеден бастап үкім заңды күшіне енген күн аралығындағы күзетпен ұстау мерзімі бір күнге бір күн есебімен жаза өтеу мерзіміне қоса есептелген, оған қолданылған «күзетпен ұстау» түріндегі бұлтартпау шарасы өзгеріссіз қалдырылған.

Үкімнің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылған.

ҚПК-нің 485-бабының бірінші бөлігіне сәйкес, заңды күшіне енген сот актілерін кассациялық тәртіппен қайта қарауға қылмыстық және қылмыстық-процестік заңдардың дұрыс қолданылмауы негіз болып табылады.

Аталған қылмыстық іс бойынша мұндай заң бұзушылықтарға жол берілмеген.

М.-ның кінәсі оның өз айыбын мойындамағанына қарамастан, жәбірленушінің заңды өкілі Ш.-ның, сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында берген жасөспірім жәбірленушілер С., І., Т., Д., Б., Ы., Б.-лардың, басқа да куәлердің жауаптарымен, оқиға болған жерді қарау хаттамасымен, сарапшының қорытындыларымен және қылмыстық іс материалдарымен толық бекітілген.

Жәбірленушілер - жас балалар С., І. сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында М.-ның өздеріне қатысты азғындық әрекеттерді жасағаны жөнінде өздерінің басынан өткізген, өздеріне ғана белгілі, өздері сезінген мән-жайлар бойынша жауап берген.

2022 жылғы 19 шілдедегі № 20-21/08-09/36 сот-медициналық сараптама қорытындысына сәйкес, жәбірленуші С.-ның денесіндегі арқасының көгерген жарақаты қатты доғал заттың әсерінен пайда болған, денсаулығының бұзылуы үш аптадан аспайтын мерзімде (кемінде 21 күн) жеңіл зиян келтірген.

Сот-медициналық сараптаманың 2022 жылғы 19 шілдедегі № 20-21/08-09/37 қорытындысына сай, І.-нің басының, қолдарының, мойнының, тұлғасының, аяқтарының сыдырылған, көгерген жарақаттары қатты доғал заттардың әсерінен пайда болған, денсаулығының бұзылуы үш аптадан аспайтын мерзімде (кемінде 21 күн) жеңіл зиян келтірген.

Оның сыртқы жыныс мүшесі және артқы тесігі аймақтарында, яғни артқы жабыспа аймағында жыртылған, тік ішектің кілегей қабатының сыдырылған жарақаты қатты доғал заттардың әсерінен пайда болған, ер адамның қозған жыныс мүшесінің әсерінен пайда болуы жоққа шығарылмайтын жыртылулар бар екені, қыздық пердесінің бүтіндігі бұзылғаны және оның бұзылған уақыты қаулыда және куәланушы көрсеткен уақыттарға қайшы келмейтіндігі анықталған.

Сарапшының 2022 жылғы 14 қазандағы № 20-19/09-04/91 қорытындысына сәйкес, М.-ның алкогольді тұтыну нәтижесінде психикалық және мінез-құлқы бұзылғаны және оның емделуді қажет ететіндігі анықталған.

Сарапшы-психолог Д. жәбірленушілердің фантазиялық қиялдауы жоқ, олар сұрақтарға нақты жауап берді деп айғақ берген.

Осы дәлелдемелер іс бойынша барлық мән-жайларды толық, жан-жақты және объективті түрде зерттеумен ұштастырыла отырып, үкімнің сипаттау-уәждеу бөлігінде егжей-тегжейлі келтірілген.

Іс бойынша барлық мән-жайларды толық, жан-жақты және объективті түрде зерттеумен ұштастыра отырып, үкімнің сипаттау-уәждеу бөлігінде егжей-тегжейлі келтірілген осы дәлелдемелерге төменгі сатыдағы соттар сотталған М.-ның қылмыстық әрекетіне ҚК-нің 120-бабының төртінші бөлігі, 121-бабының төртінші бөлігі, 124-бабының үшінші бөлігі бойынша дұрыс баға берген.

Өтінішхатта келтірілген уәждерді төменгі сатыдағы соттар егжей-тегжейлі тексеріп, орынды теріске шығарған.

М.-ға жаза ҚК-нің 52-бабының және «Қылмыстық жаза тағайындаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 25 маусымдағы № 4 нормативтік қаулысының ережелеріне сай оның қылмыстық әрекетінің сипаты мен қоғамға қауіптілік дәрежесі, жеке басы, жауаптылығы мен жазасын ауырлататын мән-жайлар ескеріле отырып, заң шеңберінде әділ тағайындаған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталған М.-ға қатысты апелляциялық сатыдағы соттың қаулысын өзгеріссіз қалдырды.

Адвокат Н.-ның өтінішхаты қанағаттандырусыз қалдырылды.

Үкімнің заңдылығы мен негізділігі

Сотталушының қылмыстық іс-әрекеті ҚК-нің 307-бабының бірінші бөлігімен дұрыс сараланған

2023 жылғы 4 шілде

№ 2уп-179-23

Қызылорда облысы Қызылорда қаласы № 2 сотының 2023 жылғы 19 қаңтардағы үкімімен:

Н. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі - ҚК) 307-бабының бірінші бөлігімен кінәлі деп танылып, 612 600 теңге айыппұл салынып, сотталған.

Н.-дан Қазақстан Республикасының Жәбірленушілерге өтемақы төлеу қорына 30 630 теңге мәжбүрлі төлем өндірілген.

Заттай дәлелдемелер мәселесі Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі - ҚПК) 118-бабында белгіленген тәртіппен шешілген.

Сот үкімімен Н. ойын мекемесін заңсыз ашып, ойын бизнесі саласындағы қызметті ұйымдастырғаны үшін кінәлі деп танылған.

Қылмыстық іс апелляциялық тәртіппен қаралмаған.

Сотталған адамның айыптау үкімінің сипаттау-уәждеу бөлігінде көрсетілген мән-жайларда қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы кінәсінің дәлелденгені туралы сот тұжырымдары басты сот талқылауында объективті түрде зерттеліп, тиісті баға берілген дәлелдемелерге негізделген және істің нақты мән-жайларына сәйкес келеді.

Н.-ға тағылған айып оның өз кінәсін толық мойындаған жауаптарымен қатар, сарапшының қорытындысымен, тергеу әрекеттерінің хаттамаларымен және іс бойынша жинақталған басқа да дәлелдемелермен расталады.

ҚПК-нің 340-бабының бірінші бөлігіне сәйкес, басты сот талқылауы тек сотталушыға қатысты және оны айыптау шектерінде ғана жүргізіледі.

«Сот үкімі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 4 нормативтік қаулысының 32-тармағында да осындай талап қойылған.

Іс материалдарынан анықталғандай, қылмыстық қудалау органы тергеу іс-әрекеттерін қылмыстық және қылмыстық-процестік заңның талаптарына сай жүргізіп, Н.-ға ҚК-нің 307-бабының бірінші бөлігімен айып тағып, қылмыстық істі сотқа берген.

Ал, куә Е.-ге қатысты бөлігінде оның іс-әрекетінде қылмыс белгілері болмауына байланысты қылмыстық қудалаудан бас тартылған.

Сондықтан, сотталған адамның құқыққа қайшы іс-әрекетті сотқа берілмеген адаммен бірге жасағаны іс құжаттарымен расталатынына қарамастан, бірінші сатыдағы соттың қылмыстық істі прокурорға негізсіз қайтармағаны жөніндегі наразылықтағы уәждерді жоғарыда көрсетілген заң талаптарына қайшы келуіне байланысты негізді деп санауға болмайды.

Сонымен қатар, Бас Прокурор наразылықта бірінші сатыдағы сот істі дұрыс шешуге қажетті барлық мән-жайларды зерттемегенін, яғни дәлелдемелерді өзара салыстыра отырып, оған құқықтық баға бермегенін атап көрсеткен.

Іс материалдарын зерделеу барысында төрағалық етуші басты сот талқылауында қылмыстық істегі барлық дәлелдемелерді жан-жақты, толық, объективті түрде зерделегені және істің нәтижесіне ықпал еткен қылмыстық әрі қылмыстық-процестік заңнаманың өрескел бұзылуына жол берілмегені нақты анықталды.

Осыған орай Бас Прокурордың сот баға берген дәлелдемелермен келіспеуге негізделген уәждері сот актілерін қайта қарауға негіз болатын қылмыстық-процестік заңның елеулі түрде бұзылуына жол берілгенін растамайды.

Сот алқасы бірінші сатыдағы сот заң талаптарын сақтай отырып, нақты деректерге баға беріп, әрбір дәлелдемені оның қатыстылығы, жарамдылығы, анықтығы, ал барлық жиналған дәлелдемелер жиынтығын қылмыстық істі шешу үшін жеткіліктілігі тұрғысынан бағалап, Н.-ның қылмыстық іс-әрекетін ҚК-нің 307-бабының бірінші бөлігімен дұрыс саралаған деген қорытындыға келді.

Сот Н.-ның жасаған қылмыстық құқық бұзушылығының сипаты мен қоғамға қауіптілік дәрежесін, жеке басының деректерін, қылмыстық жауаптылығы мен жазасын жеңілдететін мән-жайларды ескеріп, айыптау үкімінде жаза түрі мен мерзімін тағайындаудың уәждерін толық көрсетіп, ол кінәлі деп танылған қылмыстық заң бойынша баптың санкциясы шегінде әділ жаза тағайындаған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы бірінші сатыдағы соттың сотталған Н.-ға қатысты үкімін өзгеріссіз қалдырды.

Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының наразылығы қанағаттандырусыз қалдырылды.

Состав уголовного правонарушения

В соответствии с требованиями части 4 статьи 19 УПК обвинительный приговор не может быть основан на предположениях и должен быть подтвержден достаточной совокупностью достоверных доказательств

13 июня 2023 года

№ 2уп-174-23

Приговором Жамбылского районного суда Жамбылской области от 7 июля 2022 года:

А., ранее судимый, осужден по части 3 статьи 287 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 3 годам лишения свободы; по пункту 2) части 3 статьи 293 УК к 4 годам лишения свободы; по пункту 2) части 4 статьи 188-1 УК к 7 годам лишения свободы.

В соответствии с частью 3 статьи 58 УК путем поглощения менее строгого наказания более строгим окончательно назначено 7 лет лишения

свободы с отбыванием наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности.

На основании части 1 статьи 14 УК в действиях осужденного А. признан рецидив преступлений.

Гражданские иски потерпевших Н. и К. о взыскании имущественного вреда удовлетворены. Постановлено взыскать с осужденного А. в пользу потерпевшего К. 4 950 000 тенге, в пользу потерпевшего Н. 1 850 000 тенге; в доход государства государственную пошлину в сумме 68 000 тенге.

В удовлетворении гражданского иска о взыскании с осужденного А. в пользу потерпевших Н. и К. морального вреда в размере 10 000 000 тенге отказано.

Приговором суда А. признан виновным в незаконном хранении, перевозке и ношении огнестрельного оружия и боеприпасов; в совершении хулиганства, то есть в особо дерзком нарушении общественного порядка, выражающем явное неуважение к обществу, сопровождающееся применением насилия к гражданам, повреждением чужого имущества в группе лиц, с применением огнестрельного оружия; в скотокрадстве, то есть в тайном хищении чужого скота в группе лиц по предварительному сговору, в особо крупном размере.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Жамбылского областного суда от 15 декабря 2022 года приговор оставлен без изменения.

Судом установлено, что 18 февраля 2021 года в 23 часа А. и Е. с группой лиц по предварительному сговору тайно похитили с пастбища, расположенного в селе Турксиб Жамбылского района:

- 13 кобыл стоимостью 550 000 тенге каждая, 11 годовалых лошадей стоимостью 250 000 тенге каждая, принадлежащих потерпевшему К., причинив ему ущерб на общую сумму 9 900 000 тенге;

- 2 кобылы стоимостью 550 000 тенге каждая и 4 двухгодовалых лошадей стоимостью 350 000 тенге каждая, принадлежащих потерпевшему Н., причинив ему ущерб на общую сумму 2 500 000 тенге.

Общая сумма похищенного имущества составила 12 400 000 тенге.

Вина А. по данному эпизоду подтверждается показаниями осужденного Е., потерпевших Н. и К.; свидетелей Ж., Э., М., Т., С., Л. и других; протоколами очных ставок между А. и Ж., между А. и М. и другими материалами дела.

Действиям А. по пункту 2) части 4 статьи 188-1 УК дана правильная правовая оценка.

Наказание за указанное деяние назначено в соответствии с требованиями статей 52-54 УК, с учетом смягчающих и отягчающих его уголовную ответственность и наказание обстоятельств, в пределах минимальной санкции части 4 статьи 188-1 УК. В связи с этим доводы

ходатайства защиты о переквалификации действий осужденного на менее тяжкий состав уголовного правонарушения и снижении наказания удовлетворению не подлежат.

Вместе с тем, доводы ходатайства в части неправильного рассмотрения гражданского иска заслуживают внимания.

Вступившим в законную силу приговором Жамбылского районного суда Жамбылской области от 4 марта 2022 года Е. осужден по пункту 2) части 4 статьи 188-1 УК к 7 годам лишения свободы.

Постановлением этого же суда от 23 февраля 2022 года производство по иску потерпевших К. и Н. на общую сумму 12 400 000 тенге прекращено в связи с полным его возмещением Е.

В материалах уголовного дела в отношении Е. имеются нотариально заверенные заявления от потерпевших К. и Н. о полном возмещении причиненного ущерба.

При таких обстоятельствах вывод суда апелляционной инстанции о возмещении Е. лишь суммы понесенных расходов по делу и невозмещении причиненного преступлением ущерба потерпевшим противоречит ранее вынесенным судебным актам в отношении соучастника преступления, имеющих преюдициальное значение.

В этой связи решение суда в части удовлетворения гражданского иска о взыскании с осужденного А. имущественного вреда в пользу потерпевшего К. 4 950 000 тенге, в пользу потерпевшего Н. 1 850 000 тенге является незаконным и подлежит отмене.

Кроме того, судебная коллегия приходит к выводу, что осуждение А. по части 3 статьи 287, пункту 2) части 3 статьи 293 УК не основано на законе и материалах дела.

Так, в соответствии с требованиями части 4 статьи 19 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК) обвинительный приговор не может быть основан на предположениях и должен быть подтвержден достаточной совокупностью достоверных доказательств.

Суды нижестоящих инстанций, обосновывая вину осужденного в совершении преступлений, предусмотренных по части 3 статьи 287, пункту 2) части 3 статьи 293 УК, сослались на: данные по передвижению и фотоотчеты с камер видеонаблюдения автомашины марки «Тойота Камри» за государственным номером 022 МСА 08 от 26 марта 2020 года, закрепивших факт нахождения автомашины под управлением А. на месте происшествия; показания свидетеля под псевдонимом «Кайрат»; проведенную детализацию на абонентский номер осужденного.

Между тем ни в ходе досудебного расследования, ни в суде достоверно не установлено, что за рулем автомашины находился именно А., указанная

автомашина зарегистрирована на имя его матери Д. и фактически принадлежит его сестре Ф.

Суд апелляционной инстанции сослался также на показания свидетеля под псевдонимом «Кайрат», показания которого не получили какой-либо оценки в приговоре. Противоречия в его показаниях в отношении лица, производившего выстрелы, и показаниях потерпевших судом не были устранены. Указанный свидетель не описывал стрелявшего из пистолета парня, он лишь показал, что услышал имя «Темирлан».

Потерпевшие Ю., С., Л. в суде утверждали, что не видели лица парня, стрелявшего из пистолета, по телосложению А. не подходит в стрелявшего неизвестного лица.

В приговоре также не приведены достаточные доказательства, свидетельствующие о причастности А. к незаконному хранению, ношению и перевозке огнестрельного оружия и боеприпасов.

Детализация абонентского номера А., а также обнаруженные на месте происшествия 4 гильзы и 1 патрон не уличают осужденного в совершении указанных преступлений.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила судебные акты местных судов в отношении А.

Осуждение А. по части 3 статьи 287, пункту 2) части 3 статьи 293 УК отменено и дело в этой части прекращено на основании пункта 2) части 1 статьи 35 УПК за отсутствием в его действиях составов уголовных правонарушений.

Отменено назначенное А. наказание с применением части 3 статьи 58 УК.

Постановлено считать его осужденным по пункту 2) части 4 статьи 188-1 УК к 7 (семи) годам лишения свободы с отбыванием наказания в учреждениях уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности.

Отменены судебные акты в части удовлетворения гражданского иска о взыскании с осужденного А. имущественного вреда в пользу потерпевшего К. в сумме 4 950 000 тенге, в пользу потерпевшего Н. 1 850 000 тенге; в доход государства государственной пошлины в сумме 68 000 тенге.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения, ходатайство адвоката П. удовлетворено частично.

Переквалификация действий подсудимого

Суд первой инстанции допустил нарушение требований статьи 397 УПК, так как резолютивная часть приговора не вытекает из ее описательной части

13 июня 2023 года

№ 2уп-173-23

Приговором Жылыойского районного суда Атырауской области от 11 июля 2022 года:

Х., ранее не судимая, осуждена по части 3 статьи 216 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 3 годам 6 месяцам лишения свободы с лишением права занимать руководящие должности в коммерческих организациях сроком на 10 лет.

На основании пункта 1) части 2 статьи 3 Закона Республики Казахстан от 7 декабря 2021 года «Об амнистии в связи с тридцатилетием Независимости Республики Казахстан» неотбытый срок основного наказания сокращен на одну вторую часть и к отбытию определен 1 год 9 месяцев лишения свободы.

На основании статьи 63 УК назначенное Х. наказание постановлено считать условным с установлением пробационного контроля сроком на весь период назначенного наказания с возложением обязанностей.

Приговором суда Х. признана виновной в том, что, являясь субъектом частного предпринимательства, совершала действия от имени ТОО «Ж» по выписке счета-фактуры без фактического выполнения работ, оказания услуг, с целью извлечения имущественной выгоды в виде получения вознаграждения, причинившие особо крупный ущерб государству.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Атырауского областного суда от 13 сентября 2022 года приговор суда оставлен без изменения.

Вина осужденной Х. в совершении преступлений подтверждена показаниями свидетелей, экспертов, заключением судебно-экономической экспертизы, актом документальной налоговой проверки, решениями СМЭС по Атырауской и Актюбинской областей и другими материалами дела.

Свидетели С., У., Б. и другие лица подтвердили, что в ТОО «Ж» не работали и с Х. незнакомы.

Указанные лица были включены в список работников, направленных ТОО «Ж» для выполнения работ в ТОО «С».

Однако судом установлено, что список был фиктивным, услуги по снабжению работниками фактически не выполнены.

Учредителем данной компании являлась Х.

Согласно акту документальной налоговой проверки от 30 декабря 2020 года № 184 в ТОО «С» по взаиморасчетам с ТОО «Ж» за проверяемый период были исключены из вычетов по КПП -1 710 079 851 тенге и из зачета по НДС - 1 703 921 092 тенге, доначислено КПП - 547 225 550 тенге и НДС - 204 470 531 тенге, в общей сумме 751 696 081 тенге.

Заключением специалиста по исчислению налоговых обязательств от 17 сентября 2020 года установлено, что ТОО «Ж» в период с 1 января 2017 года по 30 июня 2019 года имело взаимоотношения с ТОО «А&», ТОО «S», ТОО «R», ТОО «Г», ТОО «А», ТОО «Т», ТОО «Е», ТОО «G», ТОО «И».

Решениями СМЭС Актюбинской области признаны недействительными договора оказания услуг, заключенные между ТОО «А», ТОО «Е», ТОО «G» и ТОО «Ж», так как между ними договора были заключены формально, сделки фактически не совершены, взаиморасчеты произведены без оказания услуг.

Согласно материалам дела ущерб, причиненный государству в результате совершения Х. действий по выписке счета-фактуры без фактического оказания услуг, выполнения работ, являлся следствием уклонения от уплаты суммы налога и других обязательных платежей контрагента - ТОО «С», являющегося филиалом компании «К. и П.» в г. Атырау.

16 февраля 2021 года в отношении руководства ТОО «С» по части 3 статьи 245 УК уголовное дело было прекращено на основании пункта 12) части 1 статьи 35 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК) с применением примечания статьи 245 УК, так как задолженность по налоговым обязательствам в сумме 751 696 081 тенге была добровольно уплачена в бюджет.

Кроме того, на балансе ТОО «Ж» отсутствовали соответствующие активы, транспортные средства, складские помещения для хранения товарно- материальных ценностей, а также отсутствовал штат работников, не были произведены отчисления налогов по заработной плате.

При таких обстоятельствах виновность осужденной Х. в совершении преступления подтверждена исследованными судом доказательствами, а доводы ходатайства осужденной не нашли подтверждения.

Вместе с тем, судом допущено нарушение требований уголовно-процессуального законодательства.

В соответствии с пунктом 37 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 20 апреля 2018 года № 4 «О судебном приговоре» (далее – Нормативное постановление) все части приговора вместе составляют логически связанный документ, резолютивная часть обвинительного приговора должна соответствовать

требованиям статьи 398 УПК и вытекать из вводной и описательно-мотивировочной частей. Решение о признании подсудимого виновным в резолютивной части с указанием уголовного закона (статья, часть, пункт) вытекает из формулировки обвинения, зафиксированного в описательно-мотивировочной части.

Суд в описательно-мотивировочной части приговора отразил действия, подпадающие под диспозицию части 1 статьи 216 УК, указав, что Х. в целях извлечения имущественной выгоды совершила действия по выписке счета-фактуры без фактического выполнения работ, оказания услуг, отгрузки товаров от имени подконтрольных субъектов частного предпринимательства, причинив крупный ущерб государству.

При этом в резолютивной части приговора суд признал Х. виновной по части 3 статьи 216 УК.

По части 3 статьи 216 УК уголовная ответственность наступает за совершение деяний, предусмотренных частями первой или второй настоящей статьи, совершенных преступной группой или причинивших особо крупный ущерб.

Тем самым суд первой инстанции допустил нарушение требований статьи 397 УПК и разъяснения нормативного постановления, так как резолютивная часть приговора не вытекает из ее описательной части.

Таким образом, действия осужденной Х подлежат переквалификации с части 3 статьи 216 УК на часть 1 статьи 216 УК.

Осужденная Х. имеет на иждивении ребенка, не достигшего восемнадцатилетнего возраста, совершенное ею уголовное правонарушение относится к преступлениям средней тяжести и совершено оно было до принятия Закона «Об амнистии в связи с тридцатилетием Независимости Республики Казахстан» (далее – Закон) от 7 декабря 2021 года.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила судебные акты местных судов в отношении Х.

Действия Х. переквалифицированы с части 3 статьи 216 УК на часть 1 статьи 216 УК, назначен 1 год 6 месяцев ограничения свободы.

На основании подпункта 3 пункта 1) статьи 2 Закона Республики Казахстан «Об амнистии в связи с тридцатилетием Независимости Республики Казахстан» от 7 декабря 2021 года Х. освобожден от назначенного наказания.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения.

Ходатайство осужденной Х. удовлетворено частично.

Назначение наказания

При совершении лицом нового преступления после вынесения предыдущего приговора, но до вступления его в законную силу наказание подлежит назначению в соответствии с правилами части 6 статьи 58 УК по совокупности уголовных правонарушений

2 июня 2023 года

№ 2уп-161-23

Приговором районного суда № 2 Енбекшиказахского района Алматинской области от 23 ноября 2022 года:

Б., ранее судимый: 19 апреля 2022 года по части 1 статьи 188 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 1 году 6 месяцам ограничения свободы,

- осужден по пунктам 2), 3) части 3 статьи 188 УК к 2 годам 6 месяцам ограничения свободы.

На основании части 6 статьи 58 УК путем поглощения менее строгого наказания более строгим по приговору от 19 апреля 2022 года окончательно назначено 2 года 6 месяцев ограничения свободы.

В соответствии с частями 1, 4 статьи 60 УК путем частичного присоединения неотбытой части наказания по приговору от 19 апреля 2022 года окончательно назначено 3 года ограничения свободы с установлением пробационного контроля на весь срок ограничения свободы и возложением определенных обязанностей.

Осужденный Б. привлечен к принудительному труду по 100 часов ежегодно в течение всего срока отбывания наказания.

Приговором суда Б. признан виновным в краже чужого имущества с незаконным проникновением в хранилище, неоднократно.

Как следует из материалов уголовного дела, Б. в период с 1 марта 2022 года по 21 апреля 2022 года совершил 6 эпизодов краж чужого имущества.

Виновность Б. в совершении краж, помимо признательных показаний самого осужденного, доказана также показаниями потерпевших В., Э., К., Н., С., А., протоколами осмотра места происшествия, выемки, осмотра вещественных доказательств, а также другими материалами дела.

Исходя из установленных обстоятельств дела, преступные деяния осужденного Б. квалифицированы по пунктам 2), 3) части 3 статьи 188 УК правильно.

Согласно пункту 15 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 25 июня 2015 года за № 4 «О некоторых вопросах назначения уголовного наказания», если лицо после вынесения

приговора, но до вступления его в законную силу совершило новое уголовное правонарушение, то суд в соответствии с правилами части 6 статьи 58 УК назначает ему наказание по совокупности уголовных правонарушений.

Между тем, вышеуказанные требования закона судом не были соблюдены.

Материалами дела установлено, что Б. последний эпизод кражи у потерпевшего А. совершил 21 апреля 2022 года, то есть до вступления в законную силу приговора суда от 19 апреля 2022 года.

Таким образом, применение правил частей 1, 4 статьи 60 УК является незаконным и подлежит отмене. В остальной части приговор суда подлежит оставлению без изменения.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила приговор суда первой инстанции в отношении Б. и отменила приговор суда в части назначения наказания по правилам частей 1, 4 статьи 60 УК.

Б. по совокупности всех преступлений на основании части 6 статьи 58 УК окончательно назначено 2 года 6 месяцев ограничения свободы.

В остальной части приговор суда оставлен без изменения.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен.

Назначение наказания

Согласно внесенным изменениям положения статьи 55 УК не применимы в отношении лиц, совершивших уголовные правонарушения против половой неприкосновенности несовершеннолетних

9 июня 2023 года

№ 2уп-172-23

Приговором специализированного межрайонного суда по уголовным делам г. Нур-Султана от 9 февраля 2022 года:

А., ранее не судимый, осужден по части 4 статьи 120 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 15 годам лишения свободы с пожизненным лишением права заниматься педагогической деятельностью, связанной с работой с несовершеннолетними, по части 4 статьи 121 УК к 15 годам лишения свободы с пожизненным лишением права заниматься педагогической деятельностью, связанной с работой с несовершеннолетними.

На основании части 4 статьи 58 УК, по совокупности уголовных правонарушений путем частичного сложения наказаний окончательно назначен 21 год лишения свободы с пожизненным лишением права заниматься педагогической деятельностью, связанной с работой с несовершеннолетними, с отбыванием наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности.

Приговором суда А. признан виновным в неоднократном совершении насильственных действий сексуального характера в отношении малолетней потерпевшей и изнасилования малолетней потерпевшей с использованием ее беспомощного состояния.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам суда города Нур-Султана от 13 мая 2022 года приговор суда оставлен без изменения.

Постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 26 сентября 2022 года отказано в передаче ходатайства адвокатов Ж., А. в интересах осужденного А. для рассмотрения в судебном заседании кассационной инстанции.

Выводы суда о доказанности вины осужденного А. в совершении уголовных правонарушений при обстоятельствах, установленных судами, являются обоснованными, основаны на совокупности доказательств, исследованных в судебном заседании.

Вина осужденного А. доказывается показаниями малолетней потерпевшей Б., законного представителя С., свидетелей, заключениями экспертиз, протоколами осмотра места происшествия, выемки и другими материалами дела.

Действия А. правильно квалифицированы по части 4 статьи 120 и части 4 статьи 121 УК.

Вместе с тем при назначении наказания суд незаконно применил пункт 3) части 2 статьи 55 УК.

В соответствии с частью 8 статьи 55 УК, положения статьи 55 УК не распространяются на лиц, совершивших преступление против половой неприкосновенности несовершеннолетних, за исключением случая совершения такого преступления несовершеннолетним в отношении несовершеннолетнего в возрасте от 14 до 18 лет.

Данная норма введена в действие 11 января 2021 года, то есть до совершения А. 9 июля 2021 года и 12 июля 2021 года уголовных правонарушений против половой неприкосновенности малолетней.

При указанных обстоятельствах следует отменить применение пункта 3) части 2 статьи 55 УК и назначить А. справедливое наказание в пределах, установленных статьями УК, необходимое и достаточное для его исправления.

В соответствии с пунктом 6 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2016 года № 15 «О судебной

практике по применению статьи 6 Уголовного кодекса Республики Казахстан», суды первой, апелляционной и кассационной инстанций непосредственно применяют закон, имеющий обратную силу, по уголовным делам, находящимся в их производстве.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила судебные акты местных судов в отношении А. и отменила применение в отношении А. пункта 3) части 2 статьи 55 УК.

А. по части 4 статьи 120 УК назначено наказание в виде 20 лет лишения свободы с пожизненным лишением права заниматься педагогической и иной деятельностью, связанной с работой с несовершеннолетними;

- по части 4 статьи 121 УК назначено наказание в виде 20 лет лишения свободы с пожизненным лишением права заниматься педагогической и иной деятельностью, связанной с работой с несовершеннолетними.

На основании части 4 статьи 58 УК путем частичного сложения наказаний окончательно назначено 24 (двадцать четыре) года лишения свободы с пожизненным лишением права заниматься педагогической или иной деятельностью, связанной с работой с несовершеннолетними, с отбыванием наказания в учреждении УИС средней безопасности.

На основании пункта 2) части 3 статьи 62 УК время содержания под стражей с 12 июля 2021 года до вступления приговора в законную силу зачтено в срок наказания из расчета один день содержания под стражей за полтора дня отбывания наказания в виде лишения свободы в учреждении УИС средней безопасности.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен.

Назначение наказания

Доводы обвинения о наличии у осужденного цели сбыта запрещенных веществ не нашли своего подтверждения

9 июня 2023 года

№ 2уп-168-23

Приговором специализированного межрайонного суда по уголовным делам г. Нур-Султана от 18 августа 2021 года:

Х., ранее не судимый, осужден по пунктам 1), 3), 5) части 3 статьи 297 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 11 годам лишения свободы с отбыванием наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности.

С Х. взыскан в Фонд компенсации потерпевшим принудительный платеж в сумме 83 340 тенге.

Разрешена судьба вещественных доказательств.

Приговором суда Х. признан виновным в незаконном изготовлении, переработке, перевозке и хранении в целях сбыта психотропных веществ в особо крупном размере, совершенных группой лиц по предварительному сговору посредством использования электронных информационных ресурсов.

Этим же приговором суда осуждены Т., Л., Д., в отношении которых протест не подан.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам г. Нур-Султана от 3 ноября 2021 года приговор суда оставлен без изменения.

В соответствии с частью 4 статьи 19 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан обвинительный приговор не может быть основан на предположениях и должен быть подтвержден достаточной совокупностью допустимых и достоверных доказательств.

Как следует из приговора суда, вывод о виновности Х. в незаконном изготовлении, переработке, перевозке и хранении психотропных веществ в целях сбыта основан на показаниях осужденной Л. и содержании стенограмм разговоров между Х. и Т.

Однако тщательный анализ показаний Л. показывает их нестабильность.

Так, в ходе досудебного расследования Л. показывала, что инициатива совершения преступления исходила от Х. и Т. В ходе следующего допроса пояснила, что именно Т. предложил помогать в сбыте запрещенного вещества.

Кроме того, Л. и Т., стенограммы разговоров которых имеются в деле, обсуждая вопросы сбыта психотропных веществ, не упоминают про Х. и его роли в преступной деятельности.

Разговоры между Х. и Л., Д., в которых Х. говорил бы о своих преступных действиях, не зафиксированы.

Л. в своих показаниях в ходе следствия также утверждала, что Х. скидывал ей фотографии и места «закладок» психотропных веществ. Затем изменила показания, сказав, что Х. отправлял фотографию один раз.

Согласно материалам дела, в телефонах как Л., так и Х., переписка с таким содержанием, фотографии не обнаружены.

Таким образом, изложенные показания Л. не подтверждены другими доказательствами и поэтому к ним следует отнестись критически.

Содержание стенограмм разговоров между Х. и Т. истолковано судами неверно.

Согласно стенограммам Х. и Т. ведут разговоры о процессе изготовления вещества. При этом само вещество не упоминается. Не

обсуждаются условия перевозки или сбыта психотропных веществ. Не идет речь о других осужденных: Л. и Д.

Из разговоров также видно, что именно Т. занимается изготовлением вещества, в употреблении которого периодически принимает участие Х. В частности, Т. говорит Х.: «Вот, которую мы пробовали, их сейчас промыл...». В другом разговоре Х. спрашивает у Т.: «И что там? Что-то попробовать есть?».

Изложенное опровергает доводы обвинения о наличии у Х. цели сбыта запрещенных веществ.

Также следует принять во внимание, что Х., как в ходе досудебного расследования, так и суда, предъявленное обвинение не признал.

Другие осужденные: Т. и Д. - отрицали участие Х. в совершении преступления.

В ходе предпринятых следственных мероприятий у Х. не обнаружены психотропные вещества, составляющие и оборудование для их изготовления. Факты сбыта, оставления «закладок» не зафиксированы.

Таким образом, объективно по делу доказан только факт того, что Х. знал об изготовлении Т. запрещенных к обороту веществ.

Все другие выводы являются предположением и не основаны на каких-либо доказательствах.

Поскольку Х. не сообщил в правоохранительные органы о совершаемом преступлении, его действия следует квалифицировать по статье 434 УК как недонесение о преступлении.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила судебные акты местных судов в отношении Х.

Переквалифицированы действия Х. по пунктам 1), 3), 5) части 3 статьи 297 УК на статью 434 УК, по которой назначено наказание в виде 3 (трех) лет лишения свободы с отбыванием наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности.

На основании пункта 2) части 3 статьи 62 УК зачтено в срок наказания время содержания Х. по стражей с 31 июля 2020 года до вступления приговора суда в законную силу из расчета один день содержания под стражей за полтора дня лишения свободы.

В связи с отбытием назначенного наказания Х. освобожден из-под стражи немедленно.

Снижена сумма принудительного платежа, взысканного в Фонд компенсации потерпевшим, до 55 560 тенге.

В остальной части приговор в отношении Х. оставлен без изменения.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен частично.

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі
сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии по гражданским
делам Верховного Суда Республики Казахстан**

Споры о разделе имущества

**Суд апелляционной инстанции фактически изменил
режим права собственности на спорную квартиру между
супругами, что в период действия договора залога
недопустимо без согласия залогодержателя**

24 мая 2023 года

№ 6001-23-00-3зн/157

Б. обратилась в суд с иском к Д., третьему лицу, не заявляющему самостоятельные требования на предмет спора, на стороне ответчика акционерному обществу «Жилищный строительный сберегательный банк «Отбасы банк» (далее – АО «ЖССБ «Отбасы банк», Банк) о разделе имущества, взыскании денежной компенсации.

Б. с учетом уточненных требований просила суд расторгнуть брак, взыскать алименты, определить место жительства несовершеннолетних детей с истцом, а также разделить четырехкомнатную квартиру площадью 108,6 кв.м, расположенную по адресу: город Шымкент, микрорайон Нурсат, дом 124, квартира 12 (далее – спорная квартира) стоимостью 50 000 000 тенге и гараж с земельным участком площадью 0,0024 га, кадастровый номер 19-304-022-1638, расположенный по адресу: Туркестанская область, город К., улица Б., строение 8 (далее – спорный гараж), стоимостью 1 412 270 тенге, оставив имущество ответчику, с выплатой истцу компенсации за ее долю в указанном имуществе.

Требования о взыскании алиментов и расторжении брака, определении места жительства детей выделены судом в отдельное производство.

Решением Каратауского районного суда города Шымкента от 29 июня 2022 года иск удовлетворен частично.

С Д. в пользу Б. взыскана денежная компенсация за ½ долю в спорном гараже с земельным участком в размере 1 000 000 тенге.

Право собственности у Д. на спорный гараж с земельным участком возникает после выплаты денежной компенсации за ½ долю Б.

Разрешен вопрос о судебных расходах.

В удовлетворении остальной части иска отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам суда города Шымкента от 18 октября 2022 года решение суда изменено, отменено в части раздела квартиры и выплаты денежной компенсации за долю в квартире с вынесением в этой части нового решения об удовлетворении иска.

С Д. в пользу Б. взыскано 22 530 000 тенге.

Право собственности Д. на спорную квартиру возникает после выплаты денежной компенсации за ½ долю Б.

В остальной части решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной судебной инстанции, оставив в силе решение суда.

Из материалов дела следует, что стороны состояли в зарегистрированном браке с 30 мая 2013 года.

От брака имеют несовершеннолетних детей: Б., 10 марта 2014 года рождения, А., 13 апреля 2017 года рождения.

Супругами в период брака приобретены спорный гараж с земельным участком и спорная квартира.

7 сентября 2018 года между АО «ЖССБ «О» и ответчиком Д. заключен договор банковского займа № L01704-1301-2018 (далее – Договор займа), согласно которому ответчику предоставлен заем на улучшение жилищных условий в сумме 23 370 000 тенге, сроком на 168 месяцев.

Согласно Договору залога от 7 сентября 2018 года № S01704-1301-2018-1 (далее – Договор залога) в обеспечение надлежащего исполнения в соответствующей части обязательств Д. по возврату Банку займа последнему предоставлена в залог спорная квартира.

Заявлением от 5 сентября 2018 года истец Б. дала свое согласие на залог и внесудебную реализацию спорного имущества в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения ответчиком своих обязательств перед Банком.

Суд первой инстанции, удовлетворив иск частично, пришел к выводу, что долг по займу не погашен, по квартире имеются обременения. Банком как залогодержателем не дано согласие на раздел имущества и изменение его правового режима, поэтому требования в части раздела квартиры заявлены преждевременно. В остальной части суд пришел к выводу об обоснованности иска, поскольку гараж приобретен в период брака и на совместные денежные средства бывших супругов, обременений на него не имеется.

Суд апелляционной инстанции, изменяя решение суда, указал, что иск в части раздела спорной квартиры также подлежит удовлетворению, при этом права Банка не нарушаются, поскольку ответчик остается заемщиком, а квартира остается в залоге банка.

Верховный суд считает, что выводы суда апелляционной инстанции в части раздела квартиры путем взыскания компенсации за долю и перехода права собственности к Д. после выплаты денежной компенсации за ½ долю Б. не основаны на законе.

В силу пунктов 1, 2 статьи 33 Кодекса Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» (далее – Кодекс) общей совместной собственностью супругов является имущество, нажитое супругами во время брака (супружества), а также приобретенные за счет суммы общих доходов супругов движимое и недвижимое имущество, ценные бумаги, паи, вклады, доли в капитале, внесенные в кредитные организации или в иные организации, и любое другое нажитое супругами в период брака (супружества) имущество независимо от того, на чье имя в семье оно приобретено либо кем из супругов внесены денежные средства.

Общие долги супругов при разделе общего имущества супругов распределяются между ними пропорционально присужденным им долям.

Согласно части 2 статьи 225 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан суд разрешает дело в пределах заявленных требований.

По данному делу предметом и основанием иска являются раздел совместно нажитого имущества (гаража и квартиры) и выплата компенсации за долю в общем совместном имуществе.

В соответствии с пунктом 1 статьи 33 Закона Республики Казахстан «О банках и банковской деятельности» (далее – Закон) отношения между банками, а также между банками и их клиентами осуществляются на основании договоров.

Статьей 273 ГК запрещено одностороннее изменение условий договора.

Из материалов дела следует, что сторонами договора жилищного займа являются Банк и ответчик, договор ответчиком в полном объеме не исполнен, что было подтверждено представителями сторон на заседании суда кассационной инстанции, квартира принята Банком в залог обеспечения исполнения ответчиком кредитных обязательств.

Согласие залогодержателя в лице Банка на указанный истцом способ раздела совместного имущества бывших супругов (квартиры) отсутствует, в связи с чем суд первой инстанции правильно отказал в удовлетворении иска в части раздела спорной квартиры.

Суд апелляционной инстанции фактически изменил режим права собственности на спорную квартиру между супругами, что в период действия договора залога недопустимо без согласия залогодержателя.

Другие требования в целях разрешения спора суду не были заявлены.

Споры о возмещении компенсации морального вреда

Согласно пункту 3 статьи 953 ГК моральный вред возмещается причинителем при наличии вины причинителя, за исключением случаев, предусмотренных пунктом 3 настоящей статьи

24 мая 2023 года

№ 6001-23-00-32п/158

М. обратилась в суд с иском к государственному коммунальному предприятию на праве хозяйственной деятельности «Многопрофильная городская больница № 1» акимата города Астаны (далее – Больница № 1), государственному коммунальному предприятию «Многопрофильная городская больница № 3» акимата города Астаны (далее – Больница № 3) о компенсации морального вреда, мотивируя тем, что в период с июня 2017 года по декабрь 2018 года была госпитализирована в больницу семь раз. В результате оказания некавалифицированной медицинской помощи, необоснованного хирургического вмешательства и удаления единственной маточной трубы, повлекших бесплодие, ей причинены физические и нравственные страдания.

Решением Сарыаркинского районного суда города Астаны от 5 декабря 2022 года в удовлетворении иска отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам суда города Астаны от 1 февраля 2023 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда судебные акты местных судов оставила в силе по следующим основаниям.

Из материалов электронного дела следует, что 27 июня 2017 года истец в экстренном порядке бригадой скорой помощи была госпитализирована в Больницу № 1 с жалобами на боли в нижних отделах живота. По результатам обследования УЗИ ОМТ выставлен диагноз «внематочная беременность справа по типу трубного аборта». Истец госпитализирована на оперативное лечение в гинекологическое отделение круглосуточного стационара.

29 июня 2017 года истцу проведена операция «Лапороскопия. Тубэктомия справа. Санация и дренирование малого таза». В ходе операции обнаружено до 200 мл темной крови. Проведено лечение: цефазолин с физическим раствором внутривенно, кетатоп внутримышечно. Выписана 3 июля 2017 года в удовлетворительном состоянии. Рекомендовано: дальнейшее наблюдение у гинеколога по месту жительства, соблюдение режима труда, отдыха, гигиены, половой покой на 1 месяц,

УЗИ ОМТ амбулаторно в динамике, физиолечение ОМТ в условиях поликлиники, свечи дистриптаза.

24 июля 2017 года истец в экстренном порядке с бригадой скорой помощи была госпитализирована в Больницу № 1 с жалобами на резкие боли внизу живота, общую слабость. По результатам обследования УЗИ ОМТ в полости матки обнаружена жидкость 15 мл, проведен кульдоцентез (пункция заднего свода влагалища). Истец вновь госпитализирована в круглосуточный стационар в гинекологическое отделение на оперативное лечение.

В этот же день истцу проведена операция «оскопия. ДЭК. Санация и дренирование полости малого таза». В малом тазу обнаружена серозно-геморрагическая кровь в объеме 10 мл. Проведено лечение: цефазолин с физическим раствором внутривенно, цефазолин внутримышечно, кетатоп внутримышечно. Выписана 28 июля 2017 года в удовлетворительном состоянии. Рекомендовано: дальнейшее наблюдение у гинеколога по месту жительства, соблюдение режима труда, отдыха, гигиены, половой покой на 1 месяц, контрацепция барьерным методом.

25 августа 2017 года истец в плановом порядке госпитализирована в Больницу № 3 для консервативного лечения на платной основе с диагнозом «Хронический сальпингит и офорит» с жалобами на тянущие боли внизу живота, выделения из половых путей обильного характера. Проведено противовоспалительное лечение, выставлен диагноз «Хронический сальпингоофорит. Спаечный процесс малого таза». Выписана 1 сентября 2017 года в удовлетворительном состоянии. Рекомендовано: дальнейшее наблюдение у гинеколога по месту жительства, УЗИ ОМТ в динамике 1 месяц, санаторно-курортное лечение, сдача ПЦР на инфекции, передающиеся половым путем, прием препарата Жанин, истеросальпинорафия после очередных месячных.

23 октября 2017 года в 10 час. 30 мин. истец в плановом порядке госпитализирована в Больницу № 3 для консервативного лечения с диагнозом «Хронический 2-сторонний сальпингоофорит» с жалобами на тянущие боли внизу живота. Проведено лечение по листу назначения. Выписана 30 октября 2017 года в удовлетворительном состоянии. Рекомендовано: дальнейшее наблюдение у гинеколога по месту жительства, УЗИ ОМТ в динамике 1 месяц, санаторно-курортное лечение, свечи дистриптаза, контрацепция.

7 декабря 2017 года истец в плановом порядке госпитализирована в Больницу № 3 с жалобами на периодические тянущие боли внизу живота, отсутствие беременности при регулярной половой жизни в течение 3,5 лет без предохранения. На лечение направлена с ГП 1, после обследования выставлен диагноз «Бесплодие II, трубно-перитониальный генез. Спаечный

процесс органов малого таза». Истец направлена на оперативное лечение в объеме: лапароскопия, хромосальпингоскопия, адгезиолизис.

8 декабря 2017 года проведена плановая операция, в ходе которой при введении контраста в полость матки выход контраста в брюшную полость через левую маточную трубу не прослеживался на уровне ампулярной части трубы. Учитывая непроходимость маточной трубы слева, вторичное бесплодие в течение 3,5 лет, было решено провести тубэктомия слева. В итоге проведена операция: Лапароскопия, тубэктомия слева. Истец выписана 12 декабря 2017 года в удовлетворительном состоянии. Рекомендовано: дальнейшее наблюдение у гинеколога по месту жительства, санаторно-курортное лечение, половой и физический покой 2 недели, Д учет по бесплодию в центре планирования семьи, свечи дистриптаза.

31 октября 2018 года в плановом порядке госпитализирована в Больницу № 3 с жалобами на периодические тянущие боли внизу живота в течение года с диагнозом «Хронический двусторонний сальпингоофорит. Неполная ремиссия». Проведена противовоспалительная и антибактериальная терапия, физиотерапия. Выписана 7 ноября 2018 года в удовлетворительном состоянии. Рекомендовано: дальнейшее наблюдение у гинеколога по месту жительства, санаторно-курортное лечение, половой покой в течение двух недель, избегать переохлаждения, свечи дистриптаза.

10 декабря 2018 года истец в плановом порядке госпитализирована в государственное коммунальное предприятие на праве хозяйственной деятельности «Многопрофильная городская больница № 2» акимата города Астаны (далее – Больница № 2) на оперативное лечение с диагнозом: «Бесплодие вторичное. Спаечный процесс органов малого таза», с жалобами на боли внизу живота, отсутствие беременности в течение года.

11 декабря 2018 года проведена операция: Лапароскопия, адгезиолизис. Санация брюшной полости. В малом тазу обнаружен умеренный спаечный процесс. Выписана 14 декабря 2018 года в удовлетворительном состоянии. Рекомендовано: наблюдение у гинеколога по месту жительства, половой покой в течение трех недель, свечи дистриптаза, новосан, ксинокард.

В начале 2020 года истец обратилась в Департамент контроля качества и безопасности товаров и услуг города Астаны (далее – Департамент) с заявлением о допущенных врачами при лечении нарушениях, а также в органы внутренних дел.

По факту обращения М. Департаментом проведены проверки в Больницах №№ 1, 2, 3, где истец проходила лечение.

Согласно акту проверки от 26 марта 2020 года № 154-Э жалоба М. признана обоснованной, поскольку выявлены следующие нарушения:

- в нарушение клинического протокола диагностики и лечения № 16 от 20 ноября 2015 года по диагнозу «воспалительные заболевания органов малого таза», во время первых трех госпитализаций в Больницу

№ 3 (третья, четвертая и пятая госпитализации) у М. отсутствовали показания к плановому стационарному лечению;

- в нарушение протокола, во время третьей госпитализации пациентке в пятый раз назначается антибиотикотерапия;

- в нарушение протокола, несмотря на неэффективную антибиотикотерапию, у М. не взят анализ на чувствительность к антибиотикам;

- во время оперативного вмешательства врачом единолично, без консилиума принято поспешное, необоснованное решение об удалении единственной маточной трубы у женщины фертильного возраста;

- в нарушение приказа и.о. Министра здравоохранения Республики Казахстан от 23 ноября 2010 года № 907 «Об утверждении форм первичной медицинской документации органов здравоохранения», в протоколе операции не описан макропрепарат.

По результатам проверки директору Больницы № 3 выдано предписание об устранении выявленных нарушений. Согласно акту проверки от 13 марта 2020 года № 122-Э жалоба М. признана обоснованной. В приложении к акту указано, что при адекватном объеме проведенных диагностических мероприятий и антибактериальной терапии при первой госпитализации была возможность избежать последующих госпитализаций, при повторной госпитализации 24 июля 2017 года показаний к экстренному оперативному лечению не было.

Обращение М. в органах внутренних дел было зарегистрировано в ЕРДР № 207111031001051 по статье 317 части 2 Уголовного кодекса Республики Казахстан (невыполнение, ненадлежащее выполнение профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником вследствие небрежного или недобросовестного отношения к ним, повлекшие по неосторожности причинение тяжкого вреда здоровью).

В рамках досудебного расследования по уголовному делу проведено несколько судебно-медицинских экспертиз, привлечены узкие специалисты. По результатам досудебного расследования постановлением старшего следователя Управления полиции города Астаны от 13 июня 2022 года досудебное производство прекращено в связи с отсутствием признаков состава уголовного правонарушения.

М., обращаясь в суд с иском о взыскании компенсации морального вреда, указала, что повторные необоснованные операции привели к образованию спаечного процесса, кист в груди из-за гормонального сбоя, хроническим тазовым болям, бесплодию, чего можно было избежать при правильной и надлежащим образом оказанной медицинской помощи.

Обращает внимание, что действиями врачей причинен моральный вред, так как истец претерпела физические и психологические страдания, испытывает чувство отчаяния, являясь женщиной фертильного возраста,

желает зачать и родить детей естественным путем, однако по причине недобросовестных действий медицинских работников не имеет такой возможности, процедура ЭКО противопоказана.

На сегодняшний день М. предстоит длительная и комплексная реабилитация для улучшения состояния здоровья.

Поскольку данный факт произошел по вине ответчиков, просила взыскать компенсацию морального вреда в размере 5 000 000 тенге.

Суд первой инстанции, отказывая в удовлетворении иска, пришел к выводу об отсутствии правовых оснований для удовлетворения иска, указав на отсутствие вины ответчиков.

Суд апелляционной инстанции согласился с выводами суда первой инстанции.

Согласно части 2 статьи 225 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан суд разрешает дело в пределах заявленных требований.

Иск о взыскании компенсации морального вреда заявлен со ссылкой на статьи 9, 917, 953 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК), поэтому суды правильно пришли к выводу о его необоснованности по следующим основаниям.

В соответствии с пунктом 1 статьи 9, пунктом 1 статьи 141 ГК защита гражданских прав осуществляется судом, в том числе путем компенсации морального вреда, в результате предъявленного в суд иска физическим лицом, личные неимущественные права которого нарушены.

В силу статьи 951 ГК и разъяснений Нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 27 ноября 2015 года № 7 «О применении судами законодательства о возмещении морального вреда» моральный вред причиняется, если имело место:

- правонарушение ответчика;
- нарушение, умаление или лишение личных неимущественных благ и прав истца этим правонарушением;
- нравственные или физические страдания, испытываемые (претерпеваемые, переживаемые) потерпевшим в результате совершённого против него правонарушения.

Согласно пункту 3 статьи 953 ГК моральный вред возмещается причинителем при наличии вины причинителя, за исключением случаев, предусмотренных пунктом 3 настоящей статьи.

Из указанного следует, что при рассмотрении иска о взыскании компенсации морального вреда важно установить совокупность наличия трех вышеуказанных составляющих.

В данном случае истец не доказала, что действиями ответчиков был причинен ей вред, а также то, что между действиями врачей при лечении

истца и последствиями, наступившими для истца, имеется причинно-следственная связь.

Как усматривается из материалов дела и установлено судом, согласно заключению комиссионной судебно-медицинской экспертизы от 3 июня 2022 года № 179, причинно-следственной связи между действиями врачей Больниц № 1 и № 3 и удалением единственной левой нездоровой маточной трубы не имеется, причинение вреда М. в данном случае отсутствует. Лечение и оперативное вмешательство при первой госпитализации проведено в полном объеме с соблюдением клинического протокола № 56 от 1 марта 2019 года, в дальнейшем консервативное и оперативное лечение не повлекло к осложнениям, оперативное вмешательство проведено по жизненным показаниям.

То есть указанной экспертизой неправомерные действия врачей по лечению истца и причинно-следственная связь с нынешними диагнозами истца опровергнуты в полном объеме, что послужило основанием для отказа к привлечению врачей к уголовной ответственности.

Доводы ходатайства о наличии вины ответчиков, что, по мнению истца, подтверждаются актами проверок Департамента и заключениями врачей-гинекологов, учету не подлежат, поскольку суды при рассмотрении спора указанным документам уже давали правовую оценку.

Так, указанными документами установлено, что согласно их заключениям специалистами Больниц № 1 и № 3 были допущены некоторые процедурные нарушения, неточное отражение документации при ведении пациента, выказывались предположения о возможном выборе иного лечения, прогноз которому не дан.

Из выводов заключений комплексной судебно-медицинской экспертизы от 22 декабря 2021 года (эксперты Д., Ж., врач Г.), заключения специалиста К. следует, что в акте Департамента отражены следующие нарушения:

- удаление органа согласно клиническому протоколу лечения и диагностики от 20 ноября 2015 года № 16 должно было производиться только с предварительного обсуждения данного вопроса на консилиуме врачей с привлечением репродуктолога;
- в документации не были достоверно указаны показания к удалению единственной нездоровой маточной трубы у истца и в этой ситуации можно было провести сальпингостомию (создание отверстия в маточной трубе с целью восстановления её проходимости, без удаления).
- удаление единственной нездоровой левой маточной трубы произведено без согласия пациента;
- при второй госпитализации в Больницу № 1 показания к экстренному оперативному лечению не имелись, наличие свежей крови при кульдоцентезе не подтверждено.

В суде установлено, что нашло отражение и в решении суда о том, что не все из этих нарушений подтверждены, многие остались на уровне предположений, некоторые не повлекли причинения вреда здоровью М. и часть из них опровергнута последующими экспертизами.

Таким образом, совокупность представленных доказательств позволила судам прийти к выводу, что доводы истца о допущенных ответчиками нарушениях, выразившихся в неправильном лечении в процессе госпитализаций, несостоятельны, поскольку материалами дела доказано обратное.

Заключение медиативного соглашения

Медиативное соглашение, не исполненное добровольно, подлежит принудительному исполнению на основании исполнительного листа, выдаваемого судом по ходатайству лица, заключившего такое соглашение

11 мая 2023 года

№ 6001-23-00-3ГП/197

Товарищество с ограниченной ответственностью «Ж» (далее – Товарищество) обратилось в суд с иском к Х., Д., Е. о расторжении договора, выселении с несовершеннолетними членами семьи, взыскании пени и штрафа.

Определением Алматинского районного суда города Нур-Султана от 28 июля 2022 года между сторонами утверждено медиативное соглашение.

По условиям пункта 2.3. медиативного соглашения ответчики приняли на себя обязательство освободить вместе со всеми проживающими членами семьи и иными незаконно проживающими лицами квартиру, расположенную по адресу: А. область, город К., микрорайон Л., дом 34, квартира 160 (далее – спорная квартира), в течение 3 (трех) календарных дней с даты расторжения договора и подписать с истцом акт приема-передачи.

Ввиду неисполнения ответчиками условий медиативного соглашения Товарищество обратилось в суд с заявлением о выдаче исполнительного листа в части выселения ответчиков.

Определением Алматинского районного суда города Нур-Султана от 19 сентября 2022 года, оставленным без изменения определением судебной коллегии по гражданским делам суда города Астаны от 20 октября 2022 года, в удовлетворении заявления отказано.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов, иск ТОО «Ж» был удовлетворен.

Выдан исполнительный лист для принудительного исполнения определения Алматинского районного суда города Нур-Султана от 28 июля 2022 года в части выселения С., Д., Е. с несовершеннолетними детьми Т., К, со всеми проживающими членами семьи и иными незаконно проживающими лицами из спорной квартиры.

Отказ в удовлетворении заявления суда мотивировали тем, что согласно медиативному соглашению обязательство ответчиков выселиться из квартиры носит добровольный характер. Действующее законодательство не предусматривает правовой механизм принудительного исполнения такого обязательства путем выдачи исполнительного листа. При этом суд апелляционной инстанции указал, что взыскателю необходимо обратиться в суд с самостоятельным иском о выселении.

Эти выводы противоречат нормам процессуального законодательства.

В соответствии с частью 4 статьи 180 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) исполнение соглашения об урегулировании спора (конфликта) в порядке медиации, утвержденного судом, производится по правилам исполнения мирового соглашения, установленным статьей 178 настоящего Кодекса.

В свою очередь, согласно частям 1 и 2 статьи 178 ГПК мировое соглашение исполняется лицами, его заключившими, добровольно, в порядке и сроки, которые предусмотрены этим соглашением. Мировое соглашение, не исполненное добровольно, подлежит принудительному исполнению на основании исполнительного листа, выдаваемого судом по ходатайству лица, заключившего мировое соглашение.

Таким образом, в случае истечения установленного в соглашении срока для его исполнения в добровольном порядке выписывается исполнительный лист. Для этого достаточно обращения в суд одной из сторон медиативного соглашения.

Условия медиативного соглашения о выселении ответчики должны были исполнить в течение 3 (трех) календарных дней с даты расторжения договора.

Как установлено, договор расторгнут 18 августа 2022 года, о чем свидетельствует уведомление, направленное Товариществом в адрес ответчика С.

Из этого следует, что ответчики должны были освободить спорное жилье 21 августа 2022 года.

Однако в указанный срок эти требования не выполнены, что явилось основанием для обращения в суд с настоящим заявлением.

При таких обстоятельствах суды не имели правовых оснований для отказа в удовлетворении заявления.

Споры, связанные с взысканием алиментов

Взыскание алиментов на несовершеннолетнего ребенка по решению суда (судебному приказу) в долевом отношении к заработку и (или) иному доходу плательщика алиментов не препятствует получателю алиментов при наличии предусмотренных законом оснований потребовать взыскания алиментов в твердой денежной сумме и (или) одновременно в долях и в твердой денежной сумме

14 июня 2023 года

№ 6001-23-00-3гп-207

С. обратилась в суд с иском к И. о взыскании алиментов в твердой денежной сумме, мотивируя тем, что ответчик фактически не принимает участие в содержании детей, алименты выплачивает по минимальному доходу, в связи с чем просила взыскать алименты одновременно с взысканными в долевом порядке в твердой денежной сумме по 15 месячных расчетных показателей (далее – МРП) на каждого ребенка ежемесячно.

Решением районного суда № 2 Алмалинского района города Алматы от 22 октября 2022 года иск удовлетворен частично.

С И. в пользу С. на содержание троих несовершеннолетних детей взысканы алименты в твердой денежной сумме в размере 8 МРП на каждого ребенка, начиная с 12 августа 2022 года и до достижения детьми совершеннолетия. В удовлетворении остальной части иска отказано. Разрешен вопрос о судебных расходах.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского городского суда от 31 января 2023 года решение суда изменено.

Постановлено: отменить решение в части взыскания с И. в пользу С. на содержание несовершеннолетних детей алиментов в твердой денежной сумме в размере 8 МРП на каждого ребенка, в общем размере 24 МРП, начиная с 12 августа 2022 года и до достижения детьми совершеннолетия, с вынесением в этой части нового решения об отказе в иске. В остальной части решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной судебной инстанции, оставив в силе решение суда.

Изменяя решение суда и отказывая в удовлетворении иска, суд апелляционной инстанции указал, что в материалах дела отсутствуют доказательства, подтверждающие невозможность или затруднительность

взыскания с ответчика алиментов в долевом отношении к заработку и подтверждающие нерегулярный, меняющийся у ответчика заработок.

С такими выводами апелляционной инстанции Верховный Суд не согласился.

Так, в соответствии с пунктом 1 статьи 141 Кодекса «О браке (супружестве) и семье» (далее – Кодекс) при отсутствии соглашения родителей об уплате алиментов на несовершеннолетних детей и в случаях, когда взыскание алиментов в долевом отношении к заработку и (или) иному доходу родителя невозможно, затруднительно или существенно нарушает интересы одной из сторон, суд вправе определить размер алиментов, взыскиваемых ежемесячно в твердой денежной сумме или одновременно в долях и в твердой денежной сумме.

Согласно пункту 28 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 29 ноября 2019 года № 6 «О применении судами законодательства при рассмотрении дел, связанных с взысканием алиментов» в силу части седьмой статьи 240 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан, если после вступления в законную силу решения, которым с ответчика взыскиваются периодические платежи, изменяются обстоятельства, влияющие на определение размера платежей или на их продолжительность, каждая сторона вправе путем предъявления нового иска требовать изменения размера и сроков уплаты периодических платежей. Взыскание алиментов на несовершеннолетнего ребенка по решению суда (судебному приказу) в долевом отношении к заработку и (или) иному доходу плательщика алиментов не препятствует получателю алиментов при наличии предусмотренных законом оснований (статья 141 Кодекса) потребовать взыскания алиментов в твердой денежной сумме и (или) одновременно в долях и в твердой денежной сумме.

Из материалов дела следует, что стороны имеют несовершеннолетних детей: И., 16 ноября 2012 года рождения, М., 9 ноября 2015 года рождения, и Э., 9 ноября 2017 года рождения.

Судебным приказом районного суда № 2 Алмалинского района города Алматы от 16 сентября 2019 года с ответчика в пользу истца взысканы алименты на содержание несовершеннолетних детей в размере ½ части заработка или иного дохода, начиная с 13 сентября 2019 года до их совершеннолетия.

Обращение в суд с данным иском С. мотивировано тем, что взыскание алиментов в долевом отношении к заработку ответчика не соответствует интересам несовершеннолетних детей, поскольку ранее установленный размер алиментов в долевом порядке не позволяет обеспечить детям надлежащее содержание. В период совместного проживания И. работал дальнбойщиком и получал заработную плату 300 000-350 000 тенге, сейчас

он продолжает работать дальнбойщиком, но представляет справку о более низких доходах.

В судебном заседании установлено, что после выдачи судебного приказа ответчиком с целью снижения размера алиментов предоставлена справка о низкой оплате труда в размере 60 000 тенге.

В связи с этим истец стала получать алименты на содержание троих несовершеннолетних детей в сумме 28 000 тенге, что явно недостаточно и существенно нарушает интересы несовершеннолетних детей.

Поскольку размер выплачиваемых ответчиком алиментов на содержание детей минимален, И. скрывает свой заработок от международных перевозок, о чем свидетельствует ежемесячное пересечение им государственной границы Республики Казахстан на грузовом автомобиле в такие страны, как Польша, Чехия, Российская Федерация и другие, судом первой инстанции удовлетворены заявленные истцом требования с взысканием алиментов в твердой денежной сумме в размере 8 МРП на каждого ребенка.

Верховный Суд считает, что решение суда первой инстанции полностью согласуется с требованиями закона.

Семейным законодательством установлен принцип максимально возможного сохранения ребенку прежнего уровня его материальной обеспеченности, целью которого является создать детям психологический комфорт и материальный достаток в новых условиях жизни. При этом следует учитывать, что ребенок нуждается в средствах на питание, одежду, обучение, досуг и прочее.

Судом первой инстанции были оценены не только затраты, связанные с содержанием трех несовершеннолетних детей, но и иные специальные вопросы, в том числе характер профессиональной деятельности ответчика, его образ жизни.

Определенная судом твердая денежная сумма сохраняет несовершеннолетним детям имевшийся объем (количество и качество) материальных благ, необходимых для их развития.

В силу статьи 138 Кодекса родители обязаны содержать своих несовершеннолетних детей.

Эта обязанность носит безусловный характер и не связывается законодателем с наличием либо отсутствием у гражданина постоянного и достаточного дохода.

Споры о признании сделок недействительными

В силу части 2 статьи 48 ГПК суд не вправе по своей инициативе изменить основание иска

14 июня 2023 года

№ 6001-23-00-3гн/171

Н. обратилась в суд с иском к О., К., нотариусам М., З. о признании недействительными доверенности и договора дарения жилого дома, мотивируя тем, что доверенность от 10 июля 2011 года подписана ею в силу неграмотности, под влиянием обмана, намерений дарить жилой дом с земельным участком сыну О. не имела, русским языком не владеет.

Решением Кегенского районного суда Алматинской области от 21 апреля 2022 года в удовлетворении иска отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского областного суда от 23 ноября 2022 года решение суда отменено с вынесением по делу нового решения об удовлетворении иска.

Признаны недействительными доверенность на имя К. от 10 июля 2011 года и договор дарения жилого дома с земельным участком, расположенным по адресу: А. область, К. район, С. сельский округ, село С., улица У. (далее – спорный жилой дом) от 2 марта 2012 года, заключенный между К., действующей по доверенности от имени Н., и О.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной судебной коллегии, оставив в силе решение суда.

Суд первой инстанции, отказывая в удовлетворении иска, исходил из отсутствия доказательств того, что при выдаче оспариваемой доверенности Н. находилась в стеснительных обстоятельствах, была угроза ее жизни и здоровью, либо она находилась в таком состоянии, при котором не могла понимать значение своих действий и руководить ими.

Суд апелляционной инстанции, отменяя решение суда и удовлетворяя иск, пришел к выводу о том, что Н. оспариваемая доверенность выдана вследствие заблуждения, так как она считала, что у нотариуса она подписала документы относительно прописки О. в спорном доме. Заключением судебной психолого-психиатрической экспертизы от 26 октября 2022 года установлено, что Н. на момент подписания доверенности не могла понимать значение своих действий и руководить ими, отсутствуют достаточные знания казахской письменной и устной речи для понимания юридических понятий, в том числе понимания смысла выданной доверенности. В суде апелляционной инстанции ответчики не смогли пояснить о необходимости

выдачи Н. доверенности на третье лицо, поскольку истец самостоятельно при наличии действительных намерений могла оформить договор дарения.

Указанные выводы суда апелляционной инстанции судебная коллегия посчитала основанными на неправильном применении норм материального права и фактических обстоятельствах дела по следующим основаниям.

В силу требований статьи 147 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК) сделками признаются действия граждан и юридических лиц, направленные на установление, изменение или прекращение гражданских прав и обязанностей.

Материалами дела установлено, что истец владела спорным жилым домом с земельным участком.

Согласно нотариально удостоверенной доверенности от 10 июля 2011 года, Н. уполномочила К. подарить О. спорный дом, для чего К. было предоставлено право подавать заявления, собирать необходимые справки и другие документы, получить постановление акима Райымбекского района Алматинской области, акт на земельный участок, идентифицировать земельный участок кадастровым номером, зарегистрировать право собственности, в том числе совершить все необходимые действия, связанные с выполнением этого поручения.

Ответчик О. приходится Н. сыном, К. является супругой О.

На момент выдачи оспариваемой доверенности у Н. из документов на спорный жилой дом и земельный участок было лишь распоряжение акима села Саты от 26 июня 1994 года о предоставлении права на пожизненно наследуемое владение землей.

За Н. не было зарегистрировано право собственности, дом не был введен в эксплуатацию.

По этой причине Н. была изначально выдана доверенность К., то есть для принятия последней мер по обращению в государственные органы в целях приведения в соответствие правоустанавливающих и идентификационных документов на спорный жилой дом.

К. на основании доверенности получены решение акима Сатинского сельского округа Райымбекского района Алматинской области от 13 июля 2011 года о предоставлении Н. права частной собственности на земельный участок; акт на право частной собственности на земельный участок; акт ввода в эксплуатацию жилого дома; технический паспорт на дом.

Согласно пункту 1 статьи 163 ГК сделка, совершенная одним лицом (представителем) от имени другого лица (представляемого) в силу полномочия, основанного на доверенности, законодательстве, решении суда либо административном акте, непосредственно создает, изменяет и прекращает гражданские права и обязанности представляемого.

2 марта 2012 года между К., действующей от имени Н., и О. заключен договор дарения спорного жилого дома.

Право собственности зарегистрировано за О.

Согласно пункту 1 статье 506 ГК по договору дарения одна сторона (даритель) безвозмездно передает или обязуется передать другой стороне (одаряемому) вещь в собственность либо имущественное право (требование) к себе или третьему лицу, либо освобождает или обязуется освободить ее от имущественной обязанности перед третьим лицом.

Из материалов дела следует, что с момента заключения договора дарения ответчики постоянно проживают семьей в спорном жилом доме, за счет собственных средств произвели ремонтные работы и несут бремя его содержания. На протяжении более десяти лет истец каких-либо претензий по поводу спорного дома не предъявляла.

Н., обращаясь в суд с настоящим иском, основанием для признания недействительными доверенности и договора дарения указала пункт 9 статьи 159 ГК, поскольку считает, что доверенность была выдана ею в результате обмана со стороны сына О. и в момент выдачи доверенности она не могла понимать значение своих действий или руководить ими, а также отсутствие знания русского языка.

Согласно пункту 9 статьи 159 ГК сделка, совершенная под влиянием обмана, насилия, угрозы, а также сделка, которую лицо было вынуждено совершить вследствие стечения тяжелых обстоятельств на крайне невыгодных для себя условиях, чем другая сторона воспользовалась (кабальная сделка), может быть признана судом недействительной по иску потерпевшего.

Вместе с тем наличие со стороны ответчиков обмана при получении от истца доверенности ничем не подтверждается, суду такие доказательства не представлены.

Также не подтверждается материалами дела факт того, что истец в момент выдачи доверенности находилась в таком состоянии, когда она не могла понимать значение своих действий или руководить ими.

Из проведенной в суде апелляционной инстанции судебной психолого-психиатрической экспертизы от 26 октября 2022 года следует, что Н. на момент подписания доверенности не могла понимать значение своих действий и руководить ими, отсутствуют достаточные знания казахской письменной и устной речи для понимания юридических понятий, в том числе понимания смысла выданной доверенности, а также невладение русским языком.

Между тем, выводы экспертов противоречивы, поскольку эксперты в описательной части указали, что Н. хроническим психическим расстройством не страдает, на учете у психиатра не состояла, в психиатрической и наркологической больницах не лечилась, но в то же время пришли к выводу, что она не могла понимать значение своих действий

и руководить ими. В описательной части не указано, в чем конкретно это выражается.

В суде апелляционной инстанции был допрошен эксперт, однако судом этот вопрос остался не выясненным.

Доказательств, что Н. является недееспособной или ограниченно недееспособной, в материалах дела не имеется.

Выводы экспертов относительно незнания истцом русского языка не могут быть приняты во внимание, поскольку материалами дела установлено, что Н. 20 января 2021 года обращалась в Кегенский районный суд с иском о признании недействительным договора дарения от 2 марта 2012 года, указав, что ответчиком О. не выполняются обязательства по её содержанию и уходу. Определением суда от 26 января 2021 года иск возвращен.

23 декабря 2021 года Н. вновь обратилась в суд с аналогичным иском, при этом в качестве основания для отмены договора дарения указала заблуждение относительно природы сделки, а также невладение русским языком.

Между тем, как в первом, так и во втором случае иски Н. были поданы на русском языке, доверенности представителям на право представления её интересов в суде также выданы на русском языке.

При этом в доверенностях Н. указывает, что русским языком владеет свободно, в переводчике не нуждается, подпись проставлена самой Н.

Судебная коллегия также принимает во внимание то, что на заседании суда кассационной инстанции Н. пояснила, что она устала от своих родственников, хочет жить одна в своём доме, поэтому просила суд вернуть дом ей.

Из объяснений ответчиков следует, что поводом для инициирования данного иска явилось расположение спорного жилого дома в туристическом месте озер Кольсай и Қайынды.

О. с К. сдают комнаты для туристов, при этом проживая в одной из комнат вместе с детьми.

Данное обстоятельство и явилось основанием для притязания других детей Н. на спорный дом и земельный участок. Так, старший брат ответчика О. стал требовать выдела земельного участка и присуждения ему 0,2 га участка.

При указанных обстоятельствах у суда апелляционной инстанции не было оснований признавать доверенность и договор дарения недействительными.

Кроме того, суд апелляционной инстанции указал, что Н. не был пропущен срок исковой давности, поскольку о своем нарушенном праве она узнала в 2020 году. Однако указанные выводы суда никакими объективными обстоятельствами не подтверждаются, таких доказательств в деле нет.

В данном случае суд первой инстанции законно и обоснованно применил нормы статьи 178, 180 ГК.

Отменяя решение суда, суд апелляционной инстанции допустил нарушения норм процессуального права.

Согласно части 2 статьи 225 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) суд разрешает дело в пределах заявленных требований.

Так, отменяя решение суда и принимая новое об удовлетворении иска, суд апелляционной инстанции пришел к выводу об обоснованности иска. При этом применил к спорным правоотношениям пункт 8 статьи 159 ГК, указав, что сделка была совершена вследствие заблуждения.

Между тем истец в иске и в судебных заседаниях заявляла суду об ее обмане со стороны ответчиков. В иске просила суд признать недействительной доверенность на основании пункта 9 статьи 159 ГК.

В силу части 2 статьи 48 ГПК суд не вправе по своей инициативе изменить основание иска.

Таким образом, суд апелляционной инстанции необоснованно изменил основание иска.

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының әкімшілік істер жөніндегі
сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии
по административным делам Верховного Суда Республики Казахстан**

**Споры об оспаривании результатов
проведенных государственных закупок**

**Конкурсной комиссией обоснованно не зачтена истцу условная с
кидка по опыту работы, который передан ему в результате
реорганизации другого юридического лица**

18 мая 2023 года

№ 6001-22-00-6ап/2483

Товарищество с ограниченной ответственностью «Б» (далее – Товарищество) обратилось в суд с иском к государственному учреждению «Управление государственных закупок Павлодарской области» (далее – Управление) о признании незаконным и отмене протокола об итогах государственных закупок способом конкурса от 28 декабря 2021 года.

Требования мотивированы тем, что конкурсная комиссия при определении условной скидки по опыту работ не учла опыт работы истца, полученный в результате реорганизации предприятия, тогда как сведения о наличии опыта подтверждаются электронным депозитарием.

Решением специализированного межрайонного административного суда Карагандинской области от 23 мая 2022 года иск удовлетворен.

Постановлено: признать незаконным и отменить протокол об итогах государственных закупок способом конкурса от 28 декабря 2021 года № 6482064-ОК1;

обязать Управление пересмотреть итоги государственных закупок способом открытого конкурса № 6482064-ОК1 «Строительство дома культуры в селе Мойылды города Павлодар» по лоту № 46672144-ОК1 «Работы по возведению (строительству) нежилых зданий/сооружений» в соответствии с требованиями законодательства о государственных закупках в течение одного месяца со дня вступления решения суда в законную силу.

Постановлением судебной коллегии по административным делам Карагандинского областного суда от 20 сентября 2022 года решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по административным делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и по делу вынесла новое

решение об отказе в удовлетворении иска Товарищества с ограниченной ответственностью «Б» к государственному учреждению «Управление государственных закупок Павлодарской области» о признании незаконным и отмене протокола об итогах государственных закупок способом конкурса от 28 декабря 2021 года.

Из материалов дела следует, что Управлением проведены государственные закупки № 6482061-1 «Строительство дома культуры в селе Мойылды города Павлодар» способом закрытого конкурса по лоту «Работы по возведению (строительству) нежилых зданий/сооружений», «Строительство дома культуры в селе Мойылды города Павлодар».

Согласно протоколу об итогах конкурса от 28 декабря 2021 года победителем конкурса определено ТОО «Ж».

Согласно протоколу об итогах конкурса конкурсной комиссией были допущены и присвоены условные скидки за наличие опыта работы следующим потенциальным поставщикам: ТОО «Ж» - 5%, ТОО «Т» - 5%, ТОО «П» - 5%, Товариществу - 0,5%.

Истец, не соглашаясь с итогами конкурса в части присвоения ему условной скидки по опыту работы в размере 0,5% обратился с жалобой в республиканское государственное учреждение «Департамент внутреннего государственного аудита Павлодарской области» (далее – Департамент).

Конкурсной комиссией при расчете условной скидки истца не был учтен опыт работы, полученный в результате реорганизации путем присоединения истца к ТОО «А».

Департаментом проведен камеральный контроль, по итогам которого в удовлетворении жалобы отказано.

Местные суды, удовлетворяя иск Товарищества, исходили из того, что нормами законодательства о государственных закупках не предусмотрено отклонение опыта работы потенциального поставщика, полученного в результате реорганизации юридических лиц, у конкурсной комиссии не имелись основания для занижения опыта работы полученного путем реорганизации (слияния, присоединения) истца – как потенциального поставщика.

С указанными выводами местных судов судебная коллегия не согласилась ввиду следующего.

Согласно пунктам 246 и 247 Правил осуществления государственных закупок, утвержденных приказом Министра финансов Республики Казахстан от 11 декабря 2015 года № 648 (далее – Правила) (в редакции Правил до 14 января 2022 года абзацы первый и второй пункта 155) в случае, если потенциальный поставщик имеет опыт работы в качестве генерального подрядчика (проектировщика), конкурсная комиссия присваивает условную скидку в размере одного процента (1 %) за каждый год наличия у потенциального поставщика опыта работы на рынке закупаемых работ,

в том числе по схожим (аналогичным) видам работ, являющихся предметом конкурса. В случае, если потенциальный поставщик имеет опыт работы в качестве субподрядчика (субпроектировщика), конкурсная комиссия присваивает условную скидку в размере ноль целых пять десятых процента (0,5%) за каждый год наличия у него опыта работы на рынке закупаемых работ, в том числе по схожим (аналогичным) видам работ, являющихся предметом конкурса.

При этом согласно пункту 253 Правил в случае, если предметом конкурса является строительство новых, а также расширение, техническое перевооружение, модернизация, реконструкция, реставрация и капитальный ремонт существующих объектов, документом, подтверждающим опыт работы, являются электронные копии актов приемки выполненных работ и приемки объектов в эксплуатацию по формам, утвержденным уполномоченным органом в области архитектурной, градостроительной и строительной деятельности в соответствии со статьей 20 Закона Республики Казахстан «Об архитектурной, градостроительной и строительной деятельности в Республике Казахстан».

Из смысла указанных норм следует, что присвоение условной скидки конкурсная комиссия осуществляет при наличии у потенциального поставщика опыта работы, исходя из фактически выполненных работ, которые должны подтверждаться актами выполненных работ и приемки объектов в эксплуатацию по формам, утвержденным законодательством.

По делу установлено, что условная скидка по опыту работы Товариществу конкурсной комиссией правомерно не зачтена, поскольку Товарищество получило опыт работы вследствие реорганизации – выделения из ПК «А» - ТОО «А», которое в последующем присоединилось к истцу. На момент проведения конкурса один и тот же опыт работы использовался в электронном депозитарии как его непосредственным обладателем ПК «А», так и Товариществом.

В судебном заседании коллегии представитель ответчика пояснила, что, обнаружив дублирование одного и того же опыта работы за двумя компаниями, ответчиком подана заявка на блокировку сведений, зарегистрированных за Товариществом.

На дату слушания дела в суде кассационной инстанции сведения по всем 19 спорным объектам верифицированы в электронном депозитарии за ПК «А», а опыт работы по двум из них: строительству школы на 600 мест в городе Темиртау, строительству средней общеобразовательной школы на 1200 учащихся в микрорайоне Гульдер (Кен Дала) города Караганды, одновременно верифицирован и за истцом.

При указанных обстоятельствах судебная коллегия приходит к выводу об обоснованности доводов кассационной жалобы и правомерности

действий конкурсной комиссии по отклонению опыта работы истца по 19 объектам, фактически принадлежащего ПК «А».

Приходя к такому выводу, кроме вышеуказанных обстоятельств, коллегия учитывает, что на момент рассмотрения дела в суде кассационной инстанции вопрос передачи опыта работы от одного поставщика к другому в порядке реорганизации получил правовое регулирование путем внесения изменений в Правила.

Согласно пункту 245-2 Правил опыт работы реорганизованного юридического лица не вносится в электронный депозитарий, а также не учитывается при расчете критериев, влияющих на конкурсное ценовое предложение, при наличии одного из следующих случаев:

1) если заявленный опыт работы потенциального поставщика получен в результате реорганизации путем разделения или выделения из другого юридического лица;

2) если заявленный опыт работы потенциального поставщика получен в результате нескольких последовательных видов реорганизации (разделение, выделение, слияние, присоединение, преобразование);

3) если заявленный опыт работы потенциального поставщика получен в результате реорганизации юридических лиц (слияние, присоединение, преобразование), где одно из реорганизуемых юридических лиц имеет ограничения, предусмотренные подпунктами 3), 4), 5) и 6) пункта 1 статьи 6 Закона;

4) если заявленный опыт работы потенциального поставщика получен в результате реорганизации юридических лиц (слияние, присоединение, преобразование), где одно из реорганизуемых юридических лиц лишено лицензии (разрешения) на осуществление видов деятельности, соответствующей предмету государственных закупок.

Нарушение принципов административных процедур и административного судопроизводства в зависимости от его характера и существенности в соответствии с требованиями части четвертой статьи 6 Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан влечет отмену вынесенных судебных актов.

Трудовые споры

Суд апелляционной инстанции, изменяя решение суда первой инстанции, не вправе был по своей инициативе выходить за пределы исковых требований и рассматривать вопрос, который имел право заявить истец либо лицо, чьих интересов касается обжалуемый Акт

27 июня 2023 года

№ 6001-22-00-6ап/2617

Товарищество с ограниченной ответственностью «К» (далее – ТОО) обратился в суд с иском к ответчику – государственному учреждению «Управление по инспекции труда акимата Костанайской области» (далее – ГУ), государственному инспектору труда по Костанайской области К. о признании незаконным и отмене в части акта специального расследования несчастного случая от 9 декабря 2021 года № 4 (далее – Акт), принуждении ответчика изложить раздел 4 в соответствии с утвержденной формой и указать в Акте вину третьих лиц.

Решением специализированного межрайонного административного суда Костанайской области от 8 июня 2022 года иск удовлетворен частично.

Акт (специального расследования от 9 декабря 2021 года № 4) по несчастному случаю, произошедшему с работником С., признан незаконным и отменен в части раздела 4 «Причины несчастного случая».

На ответчика возложена обязанность раздел 4 изложить в соответствии с формой, установленной Приложением № 3 к приказу Министра здравоохранения и социального развития Республики Казахстан от 28 декабря 2015 года № 1055 (далее – Форма).

В части отмены пункта 3 раздела 5 «Мероприятия по устранению причин несчастного случая, предложенные комиссией» по установлению вины: «Степень вины работника – 25%, степень вины работодателя – 75% и о принуждении ответчика указать вину третьих лиц в процентах» отказано.

Постановлением судебной коллегии по административным делам Костанайского областного суда от 27 октября 2022 года решение суда первой инстанции изменено.

Пункт 3 раздела 5 «Мероприятия по устранению причин несчастного случая, предложенные комиссией» в части установления вины отменен с установлением степени вины работника – 0%, работодателя – 100%.

Судебная коллегия по административным делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и по данному делу вынесла новое решение об отказе в удовлетворении иска ТОО «К» по следующим основаниям.

Судами установлено, что 7 ноября 2021 года С. – слесарь по обслуживанию локомотивов филиала ТОО «К», находясь на рабочем месте, перед началом производства работ по очистке рабочего места был поражен электрическим током в момент загона электровоза серии ВЛ80-1171 на смотровую канаву машинистом ТОО «D» для проведения технического осмотра.

3 июня 2021 года утверждена Местная инструкция по прогреву локомотивов, обслуживанию и организации движения на тракционных путях оборотного локомотивного депо станции Тобол (ТД-9) локомотивными бригадами ТОО «D» (далее – Местная инструкция).

Согласно Местной инструкции машинисты ТОО «D» вправе совершать маневры по депо, производить прогрев и ремонт локомотивов, но не производить постановку на смотровые канавы депо.

Совместная деятельность ответчика и заинтересованного лица – ТОО «D» урегулирована.

Постановлением дознавателя от 11 марта 2022 года (далее – постановление) уголовное дело в отношении Т. по части второй статьи 156 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) прекращено ввиду примирения с С.

Согласно указанному постановлению Т. совершил уголовное правонарушение, предусмотренное частью второй статьи 156 УК (нарушение правил охраны труда), то есть нарушение правил техники безопасности, совершенное лицом, на котором лежали обязанности по организации и обеспечению соблюдения этих правил, повлекшее по неосторожности причинение тяжкого вреда здоровью, а его вина полностью доказана.

Этим же постановлением установлено, что в момент происшедшего Т. уехал домой за личным инструментом, тогда как постановка локомотива на смотровую канаву и выгон со смотровой канавы производятся по команде сменного мастера.

Досудебное расследование по вышеописанному уголовному делу прекращено на основании пункта 12 части первой статьи 35 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК).

Подпунктом 9) части первой статьи 4 Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – АППК) определено, что административный иск (иск) – это требование, поданное в суд с целью защиты и восстановления нарушенных или оспариваемых прав, свобод или законных интересов, вытекающих из публично-правовых отношений.

Часть третья статьи 16 АППК гласит, что суд по собственной инициативе или мотивированному ходатайству участников административного процесса собирает дополнительные материалы и

доказательства, а также выполняет иные действия, направленные на решение задач административного судопроизводства.

В силу части третьей статьи 169 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) суд не вправе по своей инициативе изменять предмет или основание иска.

Частью второй статьи 225 ГПК предусмотрено, что суд разрешает дело в пределах заявленных истцом требований.

В контексте приведенных норм следует, что решение суда не может быть вынесено во вред лицу, обратившемуся за судебной защитой своих прав.

В данном случае за судебной защитой своих прав обратился работодатель, а не работник.

Работодателем в лице ТОО «К» иск был предъявлен о признании незаконным и отмене акта специального расследования от 9 декабря 2021 года № 4 в части несчастного случая.

Между тем, как указано выше, суд апелляционной инстанции, изменяя решение суда первой инстанции, не вправе был по своей инициативе выходить за пределы исковых требований и рассматривать вопрос, который имел право заявить истец либо лицо, чьих интересов касается обжалуемый Акт.

Тем самым суд апелляционной инстанции вышел за пределы исковых требований и рассмотрел по существу вопрос, который имел право заявить только работник, то есть в данном контексте разрешение дела возможно было бы при предъявлении иска непосредственно С.

Это означает, что в рамках предъявленного иска у суда процессуальное право на обсуждение вопроса об отсутствии вины работника и об увеличении степени вины работодателя не имелось, при этом право на обращение с таким иском у С. сохраняется.

Суды должны были рассмотреть дело в интересах обратившегося с учетом установленных обстоятельств по делу.

Пунктом 2 статьи 190 Трудового Кодекса Республики Казахстан регламентировано что, если при расследовании несчастного случая, связанного с трудовой деятельностью, комиссией установлено, что грубая неосторожность явилась причиной возникновения или увеличения вреда, то комиссия применяет смешанную ответственность сторон и определяет степень вины работника и работодателя в процентах.

Согласно подпункту 2) пункта 6 формы акта специального расследования несчастного случая, связанного с трудовой деятельностью, утвержденного приложением 3 к приказу Министра здравоохранения и социального развития Республики Казахстан от 28 декабря 2015 года № 1055, в выводах комиссии указывается степень вины пострадавшего работника и работодателя, исходя из причин несчастного случая.

Отсюда следует, что законом и подзаконным актом определена возможность установления степени вины в несчастных случаях только участников трудовых правоотношений, которыми являются работник и работодатель.

Ввиду этого степень вины третьего лица в акте специального расследования не подлежит установлению и тем более указанию.

Доводы жалобы о том, что орган досудебного расследования при вынесении постановления руководствовался выводами, изложенными в Акте, несостоятельны, поскольку указанным постановлением вина Т. была полностью доказана, а уголовное дело прекращено на основании подпункта 12) части первой статьи 35 УПК.

Частью первой статьи 270 ГПК регламентировано, что при выявлении случаев нарушения законности суд вправе вынести и направить частное определение.

Это означает, что вынесение частного определения является правом суда, при этом судебная коллегия обращает внимание на то, что в принятии меры реагирования путем вынесения частного определения необходимость отпала ввиду того, что ответчиком раздел 4 Акта был приведен в соответствие.

Земельные споры

Все собственники имеют равные права на пользование общим имуществом объекта кондоминиума

6 июня 2023 года

№ 6001-22-00-6ап/2521

Т. обратилась в суд с иском к акиму города Атырау о признании незаконными постановления акима города Атырау от 17 июня 2021 года № 1825 о предоставлении Н. дополнительного земельного участка и акта на право частной собственности на земельный участок.

Требования мотивированы тем, что постановление акима города Атырау от 17 июня 2021 года № 1825 о предоставлении Н. дополнительного земельного участка нарушает её права и законные интересы.

Решением специализированного межрайонного административного суда Атырауской области от 27 апреля 2022 года в удовлетворении иска отказано.

Постановлением судебной коллегии по административным делам Атырауского областного суда от 27 сентября 2022 года решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по административным делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и по данному делу вынесла новое решение об удовлетворении иска Т. к акиму города Атырау о признании незаконными постановления акима города Атырау от 17 июня 2021 года № 1825 о предоставлении Н. дополнительного земельного участка и акта на право частной собственности на земельный участок по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что согласно договору купли-продажи от 11 мая 2005 года, заключенному с М., Т. является собственником дачного дома с земельным участком общей площадью 0,1200 га, предоставленным для садоводства, находящимся по адресу: город А., улица Д., участок № 356, кадастровый номер 04-066-047-522.

Постановлением акима города А. от 10 февраля 2022 года № 254 Т. предоставлен дополнительный земельный участок общей площадью 0,1588 га.

4 марта 2022 года Т. зарегистрировала право собственности на дополнительный земельный участок.

Н., согласно договору купли-продажи от 8 ноября 1998 года, заключенного с Б., является собственником земельного участка общей площадью 0,151 га, предоставленного для садоводства, находящегося по адресу: город А., улица Д., участок № 354, кадастровый номер 04-066-047-097.

Постановлением акима города Атырау от 17 июня 2021 года № 1825 (далее – оспариваемое постановление) Н. предоставлен дополнительный земельный участок общей площадью 0,0262 га.

2 августа 2021 года Н. зарегистрировала право собственности на дополнительный земельный участок.

Не соглашаясь с оспариваемым постановлением, истец обратилась в суд.

Местные суды, отказывая в удовлетворении иска, мотивировали тем, что оспариваемое постановление принято ответчиком в соответствии с компетенцией и законодательством Республики Казахстан.

С указанными выводами местных судов судебная коллегия не соглашается ввиду следующего.

Согласно пунктам 3-5 статьи 102, пункту 7 статьи 62 Земельного кодекса Республики Казахстан (далее – Кодекс) гражданам Республики Казахстан для ведения садоводства, дачного строительства и огородничества предоставляются земельные участки из земель сельскохозяйственного назначения, сельских населенных пунктов и запаса.

Граждане, являющиеся собственниками земельных участков, для ведения личного подсобного хозяйства, садоводства и дачного строительства вправе в общих интересах объединяться в простые товарищества,

садоводческие или иные потребительские кооперативы, правовое положение которых определяется законами Республики Казахстан.

В тех случаях, когда земельные участки, предназначенные для садоводства или дачного строительства, находятся в раздельной собственности граждан Республики Казахстан, а земельные участки и другое имущество, предназначенные для удовлетворения общих нужд собственников земельных участков, находятся в их общей долевой собственности, к отношениям между собственниками, связанными общим имуществом, применяются нормы о кондоминиуме.

В гаражных, дачных и других потребительских кооперативах к правам участников на земельные участки, находящиеся в общей собственности, применяются нормы о кондоминиуме.

Из материалов дела следует, что оспариваемым постановлением в собственность Н. передан земельный участок с поливной трубой, находящейся в пользовании как самой Н., так и истца.

Помимо материалов дела, указанные обстоятельства подтверждаются постановлением судебной коллегии по гражданским делам Атырауского областного суда от 22 декабря 2022 года, вынесенным по гражданскому делу по иску Н. к Т. о признании права собственности на поливные трубы.

Согласно архивной справке, исследованной судом по указанному делу, участки сторон находятся на территории созданного по решению исполнительного комитета городского совета народных депутатов от 11 сентября 1989 года № 723 садово-огороднического общества на правой Нижней Перетаске. В соответствии с названным решением исполкома земельные участки закреплены за вновь созданным обществом из расчета 800 м² на одну семью и 20% из общей площади для участников Великой отечественной войны и пенсионеров, а также для строительства дорог, проездов общей площадью 100 га согласно выкопировке. Судом также установлено, что спорной поливной трубой владельцы участков № 354 и № 356 пользовались более сорока лет.

Местные суды при рассмотрении настоящего спора также имели возможность установить указанные обстоятельства и применить к правоотношениям сторон соответствующие нормы материального права, однако допустили ошибочное толкование закона и неисследованность всех имеющихся по делу доказательств.

В соответствии с пунктом 32 статьи 12 Кодекса кондоминиум – особая форма собственности (иного права) на недвижимость, при которой отдельные части недвижимости находятся в раздельной (индивидуальной) собственности (ином праве) физических и (или) юридических лиц, а те части недвижимости, которые не находятся в раздельной собственности, в том числе и земельный участок, принадлежат им на праве общей долевой собственности (ином общем праве) и неотделимы от прав на части

недвижимости, находящейся в раздельной (индивидуальной) собственности (ином праве).

В соответствии с пунктами 1, 2 статьи 62 Кодекса местный исполнительный орган столицы, города республиканского, областного значения и района при регистрации кондоминиума обеспечивает включение в состав общего имущества объекта кондоминиума земельного участка, необходимого для размещения, эксплуатации и содержания объекта кондоминиума, на безвозмездной основе как идеальной доли.

Такая доля не может быть выделена в натуре (идеальная доля), если иное не предусмотрено настоящим Кодексом.

Все собственники имеют равные права на пользование общим имуществом объекта кондоминиума.

В соответствии с пунктом 2 статьи 151 Кодекса участниками землеустроительного процесса являются заказчик по проведению землеустройства, разработчик землеустроительной документации, третьи лица, права и законные интересы которых могут быть затронуты при проведении землеустройства, а также государственные органы и другие лица, согласовывающие и утверждающие землеустроительную документацию.

Из подпункта 3) пункта 3 указанной статьи следует, что третьи лица, права и законные интересы которых могут быть затронуты при проведении землеустройства, имеют право: участвовать при обсуждении вопросов землеустройства и получать информацию о ходе и результатах землеустройства, затрагивающую их интересы; обжаловать неправомерные действия, затрагивающие их интересы в процессе землеустройства, в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

Исходя из вышеприведенных норм закона и обстоятельств спора, судебная коллегия приходит к выводу, что поливная труба и соответственно земельный участок под ней являются общим имуществом садового общества, право пользования которым регулируется нормами о кондоминиуме.

Ответчиком при вынесении оспариваемого постановления права истца как смежного собственника и участника кондоминиума не были учтены, что привело к вынесению незаконного административного акта и передаче в раздельную собственность общего имущества кондоминиума, многочисленным судебным тяжбам между истцом и Н. Указанные нарушения, допущенные административным органом, не были устранены и при разрешении спора в суде.

**Сот орындаушыларының шешімдерін, әрекеттерін
(әрекетсіздігін) даулау туралы әкімшілік істерді
қараудың сот практикасын талдау**

Қолданылған қысқартулар:

1. ӘРПК – Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексі;
2. АПК – Қазақстан Республикасының Азаматтық процестік кодексі;
3. АҚ – Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі;
4. «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы;
5. ЖС НҚ – Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысы;
6. Қағидалар – Тыйым салынған мүлікті, оның ішінде электрондық аукцион нысанындағы сауда-саттықты өткізу қағидалары;
7. ААТЖ – Қазақстан Республикасы сот органдарының «Төрелік» автоматтандырылған ақпараттық-талдау жүйесі;
8. ЖС ӘІСА – Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының әкімшілік істер жөніндегі сот алқасы;
9. ӘІСА – әкімшілік істер жөніндегі сот алқасы;
10. МАӘС – мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сот;
11. ӘД – Әділет департаменті;
12. МСО – мемлекеттік сот орындаушысы;
13. ЖСО – жеке сот орындаушысы.

Кіріспе

Сот практикасын талдау сот орындаушыларының 2021 жылдың екінші жартыжылдығы мен 2022 жылдың бірінші жартыжылдығындағы әрекеттерін (әрекетсіздігін) даулауға байланысты әкімшілік істерді қарау нәтижелері бойынша жүргізілді.

Талдаудың мақсаты:

- сот орындаушыларының әрекеттерін (әрекетсіздігін) даулау туралы істер бойынша сот практикасын зерделеу;
- қолданыстағы заңнаманы қолдану бойынша түсіндіруді талап ететін проблемалық мәселелерді анықтау;
- талданатын істер санаты бойынша біркелкі сот практикасын әзірлеу;

- процестік заңнаманы жетілдіру жөнінде ұсыныстар әзірлеу және істердің көрсетілген санаты бойынша біркелкі практиканы қалыптастыру жөнінде шаралар қабылдау;

- талданатын санат бойынша талап қоюлардың санын қысқарту болып табылады.

Талдау талданатын санаттағы істер бойынша «Төрелік» ААТЖ-дан алынған сот актілерін, облыстық және оған теңестірілген соттардың талдауларын, «Төрелік» ААТЖ-дан алынған мәліметтердің негізінде қалыптастырылған статистикалық деректерді зерделеуге негізделген.

Қазақстан Республикасы Конституциясының 76-бабының 3-тармағына сәйкес, заңды күшіне енген сот актілері барлық мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, заңды тұлғалардың, лауазымды адамдардың, азаматтардың орындауы үшін міндетті және Қазақстан Республикасының бүкіл аумағында орындалуға тиіс.

Атқарушылық іс жүргізудің мақсаты бұзылған немесе даулы құқықтарды немесе заңмен қорғалатын мүдделерді нақты қалпына келтіруді қамтамасыз ету болып табылады.

Сот орындаушысының әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымданудың мақсаты атқарушылық іс жүргізудегі сот бақылауын білдіреді. Оның мақсаты атқарушылық іс жүргізу тараптарының құқықтары мен мүдделерін қорғау болып табылады.

Атқарушылық іс жүргізу мәселелерін реттейтін негізгі нормативтік құқықтық актілер:

- Қазақстан Республикасының Конституциясы;
- ӘРПК;
- АК;
- АПК;
- «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» туралы заң;

- «Қазақстан Республикасындағы бағалау қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы;

- «Соттардың атқарушылық іс жүргізу туралы заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы» ЖС-ның 2017 жылғы 31 наурыздағы № 1 НҚ;

- «Сот актілерін орындамағаны үшін жауаптылық туралы» ЖС-ның 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 12 НҚ;

- Қазақстан Республикасы Әділет министрінің 2015 жылғы 20 ақпандағы № 100 бұйрығымен бекітілген қағидалар;

- «Жеке сот орындаушысының қызметіне ақы төлеу мөлшерін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 4 мамырдағы № 437 қаулысы.

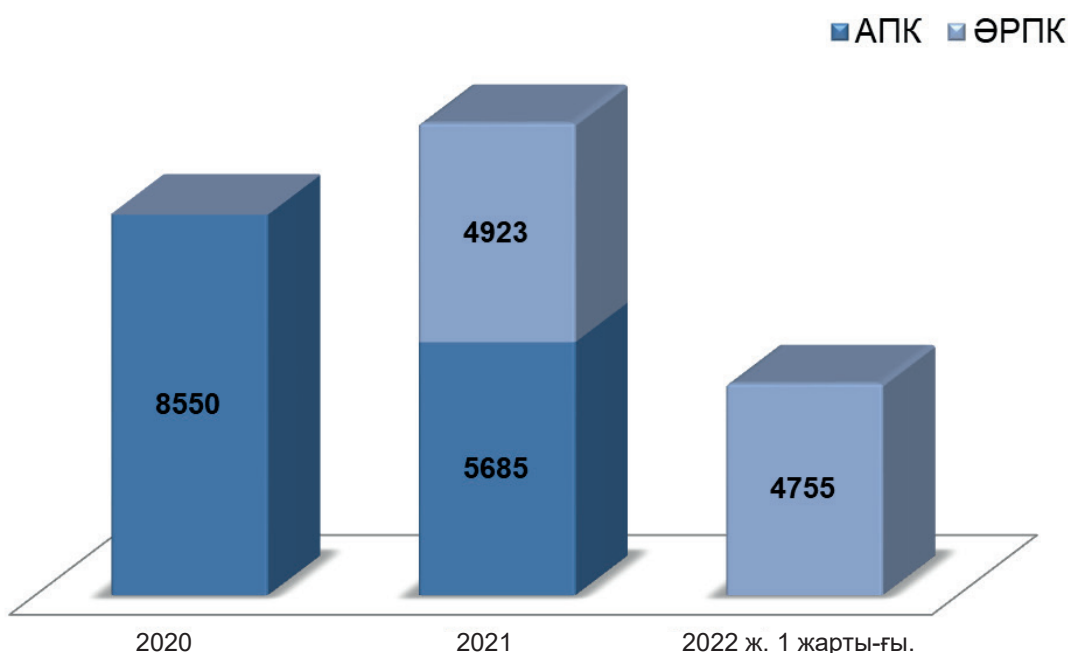
2. Статистикалық деректер

2.1. Бірінші сатыдағы соттарға талап қоюлардың келіп түсуі

Талданып отырған кезеңде республика соттарына барлығы 9 140 талап қою келіп түсті (2020 жылы – 8 550, 2021 жылдың 1-жартыжылдығында – 5 685, 2021 жылдың 2-жартыжылдығында – 4 923, 2022 жылы – 4 217 талап қою).

Келіп түскен талап қоюлардың саны бір деңгейде, яғни айтарлықтай өсу немесе кему байқалмайды.

Талданатын істердің санаты бойынша 2020-2022 жылдары талап қоюлардың келіп түсуі.

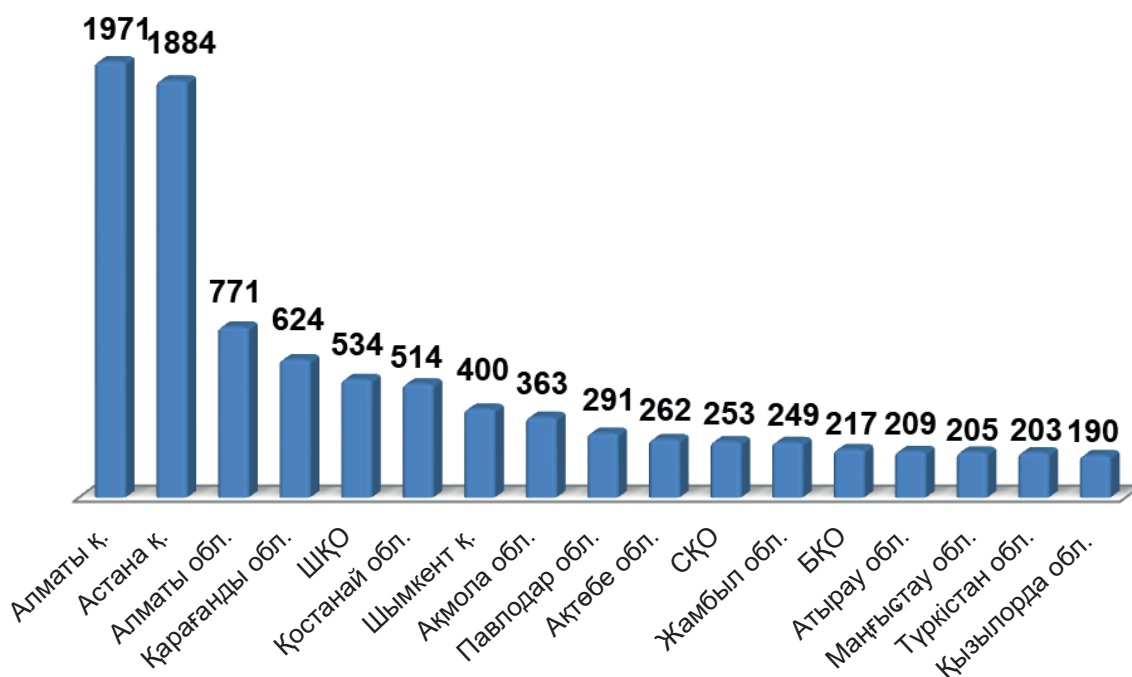

Ағымдағы жылы түсім көрсеткіші **8% - ға төмендеді.**

Бұл төмендеу маңызды емес, алайда жасалатын атқарушылық әрекеттер сапасының жақсару үрдісі байқалады.

ӘРПК-нің шеңберінде келіп түскен талап қоюлардың ең көп саны Алматы (1 971), Астана (1 884) қалаларында байқалды.

ӘРПК қолданылған 1 жыл ішінде өңірлерде талданатын істер санаты бойынша келіп түскен талап қоюлар саны

2.2. Бірінші сатыдағы соттар аяқтаған істердің саны (оның ішінде шешім шығарылып, талап қоюлар қайтарылып, тараптардың татуласуымен және соттылығы бойынша қаралған істер)

ӘРПК шеңберінде талданатын кезеңде **барлығы 8 273 іс немесе 90,5%-ы** (2021 жылы – 4 287, 2022 жылы – 3 986) қаралды. Оның ішінде:

шешім шығарылып 2 788 іс немесе 33,7%-ы (2021 жылы – 1 471, 2022 жылы – 1 317) қаралды. Оның ішінде:

талап қоюлар қанағаттандырылып 1263 немесе 45,3% (2021 – 639, 2022 – 624), оның ішінде ішінара – 393 (2021 жылы – 135, 2022 жылы – 258);

қанағаттандырудан бас тартылып 1 525 немесе 54,7% (2021 жылы – 832, 2022 жылы – 693),

талап қоюлар қайтарылып (татуласуды есепке алмағанда) **3 038 іс** немесе 37%-ы (2021 – 1 670, 2022 – 1 368),

тараптар татуластырылып 2 378 іс немесе 28,8%-ы (2021 – 1100, 2022 – 1 278),

соттылығы бойынша жіберіліп 69 іс немесе 1% (2021 жыл – 46, 2022 – 23) аяқталды.

Іс жүзінде даулар сотта және соттан тыс тәртіппен азаматтардың пайдасына шешілді, яғни **5 658 іс бойынша** сотқа жүгінгеннен кейін немесе **68,4%-ы** шешілді (*талап қоюды кері қайтарып алуға байланысты*

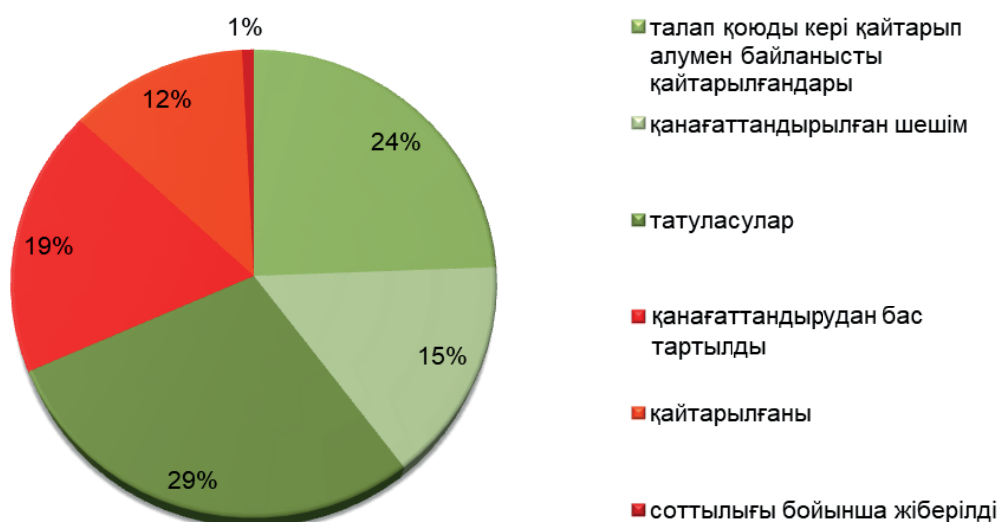
қайтарылғандар - 2017 немесе 35,6%, қанағаттандырылған шешімдер – 1 263 немесе 22,4%, татуласу – 2 378 немесе 42%).

Талданатын даулар санатының әкімшілік әділет қағидаттары және әкімшілік сот ісін жүргізу құралдары қолданыла отырып ӘРПК қағидалары бойынша қаралуы осы санаттағы істерді қарау нәтижелеріне оң әсер етті.

Белсенді рөл қағидатын іске асыру соттың дауды шешуіне немесе дауды соттан тыс реттеуге байланысты талап қоюды қайтарып алуға ықпал етті. Мысалы, жауапкердің өзі даулы актінің күшін жояды немесе сол дау шешілетін әрекеттерді жасайды.

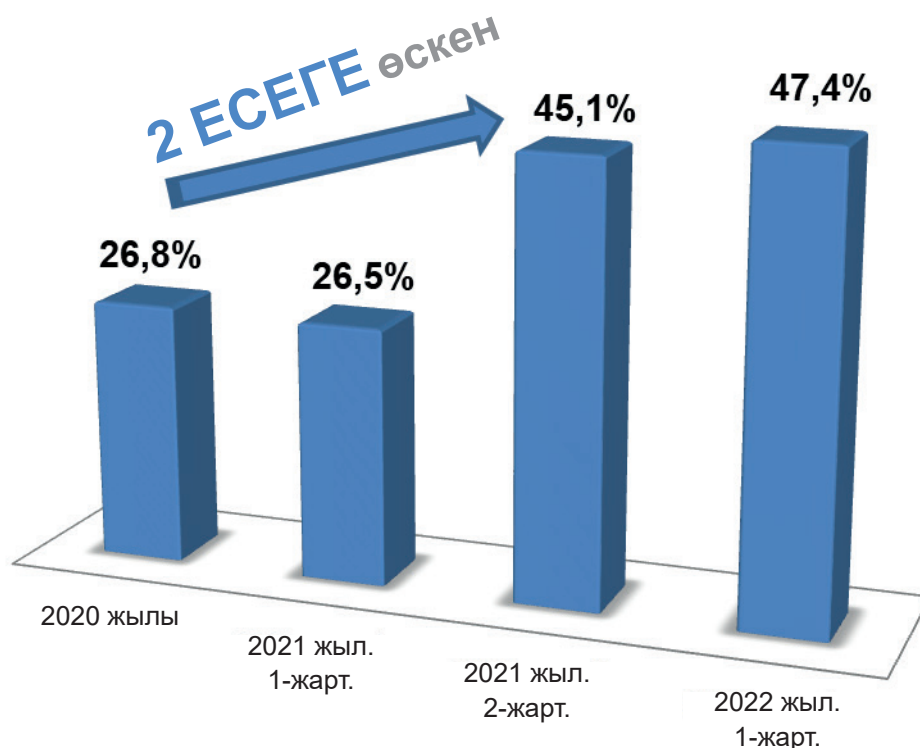
ӘРПК қолданылған 1 жыл ішінде істердің талданатын санаты бойынша талап қоюларды нақты қанағаттандыру

68% қанағат.

Әрекеттердің заңсыздығын сот анықтаған немесе жауапкердің өзі мойындаған істер едәуір мөлшерді құрайды. Деректер атқарушылық әрекеттерді жүзеге асыру шеңберіндегі жүйелі проблемаларды, сот орындаушыларының заңнама нормаларын дұрыс қолданбауын, атқарушылық іс жүргізуге қатысушылардың тарапынан құқықтарды теріс пайдалануды білдіреді.

2020-2022 жылдары істердің талданатын санаты бойынша талап қоюлардың қанағаттандырылуы.

АПК және ӨРПК қағидалары бойынша талданатын санатты қарау нәтижелерін салыстырмалы талдау сот орындаушыларының әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымдану туралы талаптарды қарау кезінде ӨРПК нормаларының тиімді болғанын көрсетеді.

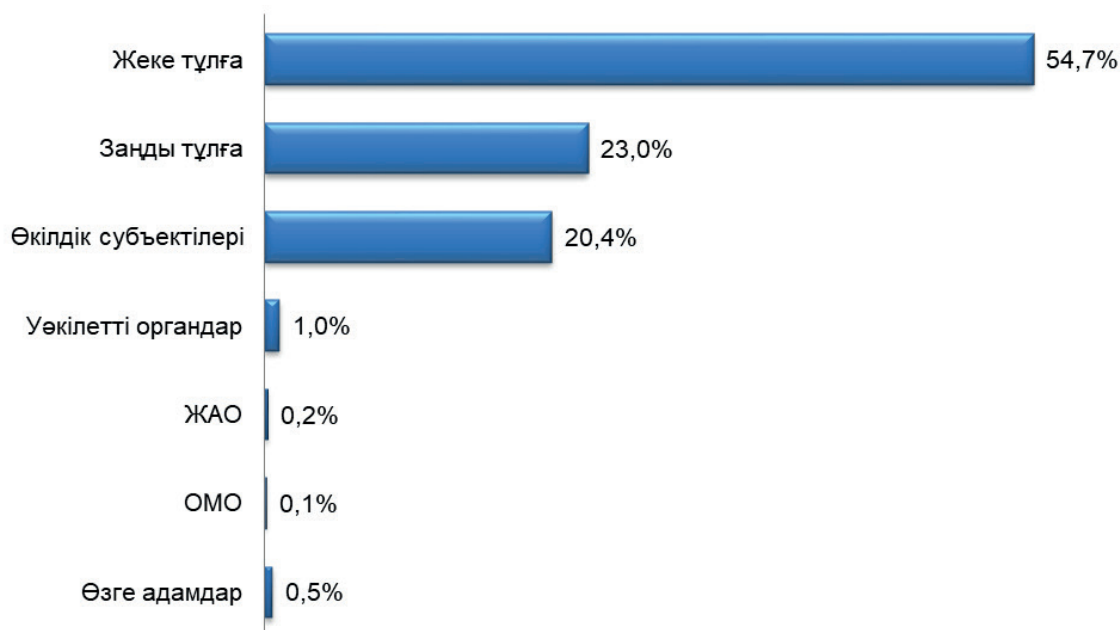
Расталған шағымдар санының өсуі сот орындаушыларының жұмыс сапасының нашарлағанын білдірмейді.

Әкімшілік процестің шеңберінде ӨРПК қағидаттарын (соттың белсенді рөлі, әділеттілік, мөлшерлестік), процестік мәжбүрлеу шараларын (ақшалай өндіріп алу) және татуластыру рәсімдерін қолдану талданатын санаттағы істерді қарау сапасын едәуір арттырды.

2.2.1. Жеке және заңды тұлғалардың пайдасына шығарылған шешімдер:

- жеке тұлғалар - 691 немесе 54,7%;
- заңды тұлғалар - 291 немесе 23%;
- кәсіпкерлік субъектілері - 258 немесе 20,4%;
- уәкілетті органдар - 12 немесе 1%;
- ЖАО - 3 немесе 0,2%;
- ОМО - 2 немесе 0,1%;
- өзге де адамдар - 6 немесе 0,5%.

Тараптар арасында істердің талданатын санаты бойынша қанағаттандырылған талап қоюлардың ең көп саны:

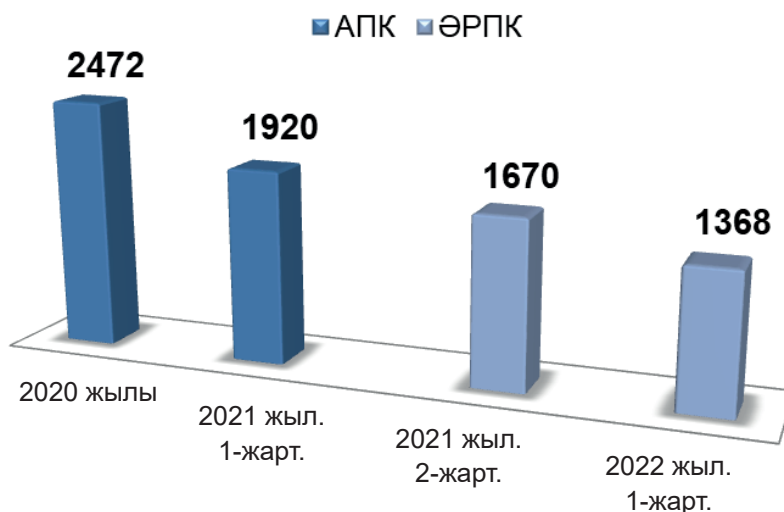
2.2.2. Бірінші сатыдағы соттардың талап қоюларды қайтаруы

2020 жылы 2 472 немесе 41,2%, 2021 жылдың 1-жартыжылдығында 1 920 немесе 53,5% талап қою қайтарылды.

Талдау жасалған кезеңде соттар 3 038 (2021 жылы – 1 670, 2022 жылы – 1 368) талап қоюды қайтарды. Бұл келіп түскен істердің жалпы санының 33,2% -ын құрайды.

Жалпы алғанда, талдау жасалған кезеңдерде бұл көрсеткіш 4,9%-ға төмендеді (302).

2020-2022 жылдары істердің талданатын санаты бойынша қайтарылған талап қоюлар саны

2.2.3. Қайтарудың ең көп саны:

- талап қоюшының қойған талабын қайтарып алуы - **2017** (2021 – 995, 2022 – 638);

- соттың талап қоюдың өткізіп алған мерзімін қалпына келтіруден бас тартуы - **328** (2021 – 181, 2022 – 147);

- әкімшілік сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға жатпайтын істер – **220** (2021 – 149, 2022 – 71);

- істің соттың қарауына жатпауы – **196** (2021 – 143, 2022 – 53);

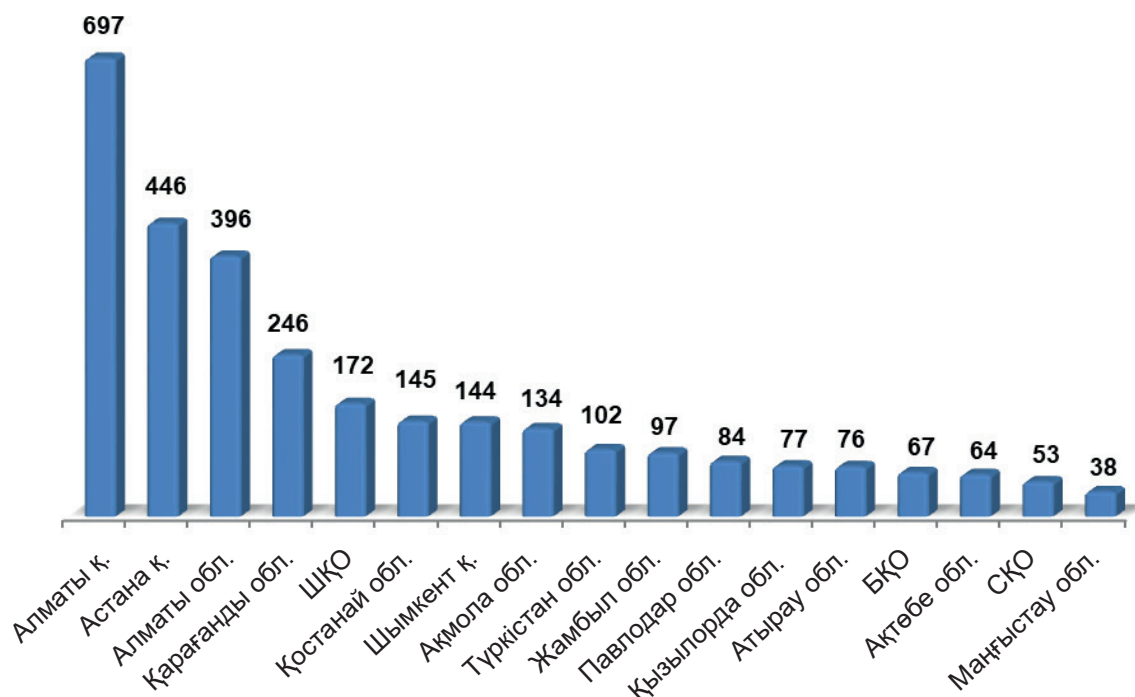
- сотқа талап қою мерзімін себепсіз өткізіп алу – **74** (2021 – 50, 2022 – 24);

- сол тараптар арасындағы сол нысана туралы дау бойынша және сол негіздер бойынша шығарылған, заңды күшіне енген соттың шешімі немесе келісімді бекіту туралы соттың ұйғарымы, барлығы – **27** (2021 – 14, 2022 – 13).

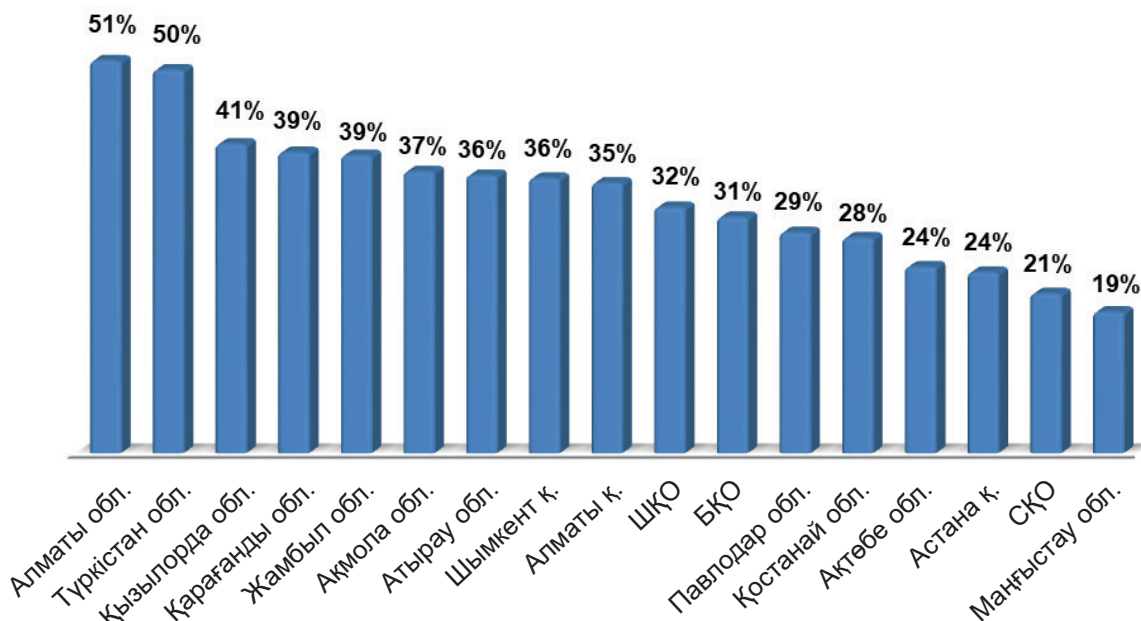
Бұл ретте, 2020 жылы талап қоюды қайтарып алуға байланысты 14 немесе 0,5%, 2021 жылдың бірінші жартыжылдығында 8 немесе 0,4% іс қайтарылды.

Әкімшілік талап қоюды қайтарып алу дауды бітімгершілік жолмен шешуге немесе соттың істі қарау келешегін түсіндіруге байланысты болды.

ӘРПК қолданылған 1 жыл ішінде өңірлер арасында талданатын істер санаты бойынша қайтарулар саны

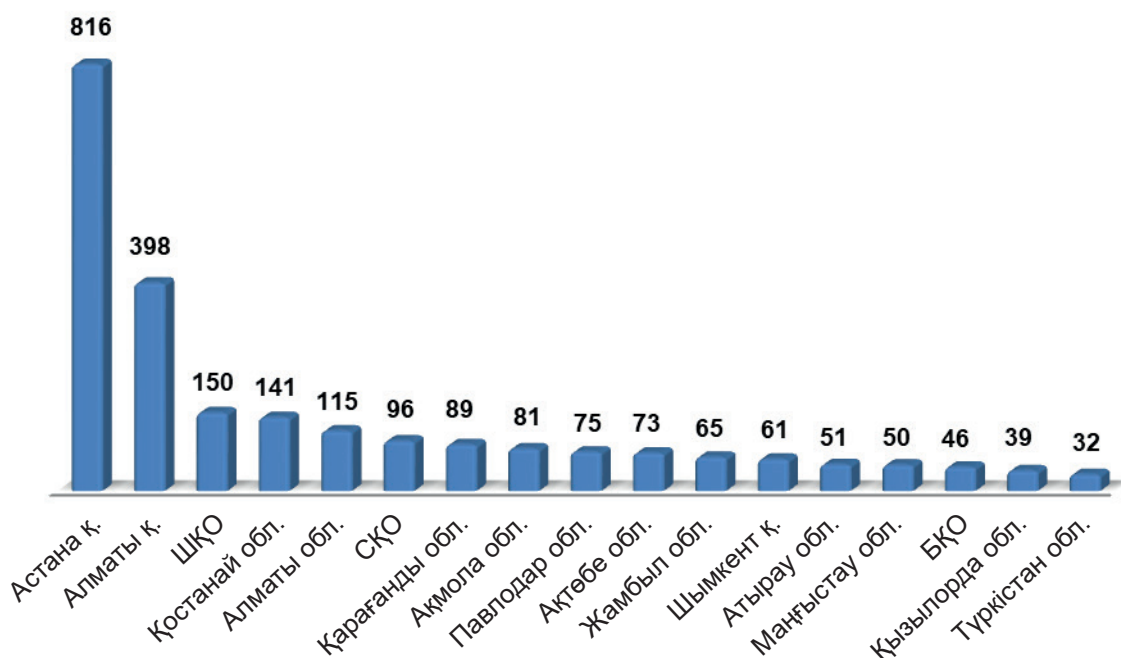

ӘРПК қолданылған 1 жыл ішінде өңірлер арасында талданатын істер санаты бойынша қайтарулар үлесі

Ақмола (51,4%), Түркістан облыстарында ең көп қайтару (50,2%).

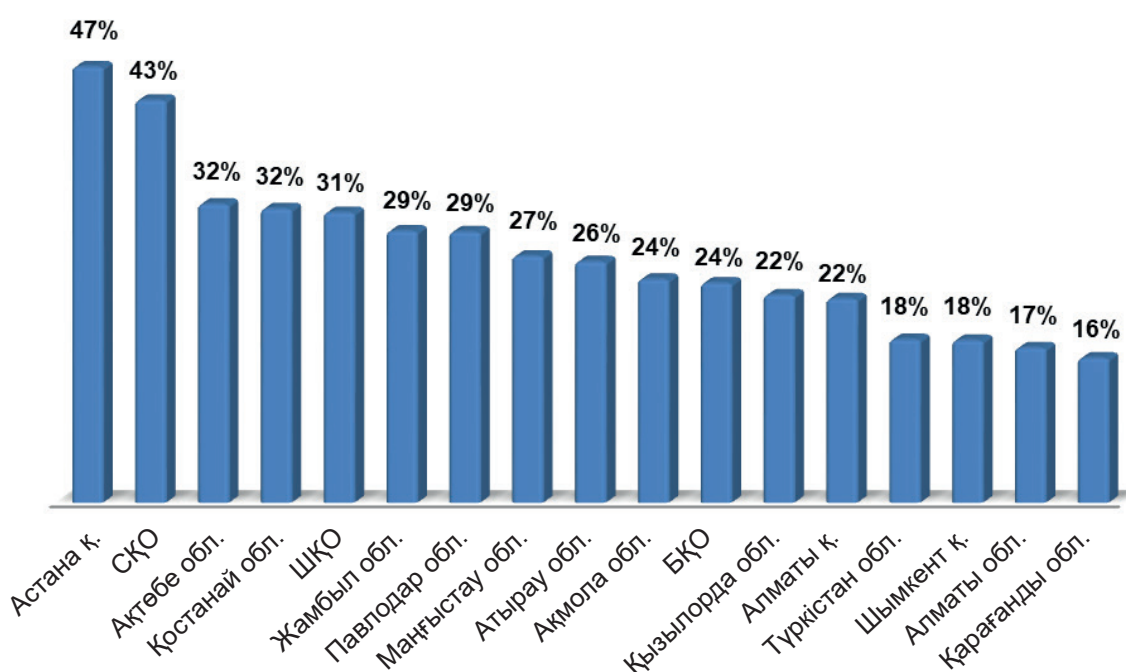
ӘРПК қолданылған 1 жыл ішінде өңірлер арасында талданатын істер санаты бойынша татуласулар саны

Соттар 2 378 немесе 29% істі тараптарды татуластырып аяқтады (2021 – 1 100, 2022 – 1 278) (9-тармақ), оның ішінде тараптар жасасқан құжаттар:

- медиативтік келісімдер – 2 114 немесе 88,9% (2021 – 971, 2022 – 1 143);
- татуласу туралы келісімдер – 249 немесе 10,5% (2021 – 125, 2022 – 124);
- партисипативтік рәсім тәртібімен жасалған келісімдер – 15 немесе 0,6% (2021 – 4, 2022 – 11 іс).

ӘРПК қолданылған 1 жыл ішінде өңірлер арасында талданатын істер санаты бойынша татуласу үлесі

Осы ретте осы талданатын кезеңдерде басқа санаттардың ішінде қаралған әкімшілік істер ең жоғары көрсеткіш екенін айта кету керек.

Даулардың талданатын санаты бойынша ӘРПК-де белгіленген татуласу құқығы істердің едәуір санын бітімгершілік жолмен шешуге мүмкіндік берді.

Белсенді рөл қағидатын іске асыру және соттардың татуластыру рәсімдерін жүргізу алгоритмдерін қолдануы дауды сот шешімін шығармай шешуге мүмкіндік береді.

Мәселен, егер істердің барлық санаттары бойынша татуласу саны 3 414 (2021 – 1414, 2022 – 2000) немесе 14%-ды құрады, оның ішінде татуласудың 70%-ы сот орындаушыларының әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымдану жөніндегі даулар санатына қатысты болды.

2.3. Сот орындаушыларының әрекеттеріне шағымдану жөніндегі істердің кіші санаттары

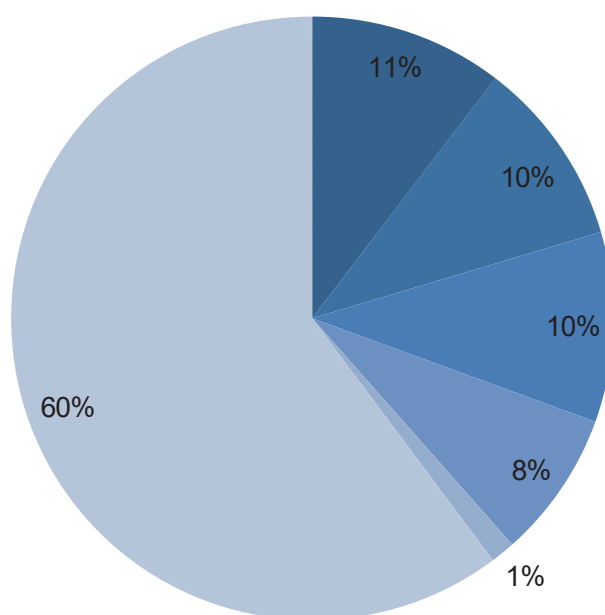
Сот орындаушыларының әрекеттеріне келіп түскен шағымдардың жалпы санынан мынадай талаптар сот практикасында жиі кездеседі:

- алименттер бойынша берешекті анықтау бойынша – **858**;
- орындауды қамтамасыз ету шараларын қабылдау бойынша – **841**;
- тыйым салынған мүлікті сату бойынша – **826**;
- атқарушылық санкцияны, орындау бойынша шығыстарды, өсімпұлды және ЖСО қызметіне ақы төлеу сомасын өндіріп алу және олардың мөлшерін айқындау – **652**;
- атқарушылық іс жүргізу тараптары бермеген, құқық туралы АПК-нің 251-бабының тәртібімен құқық туралы даулар – **109**.

Анықталған деректердің негізінде талдауда аталған даулардың ішкі санаттары бойынша сот практикасы көрсетілген.

ӘРПК қолданылған 1 жыл ішінде талданатын істер санаты бойынша сот практикасында кездескен талаптардың ең көп саны

- алименттер бойынша берешекті анықтау бойынша
- тыйым салынған мүлікті сату бойынша
- орындалуын қамтамасыз ету шараларын қабылдау бойынша
- орындаушылық санкцияны, орындау бойынша шығыстарды, өсімпұлды және ЖСО қызметіне ақы төлеу сомасын өндіріп алу және олардың мөлшерін айқындау

2.4. Жекеше ұйғарымдар шығару

Талданатын кезеңдерде бірінші сатыдағы соттар 416 жекеше ұйғарым шығарды (2021 жылы – 191, 2022 жылы – 225), апелляциялық сатыда – 28 (2021 жылы – 12, 2022 жылы – 16), кассациялық сатыда – 2 (2021 жылы – 1, 2022 жылы – 1).

Негізінен жекеше ұйғарымдар жеке сот орындаушыларының атына, оның ішінде олардың шығарылған жері мен атына шығарылды:

талап қоюшының (өкілдің) ақысы – 2 немесе 0,5%;

РП ЖСО – 59 немесе 14,2%;

ӘД – 26 немесе 6,25%;

өзге де адамдардың үлесі – 9 немесе 2,1%.

Жеке ұйғарымдардың едәуір саны сот орындаушыларының қызметінде проблемалардың болуын, заңнама нормаларының дұрыс қолданылмауын және осы саладағы жұмысты сапалы жақсарту қажеттілігін көрсетеді.

2.5. Ақшалай өндіріп алу

«Төрелік» АЖ мәліметтеріне сәйкес, бірінші сатыдағы соттар 162 (2021 – 85, 2022 – 77), апелляциялық саты 1 (2021 – 0, 2022 – 1), кассациялық саты 2 (2021 – 0, 2022 – 2) ақшалай өндіріп алуды қолданды.

Оның ішінде талап қоюшыға – 1, талап қоюшылардың өкілдеріне – 2, МСО – 3, мүдделі адамдар мен олардың өкілдеріне – 13, ЖСО – 143.

2.6. Бірінші сатыдағы соттардың күші жойылған және өзгертілген шешімдерінің саны

Апелляциялық сатыдағы соттарға жергілікті соттардың сот актілеріне 1 548 (2021 жылы – 658, 2022 жылы – 890) шағым (өтінішхат) түсті.

Бірінші сатыда шығарылған шешімдердің санын ескере отырып есептегенде шағымдану пайызы 55,5%-ды немесе әрбір екінші шешімді құрады.

Олардың ішінде:

- күші жойылғандары 106 (2021 – 67, 2022 – 39) немесе 6,8%,

- өзгертілгендері 76 (2021 – 28, 2022 – 48) немесе 4,9%,

- өзгеріссіз қалдырылғандары 1 128 (2021 – 465, 2022 – 663) немесе 72,9%,

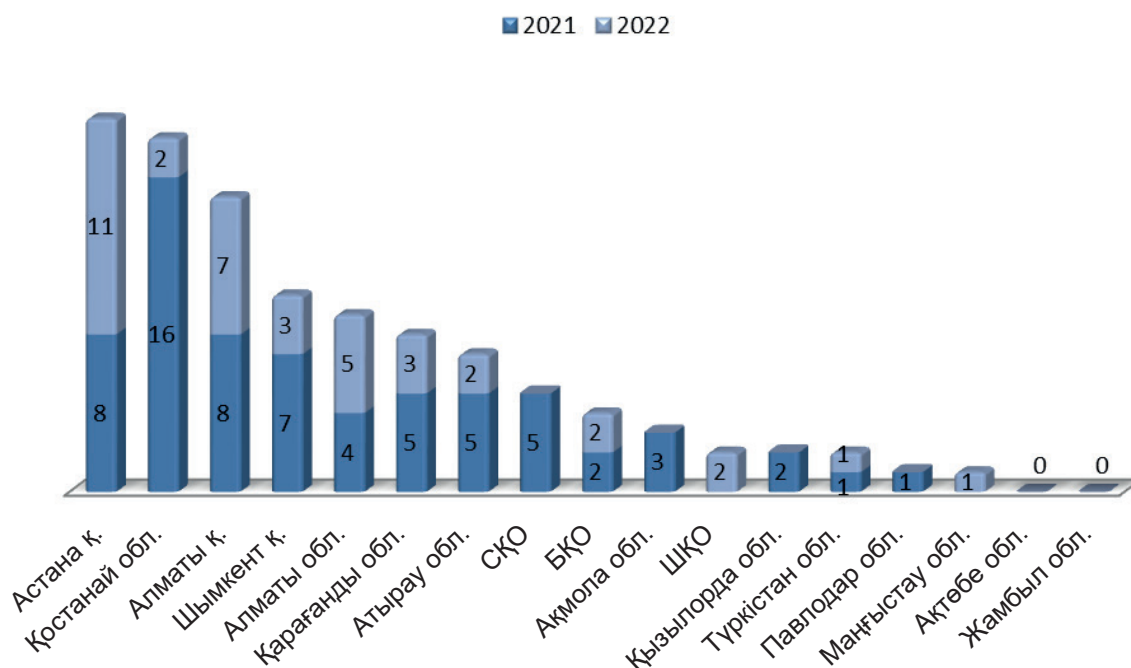
- кері қайтарылып алынғандары 113 (2021 – 37, 2022 – 76) немесе 7,3%,

- қалғандары 125 (2021 – 61, 2022 – 64) немесе 8,1%.

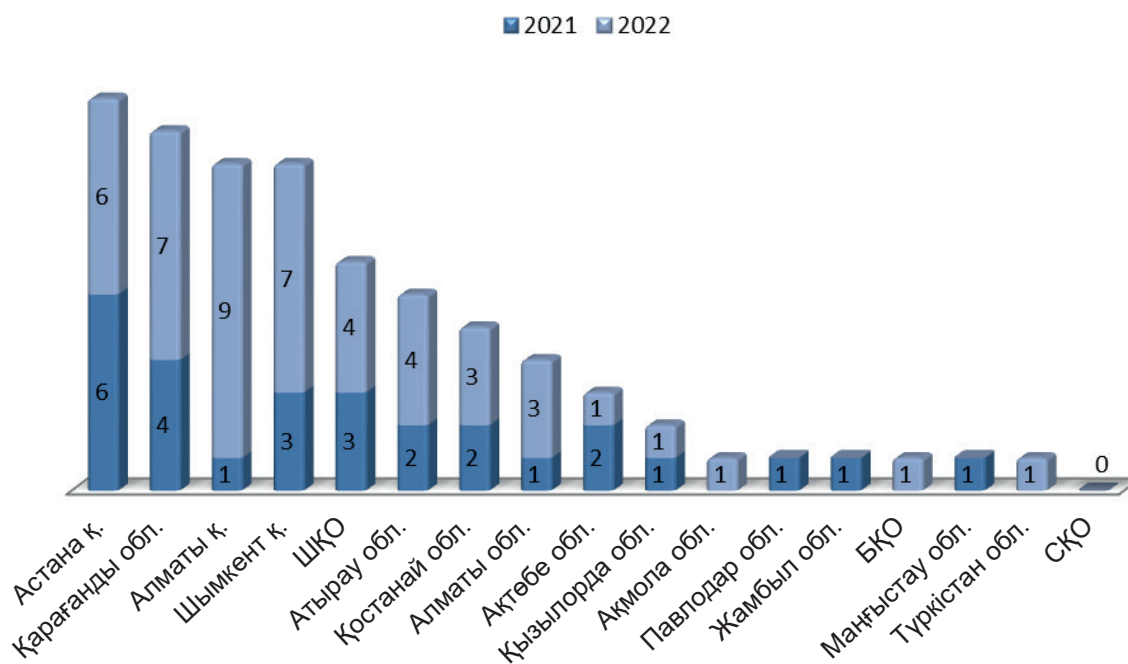
Түзетілген сот актілерінің саны осы санат бойынша сот төрелігін жүзеге асыру сапасының жақсы екенін көрсетеді.

Сонымен қатар бірінші сатыда қабылданған шешімдерді жете түсіндірмеу мен уәждеу әрбір екінші шешімге шағым беруге себеп болып отыр.

2.6.1. Өңірлер бойынша бірінші сатыдағы соттардың күші жойылған шешімдері

2.6.2. Өңірлер бойынша бірінші сатыдағы соттардың өзгертілген шешімдері

2.7. Апелляциялық сатыдағы соттардың күші жойылған және өзгертілген қаулыларының саны

ЖС ӘІСА-ға талданатын істер санаты бойынша 481 кассациялық шағым түсті (2021 – 95, 2022 – 386).

Шағымдар мен өтінішхаттар бойынша аяқталған істердің барлығы – 217 (2021 – 10, 2022 – 207).

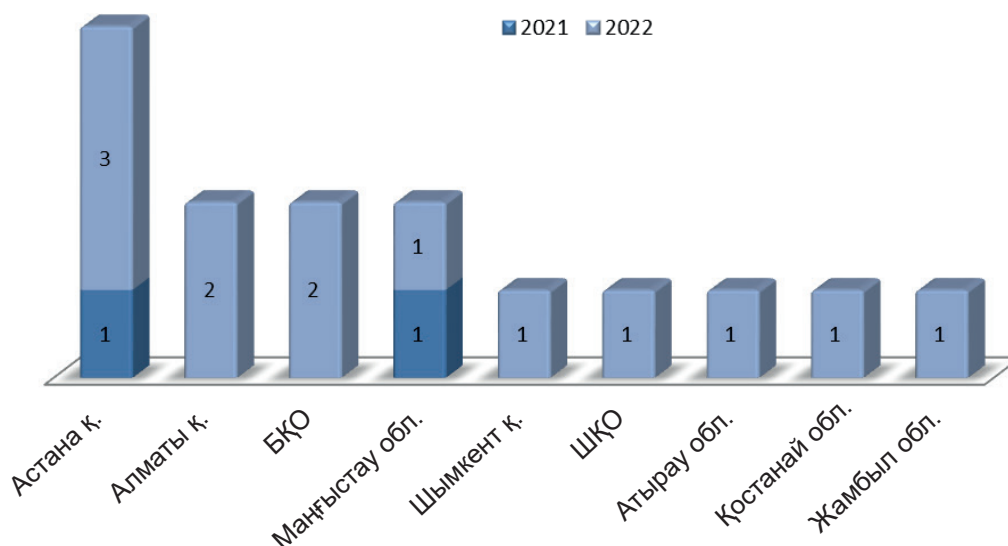
Олардың ішінде:

- күші жойылғандары – 15 (2021 – 2, 2022 – 13) немесе 6,9%,
оның ішінде бірінші сатыдағы соттардың шешімдерін қалтына келтіре отырып – 2 (ШҚО – 1, Шымкент – 1),
- өзгертілгендері – 5 (2021 – 0, 2022 – 5) немесе 2,3%,
- өзгеріссіз қалды 168 (2021 – 8, 2022 – 60) немесе 77,4%,
- қараусыз қайтарылғандары 11 (2021 – 0, 2022 – 11) немесе 5,1%,
- түсіндірме беріліп қайтарылғандары 18 (2021 – 0, 2022 – 18) немесе 8,3%,
- қалған шағымдар мен өтінішхаттар 365 немесе 24,1% (2021 – 87, 2022 – 278).

Жергілікті соттардың қаралған ұйғарымдары 25, оның 1-еуінің күші жойылды (*Маңғыстау облысы*), 27-сі өзгеріссіз қалдырылды.

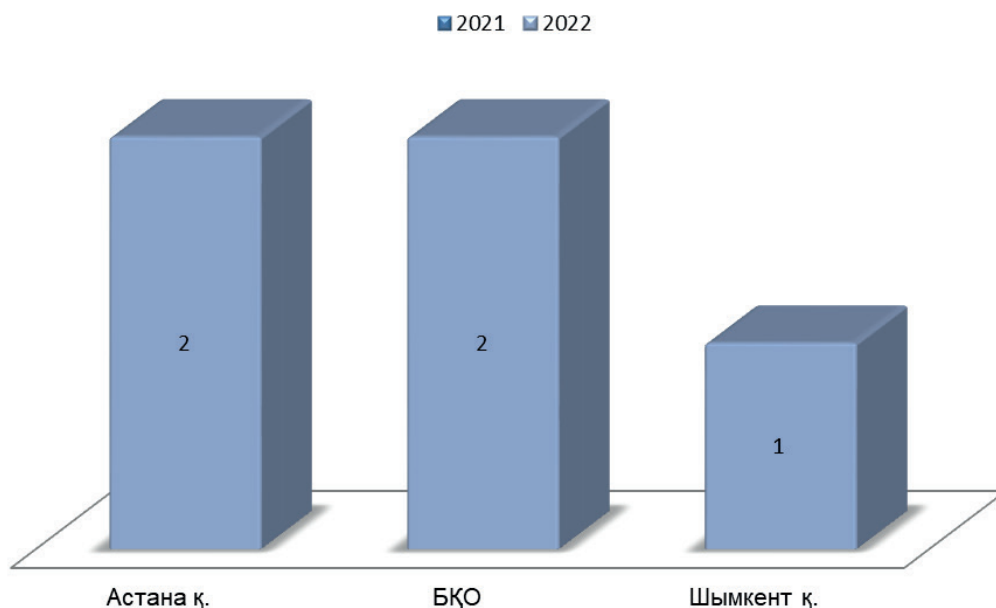
2021 жылдың 2-жартыжылдығымен салыстырғанда 2022 жылдың 1-жартыжылдығында келіп түскен шағымдар мен өтінішхаттар саны төрт есеге жуық өсті.

Мыналар бірінші және апелляциялық сатыдағы соттардың негізгі заң бұзушылықтары болып табылады: материалдық және процестік құқық нормаларын дұрыс қолданбау, іс үшін маңызы бар мән-жайлар шеңберін дұрыс анықтамау және нақтыламау, шешімде баяндалған сот тұжырымдарының істің мән-жайларына сәйкес келмеуі.

Қалған өңірлерде апелляциялық шағымдар жойылған жоқ.

2.7.2. Өңірлер бойынша апелляциялық сатыдағы соттар қаулыларының өзгертілуі

Қалған өңірлерде апелляциялық қаулылар өзгертілген жоқ.

3. Процестік ерекшеліктер

3.1. Талап қоюды қайтару

ӘРПК-нің 138-бабының екінші бөлігінде әкімшілік талап қоюды қайтару үшін 17 негіз көзделген.

Қаралып отырған санаттағы істер көбіне мынадай негіздер бойынша қайтарылды:

ӘРПК-нің 138-бабы екінші бөлігінің 6) тармақшасы – талап қоюшы берілген талап қоюды кері қайтарып алды;

ӘРПК-нің 138-бабы екінші бөлігінің 9) тармақшасы – тараптар татуласу, медиация немесе дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісім жасасты және оны сот бекітті;

ӘРПК-нің 138-бабы екінші бөлігінің 11) тармақшасы – іс әкімшілік сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға жатпайды;

ӘРПК-нің 138-бабы екінші бөлігінің 17) тармақшасы – іс осы соттың қарауына жатпайды.

Сондай-ақ талап қоюды қайтару негіздемесі ӘРПК-нің 136-бабының сегізінші бөлігінде көзделген, оған сәйкес талап қоюды сотқа беруге арналған мерзімді дәлелді себепсіз өткізіп алу, сондай-ақ сотқа жүгінудің өтіп кеткен мерзімін қалпына келтірудің мүмкін болмауы талап қоюды қайтару үшін негіз болып табылады.

Талданып отырған санат бойынша талап қоюларды қайтару туралы мәселені шешу соттарға қиындық тудырмайды.

Бұл ретте, соттың белсенді рөлі қағидатын іске асыру бітімгершілік жолмен шешілген істер санын едәуір арттыруға мүмкіндік берді (келісім жасасу не талап қоюды кері қайтарып алу).

3.2. Талап қоюды беру мерзімі (мерзімдерді қалпына келтіру практикасы)

ӘРПК-нің 136-бабының төртінші бөлігінде сот орындаушысының атқарушылық құжаттарды орындау жөніндегі әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) талап қою әрекет жасалған (әрекет жасаудан бас тартылған) күннен бастап немесе сот орындаушысының әрекет жасау уақыты мен орны туралы хабарланбаған өндіріп алушыға немесе борышкерге ол туралы белгілі болған күннен бастап он жұмыс күні ішінде сотқа берілетіні көзделген.

Мұндай мерзімді белгілеу атқарушылық іс жүргізудің үздіксіздігін қамтамасыз ету қажеттілігіне байланысты және оны сот арқылы қорғау құқығын бұзу ретінде қарауға болмайды.

Практикада борышкерлер атқарушылық іс жүргізу мерзімдерін ұзарту мақсатында тараптың атқарушылық іс жүргізу материалдарымен уақтылы таныспағаны туралы дәлелдер келтіре отырып сот орындаушыларының әрекеттеріне шағым жасайтын істер кездеседі. Осыған байланысты талап қоюлар сотқа жүгіну мерзімдерін бұза отырып беріледі.

Даулардың осы санатын қарау кезінде атқарушылық іс жүргізу материалдарын зерделеуге және атқарушылық іс жүргізу тараптарын жасалған әрекеттер туралы хабардар ету тәсілдері мен күндерін анықтауға ерекше назар аудару қажет.

ӘРПК-нің 134-бабының жетінші бөлігі бойынша дәлелді себептермен өткізіп алған талап қою мерзімін сот АПК-нің қағидалары бойынша қалпына келтіре алады. Сотқа талап қою мерзімдерін өткізіп алу себептерін және олардың әкімшілік істі дұрыс шешу үшін мәнін сот алдын ала тыңдауда анықтайды.

АПК-нің 126-бабының 2-тармағына сәйкес, егер белгіленген мерзімдерді өткізіп алу себептерін сот дәлелді деп таныса, сот оларды қалпына келтіруі мүмкін. Бұл ретте, мерзімді өткізіп алудың дәлелділігі жарамды және қатысты дәлелдемелермен расталуға тиіс.

Талдау көрсеткендей, соттар мерзімді өткізіп алу себептері объективті болмаған және талап қоюшының сотқа уақтылы жүгінуіне кедергі келтіретін қандай да бір фактілердің бар екендігін куәландырмаған кезде талап қоюларды қайтарады.

Мысалы, ЖСО-ның іс жүргізуінде мүлікке өндіріп алуды қолдану туралы атқарушылық іс жүргізу болды. Электрондық сауда-саттық

2019 жылғы 4 қаңтарда өткізілді, ал борышкер оның нәтижелеріне шағымданды. Соттар талап қоюды қайтара отырып, сот орындаушысының әрекетіне шағымдану үшін мерзімді өткізіп алу себептерінің дәлелділігіне жарамды және қатысты дәлелдемелер ұсынылмағанын атап көрсетті.

Талап қоюшының электрондық сауда-саттыққа шағымдану мерзімі үш жыл деген дәлелдері негізсіз. Өйткені бұл дау сот орындаушысының атқарушылық құжаттарды орындау жөніндегі әрекеттерінен туындайды (6001-22-00-бап/726).

Тағы бір мысал мерзімді өткізіп алу себептерінің дәлелді екендігіне дәлелдемелердің болмауына байланысты. Талап қоюшы атқарушылық іс жүргізу материалдарымен 2021 жылғы 8 ақпанда танысты. Бұл туралы істе қолхат бар. Алайда талап қоюшы белгіленген 10 күндік мерзімде сотқа жүгінбеген. Сотқа жүгіну мерзімін өткізіп алу туралы өтінішхатта берешек сомасын іс жүзінде өндіріп алу туралы талап қоюшыға 2021 жылғы 29 қыркүйекте белгілі болғаны көрсетілген. Ол 2021 жылдың қазан, қараша айларында науқастануына байланысты сотқа шағым дайындауға мүмкіндігі болмады. Сот оның мерзімді өткізіп алу себептерін дәлелдей алмайтынын көрсете келіп тиісті баға берді (№ 6001-22-00-бап/398).

3.3. Сот шешіміне шағымдану мерзімі

ӘРПК-нің 168-бабының төртінші бөлігінде сот орындаушыларының әрекеттерін (әрекетсіздігін) даулау туралы әкімшілік істер бойынша апелляциялық шағым, прокурордың өтінішхаты шешім шығарылған күннен бастап он жұмыс күні ішінде берілуі мүмкін деп көзделген.

Сот актісі жарияланған күн шешім шығарылған күн болып есептеледі.

Соттар сот шешімін түсіндіру кезінде тараптарға шағымдану мерзімдерінің ерекшеліктері туралы көрсетуге тиіс.

Дауларды жедел қарау үшін кепілдіктерді қамтамасыз ету және борышкерлер тарапынан құқықты теріс пайдалануды болдырмау мақсатында апелляциялық сатының қаулысы жарияланған күнінен бастап сот шешімінің заңды күшіне енуін көздеу қажет.

3.4. Атқарушылық іс жүргізуді тоқтата тұру

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 42-бабының 13) тармақшасына сәйкес, атқарушылық іс жүргізу сот атқарушылық іс жүргізуді талап еткен жағдайда бір жұмыс күні ішінде тоқтатыла тұруға тиіс.

Практикадан соттар әрекеттер туралы ұйғарымда келіп түскен әкімшілік іс бойынша атқарушылық іс жүргізу материалдарын талап еткені байқалады.

Атқарушылық іс жүргізу материалдарын алғаннан кейін соттар істі мәні бойынша қарағанға дейін не сот шешімі заңды күшіне енгенге дейін атқарушылық іс жүргізу материалдарын қайтармайды.

Мұндай практика атқарушылық іс жүргізуді ұзақ уақытқа тоқтата тұруға, өндіріп алушының құқықтарын бұзуға әкеп соғады және әкімшілік сот ісін жүргізудің мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес келе бермейді.

Заң бұзушылықтарды болдырмау және атқарушылық іс жүргізу тараптарының құқықтарын сақтау мақсатында мынадай бірізділікті сақтау қажет:

- атқарушылық іс жүргізу материалдарын келіп түскен әкімшілік іс бойынша соттың әрекеті туралы ұйғарымымен талап етіп алдырту;

- сот орындаушысынан атқарушылық іс жүргізудің түпнұсқаларын қағаз немесе электрондық нұсқада алу;

- дауды қарау үшін қажетті материалдарды әкімшілік іс материалдарына қосу;

- қажеттілік өткеннен кейін атқарушылық іс жүргізуді қайтару.

Әкімшілік талап қою нысанасының негізінде жауапкердің даулы кезең шеңберінде атқарушылық әрекеттерден бас тартқаны жөн.

Осылайша, сот орындаушысынан атқарушылық іс жүргізу материалдарын талап еткен сот ұйғарымы болған кезде, сот материалдарды ресми қайтарғанға дейін сот орындаушысы атқарушылық іс жүргізуді тоқтата тұру туралы қаулы шығаруға тиіс.

Осы процестік мәселе бойынша біркелкі практиканы қалыптастыру үшін «Соттардың атқарушылық іс жүргізу туралы заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы» ЖС НҚ-да түсіндірме беру қажет.

3.5. Мемлекеттік бажды өндіріп алу

Сот орындаушыларының әрекетіне (әрекетсіздігіне) шағымдану туралы талап қою бойынша талап қоюшылар «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Қазақстан Республикасы кодексінің 616-бабының 15) тармақшасына сәйкес сотқа талап қою берген кезде мемлекеттік баж төлеуден босатылады.

ӘРПК-нің 122-бабының бірінші бөлігіне сәйкес, сот шығыстарын бөлу жөніндегі мәселелер АПК-нің қағидалары бойынша қаралады.

АПК-нің 117-бабының бірінші бөлігі бойынша, талап қоюшы төлеуден босатылған мемлекеттік бажды, сондай-ақ іс бойынша іс жүргізуге байланысты шығындарды сот шығыстарды төлеуден босатылмаған жауапкерден толық немесе талап қоюдың қанағаттандырылған бөлігіне пропорционалды мөлшерде мемлекет кірісіне өндіріліп алады.

Талап қою қанағаттандырылған кезде мемлекеттік баж сот орындаушысынан талап қоюдың қанағаттандырылған бөлігіне сәйкес жергілікті бюджеттің кірісіне өндіріп алуға жатады.

Мемлекеттік баждың мөлшерлемесі «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Қазақстан Республикасы Кодексінің 610-бабы 1-тармағының 8) тармақшасының (0,5 АЕК) қағидалары бойынша есептеледі.

4. Әкімшілік соттарға талап қоюлардың ведомстволығы

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 127-бабына сәйкес, өндіріп алушы немесе борышкер сот орындаушысының атқарушылық құжатты орындау жөніндегі шешіміне және әрекетіне (әрекетсіздігіне) немесе осындай әрекеттер жасаудан бас тартуына сотқа шағым жасауы мүмкін. Шағым сотқа Қазақстан Республикасының әкімшілік сот ісін жүргізу туралы заңнамасында белгіленген тәртіппен беріледі.

Көрсетілген норма мазмұнының негізінде сот орындаушысының әрекеттеріне атқарушылық іс жүргізу тараптары ғана сотқа шағым беруге құқылы.

Сонымен бірге практикада атқарушылық іс жүргізудің тараптары болып табылмайтын адамдардың сот орындаушыларымен дауласуы жиі кездеседі. «Соттардың атқарушылық іс жүргізу туралы заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы» ЖС НҚ 2-тармағында мүдделі адамдардың ЖСО-ның әрекеттерін даулау құқығы көзделген.

ӘРПК-нің 9-бабының бірінші бөлігі бойынша әркім бұзылған немесе дауланатын құқықтарын, бостандықтарын немесе заңды мүдделерін қорғау үшін осы Кодексте белгіленген тәртіппен әкімшілік органға, лауазымды адамға немесе сотқа жүгінуге құқылы.

Аталған норма мүдделер болған жағдайда сот тәртібімен қорғау құқығын көздейді.

Атқарушылық іс жүргізудің тараптары болып табылмайтын адамдардан талап қою арыздары келіп түскен кезде соттар даулы құқықты қорғаудың және қалпына келтірудің өзге тәсілінің бар-жоғын және талап қоюшы үшін жасалған әрекеттерден тікелей құқықтық салдарлар туындағанын тексеруге тиіс.

Мысалы, АҚ ЖШС-дан 220 989 149 теңге сомасындағы берешекті, сот шығыстарын өндіріп алу туралы атқарушылық іс жүргізу бойынша өндіріп алушы болып табылады.

Сондай-ақ ЖШС жалпы сомасы 17 569 000 теңгеге 8 жеке тұлғаның пайдасына жалақы бойынша берешекті өндіріп алу туралы атқарушылық іс жүргізу бойынша борышкер болып табылады. Жалақы бойынша берешекті өндіріп алуды орындау шеңберінде АҚ ЖСО-ның әрекеттеріне шағым жасаған, оның жауапкердің өзіне құқықтық салдар туғызатын әрекеттерді даулау бойынша талап қою құқығына ие. Өйткені өткізілген

мүлік Инвестициялау туралы шарттың талаптары шеңберінде салынған және Кепіл шартының негізінде кепіл нысанасы болып табылады. Соттар талаптарды мәні бойынша қарап, талапты ішінара қанағаттандырды (6001-22-00-бап/607).

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның нормаларын әртүрлі түсіндіруді болдырмау үшін «Соттардың атқарушылық іс жүргізу туралы заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы» ЖС НҚ-да мүдделі адамның сот орындаушыларының әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) сот тәртібімен шағымдануға құқығы болатын жағдайларды нақтылау қажет.

Талап қоюшы сот орындаушыларының әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымдану кезінде өзінің материалдық немесе құқықтық мүдделілігін дәлелдеуге міндетті. Алайда нақты құқықтық мүдделілік болмаған және қорғаудың басқа тәсілі болған кезде, мұндай адамдардың талап қоюлары қайтарылуға жатады. Мысалы, сатылған мүліктің кепіл ұстаушысы болып табылмайтын адамның талап қоюы қайтарылды (6001-22-00-бап/394).

5. Соттардың ден қою шаралары:

5.1. Жекеше ұйғарымдар шығару

АПК-нің 270-бабының бірінші бөлігіне сәйкес, заңдылық бұзылған жағдайлар анықталған кезде сот жеке ұйғарым шығаруға және оны жіберуге құқылы, ал егер заң бұзушылыққа мемлекеттік органдар, лауазымды адамдар мен мемлекеттік қызметшілер тарапынан жол берілсе, сот жеке ұйғарым шығарады және оны басқару функцияларын атқаратын тиісті ұйымдарға, лауазымды немесе өзге де тұлғаларға жібереді, олар өздері қолданған шаралар туралы бір ай мерзім ішінде хабарлауға міндетті.

Соттар МСО-ға және ЖСО-ға қатысты жекеше ұйғарымдарды тиісті ден қою шараларын қабылдау үшін Республикалық сот орындаушылары палатасына, Жеке сот орындаушыларының өңірлік палаталарына, Қазақстан Республикасының Әділет министрлігіне жібереді.

Талданып отырған санат бойынша жекеше ұйғарым шығару практикасы соттардың жекеше ұйғарымдар сот шешімдерінде анықталған заң бұзушылықтар бойынша шығарылатынын көрсетеді. Бұл ретте, заң бұзушылықтар бағалау сипатында болады не сот орындаушылары тарапынан өрескел заң бұзушылықтар ретінде бағалауға болмайды.

Әкімшілік істі қарау барысында анықталған заң бұзушылықтарға ден қою шарасы ретінде жекеше ұйғарым сот шешімінде анықталған заң бұзушылықтарды қайталамауға тиіс.

Сот орындаушыларына жекеше ұйғарымдар шығару кезінде мынадай факторларды ескеру қажет:

- бір атқарушылық іс жүргізу шеңберінде сот орындаушысының заңнама нормаларын жүйелі түрде бұзуы;
- атқарушылық іс жүргізу тараптары үшін заң бұзушылықтардың салдарынан туындаған елеулі құқықтық салдарлар;
- атқарушылық әрекеттерді жасау кезінде азаматтардың конституциялық құқықтарының бұзылуы.

5.2. Процестік мәжбүрлеу шараларын қолдану

Істі қарау кезінде процестік заңнама нормаларының бұзылуы анықталған жағдайда ақшалай өндіріп алу түріндегі процестік мәжбүрлеу шаралары қолданылады.

ӘРПК-нің 127-бабына сәйкес, сот процестік құқықтарды теріс пайдаланатын немесе процестік міндеттерді орындамайтын тұлғаға, оның ішінде сот белгілеген мерзімді дәлелсіз себептермен бұза отырып дәлелдер ұсынылған, тапсырмалар орындалған жағдайларда, егер бұл әкімшілік істі қараудың созылуына алып келсе, әрбір әрекет (әрекетсіздік) үшін он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде ақшалай өндіріп алуды қолдануға құқылы.

Соттың талабын, сұрау салуын орындамағаны, әкімшілік іске қатысушы адамның сотқа келмегені, сотқа уақтылы хабарламағаны, кері қайтарып алуды уақтылы бермегені, сот отырысында төрағалық етушінің өкімдеріне бағынбағаны, сотта белгіленген қағидаларды бұзғаны, сондай-ақ сотты және (немесе) судьяны құрметтемегені туралы анық куәландыратын өзге де әрекеттер (әрекетсіздік) үшін сот жиырма айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде ақшалай өндіріп алуды қолдануға құқылы.

Соттың шешімін, соттың тараптардың татуласу, медиация немесе дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісімін бекіту туралы ұйғарымын орындамағаны үшін сот осы сот актісінде ол бір айдан аспайтын мерзім ішінде орындалуға жататын мерзімді көрсете отырып, жауапкерге елу айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде ақшалай өндіріп алуды қолданады.

Талданып отырған кезеңде сотта ақшалай өндіріп алу түріндегі процестік мәжбүрлеу шараларын қолдану практикасы қалыптасты.

Сот орындаушыларының әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымдану туралы даулардың санаты бойынша көбіне жауапкерлерге ақшалай өндіріп алу мынадай:

- пікірді уақтылы ұсынбау;
- атқарушылық іс жүргізу материалдарын уақтылы ұсынбау;
- атқарушылық іс жүргізу материалдарын толық көлемде бермеу;
- дәлелді себепсіз сот отырысына келмеуі (не онлайн форматта қосылмау) себептері бойынша қолданылады.

5.3. Талаптарды тұжырымдау

Сот орындаушыларының әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымдану туралы әкімшілік талап қою кезінде талап қоюшылар талаптарды әртүрлі редакцияларда мәлімдейді.

ӘРПК-нің 132-бабына сәйкес, ауыртпалық түсіретін әкімшілік актіде талап қоюшының құқықтары, бостандықтары мен заңды мүдделері бұзылған жағдайда, ол әкімшілік актінің толық немесе оның қандай да бір бөлігінің күшін жоюды даулау туралы талап қоюға құқылы.

Сот орындаушысы шығарған қаулымен келіспеген жағдайда осы қаулыны заңсыз деп тану туралы мәлімделеді. Әрекеттерді заңсыз деп тану туралы бір мезгілде талап қою талап етілмейді.

ӘРПК-нің 84-бабының екінші бөлігіне сәйкес, заңсыз әкімшілік актінің толық немесе бір бөлігінің күші жойылуы мүмкін.

Қаулы заңсыз деп танылған жағдайда сот аталған қаулының күшін жояды.

6. Даулардың санаттары

6.1. Атқарушылық іс жүргізуді қозғау

Атқарушылық іс жүргізуді қозғау сатысындағы сот орындаушыларының әдеттегі қателіктері:

атқарушылық құжатты мәжбүрлеп орындауға ұсыну мерзімінің дұрыс есептелмеуі;

аумақтық қағидатын бұза отырып атқарушылық іс жүргізуді қозғау;

атқарушылық құжаттың «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның талаптарына сәйкес келмеуі болып табылады.

Сот орындаушысы атқарушылық құжаттың негізінде атқарушылық іс жүргізуді қозғайды.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 9-бабында атқарушылық құжаттардың толық тізбесі көзделген.

Бұл тізбе кеңейтілген талқылауға жатпайды.

Атқарушылық құжаттарды орындауға ұсыну мерзімдері «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 11-бабымен регламенттелген. Бұл ретте, өткізіп алған мерзімді сот актісін шығарған сот немесе орындау орны бойынша сот қана қалпына келтіре алады.

Атқарушылық құжатты орындауға ұсыну мерзімі:

1) атқарушылық құжатты орындауға ұсыну арқылы;

2) борышкердің атқарушылық құжатты ішінара орындауы, бұл туралы сот орындаушысы атқарушылық құжатта белгі жасайды;

3) борышкерді іздестіру кезеңінде үзіледі.

Үзілістен кейін мерзімнің өтуі қайтадан басталады, бұл ретте үзіліске дейінгі өткен уақыт жаңа мерзімге есептеледі.

Көрсетілген норманы сөзбе-сөз түсіндіруге сүйене отырып, орындауға ұсыну мерзімін есептеу үшін орындауға алғашқы ұсыну күнінен бастап мерзім үзілісінің барлық кезеңдерін белгілеу қажет.

Мысалы, соттың 2016 жылғы 9 желтоқсандағы ұйғарымымен Г. мен А. арасындағы келісім бекітілді. Ол бойынша соңғы қор алдындағы берешекті өтеу жөніндегі міндеттемені қабылдады. ЖСО 2021 жылғы 20 қазанда қордың арызы бойынша атқарушылық іс жүргізуді қозғады.

Атқарушылық іс жүргізуді қозғау жөніндегі әрекеттерді заңсыз деп тани отырып, соттар келісім бойынша атқару парағын орындауға ұсыну мерзімі 2019 жылы аяқталды деген тұжырымға келді. Бұдан басқа, қордың атқару парағын ұсынуға құқығы жоқ. Кассациялық саты соттардың тұжырымдарын негізді, ал сот актілерін заңды деп таныды (6001-22-00-бап/537).

Бұдан бұрын («Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңға өзгерістер енгізілгенге дейін 2020 жылғы 10 қаңтарда) мерзімнің үзілісі орындауға ұсыну мерзімдерін іс жүзінде «нөлге» айналдырды. Ағымдағы редакцияда «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның нормасы үзіліске дейін өткен уақытты жаңа мерзімге енгізуді көздейді.

Тиісінше атқару парағын орындауға ұсыну мерзімін есептеу үшін атқару құжаты мәжбүрлеп орындалмаған барлық кезеңді (атқару парағы берілген күннен бастап) ескеру қажет.

ЖСО атқарушылық құжатты орындауға ұсыну мерзімін дұрыс есептемеген жағдайлар кездеседі. Мысалы, соттың 2014 жылғы 25 қарашадағы шешімімен ерлі-зайыптылар арасындағы мүлікті бөлу туралы дау шешілді. Сот 2015 жылғы 17 сәуірде атқару парағын жазды. Атқару парағында қателіктердің болуына байланысты 2018 жылғы 29 маусымда өндіріп алушы түзетілген атқару парағын алды. Ал 2021 жылғы 25 маусымда атқарушылық іс қозғалды. Бұл істе ЖСО-ның атқарушылық іс жүргізуді қозғауына негіз болған жоқ, өйткені мәжбүрлеп орындауға ұсыну мерзімдері аяқталды (6001-22-00-бап/318).

Атқарушылық құжатты «Соттардың атқарушылық іс жүргізу туралы заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы» ЖС НҚ орындауға ұсыну мерзімдерін есептеу кезінде қателіктерді жою үшін «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 11-бабы бойынша мерзімдерді есептеу тәртібін түсіндіру қажет. Сондай-ақ

сот орындаушысы борышкердің ерікті түрде орындауға уақыты бар-жоғын тексеруге міндетті.

Көбінесе борышкерлер мұндай мерзімнің оларға берілмегені туралы дәлел келтіреді.

Осы баптың 1-тармағының 4) тармақшасында көзделген құжаттарды қоспағанда, «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 11-бабының 1-1-тармағына сәйкес, атқарушылық құжаттар сот актісі заңды күшіне енгеннен кейін бес жұмыс күнінен ерте емес мерзімде мәжбүрлеп орындауға ұсынылуы мүмкін.

Көрсетілген мерзімдер міндетті, оларды бұзу атқарушылық іс жүргізуді қозғаудан бас тартуға әкеп соғады.

Мысалы, 2021 жылғы 1 қазанда нотариус 1 ЖШС-ның пайдасына 2 ЖШС-дан берешекті өндіріп алу туралы атқарушылық жазба жүргізді. Нотариус 2021 жылғы 18 қазанда өндіріп алушыға атқарушылық жазбаны берді, ол сол күні ЖСО-ға орындауға ұсынылды.

ЖСО-ның 2021 жылғы 19 қазандағы қаулысымен атқарушылық іс қозғалды және мәжбүрлеп орындау шаралары қабылданды.

Атқарушылық іс жүргізуді қозғау жөніндегі қаулының күшін жою туралы талаптарды қанағаттандыра отырып, соттар борышкерге атқарушылық жазба талаптарын ерікті түрде орындау үшін мерзім берілмеген деген тұжырымға келді. Мерзім өндіріп алушының қолына атқарушылық жазба берілгеннен кейінгі күннен бастап есептелуге жатады (6001-22-00-бап/276).

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 38-бабында сот орындаушысының құқығы және атқарушылық іс жүргізуді қозғаудан бас тарту үшін негіздер көзделген.

Сот орындаушысы атқарушылық іс қозғалғанға дейін осы негіздердің бар-жоғын тексеруге міндетті.

Атқарушылық іс жүргізуді қозғаудың заңдылығы не қозғаудан бас тартудың заңдылығы бойынша дауларды шешкен кезде мынадай мән-жайлар тексерілуіне жатады:

- атқарушылық құжаттың заңнама талаптарына сәйкестігі;
- ұсыну мерзімін сақтау (үзіліс мерзімдерін есептей отырып);
- борышкердің тіркелген, тұрғылықты және жұмыс мекенжайы;
- борышкердің тіркелген мүлкінің болуы;
- борышкердің құқықтық мәртебесі (құрылтайшылар құрамы, мемлекеттің қатысуы).

Практикада сот орындаушылары атқарушылық іс жүргізуді қозғаумен қатар бір мезгілде мәжбүрлеп орындау шараларын қолданады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 5-тарауында мәжбүрлеп орындау шаралары көзделген.

Мәжбүрлеп орындау шараларын қолдану үшін сот орындаушысы өз ісін жүргізуі үшін қабылдаған атқарушылық құжат негіз болып табылады.

Мәжбүрлеп орындау шаралары:

атқарушылық құжаттардың орындалуын қамтамасыз ету жөніндегі шараларға («Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 32-бабы);

борышкер болып табылатын жеке тұлғаның, заңды тұлға басшысының (міндетін атқарушының) Қазақстан Республикасынан шығуына уақытша шектеуге («Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 33-бабы);

лицензияларды, рұқсаттар мен арнайы құқықтарды беру және қолдану саласындағы уақытша шектеулерге («Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 34-бабы) бөлінген.

Сот орындаушыларының әдетте мынадай қателіктері болады:

- қабылданған шаралардың мөлшерлес еместігі;
- шаралар қабылдау мерзімдерін бұзу;
- қабылданған шаралардың уақтылы емес немесе заңсыз жойылуы.

Нәтижесінде проблемалық мәселелер мен даулар мәжбүрлеп орындау шараларын қолданумен келіспеген кезде де, атқарушылық іс жүргізу аяқталған жағдайда көрсетілген шаралардың күшін жою қажет болған кезде де туындайды.

Мысалы, сот тәртібімен борышкер мәжбүрлеп орындау шараларының күшін жоюға қол жеткізді. ЖСО 2021 жылғы 26 мамырда ЖШС-дан ЖШҚ-ның пайдасына берешекті өндіріп алу туралы атқарушылық іс қозғады. Ал 2021 жылғы 19 тамызда атқарушылық құжат өндіріп алушының өтінішхаты бойынша қайтарылды. Алайда ЖСО мәжбүрлеп орындаудың қабылданған шараларын (мүлікке тыйым салу, шығуды шектеу) жойған жоқ. Соттар мәжбүрлеп орындау шараларын сақтау үшін негіздердің жоқтығын көрсетті (6001-22-00-бап/541).

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 32-бабында борышкердің мүлкін сақтауға бағытталған орындауды қамтамасыз ету жөніндегі шаралар көзделген, соның есебінен кейін атқарушылық құжаттың талаптарын орындау жүргізілуі мүмкін.

Қамтамасыз ету шараларын алып тастау тәртібі Заңның 47-бабымен және Заңның 48-бабының 6-тармағында регламенттелген.

Заңда атқарушылық іс жүргізуді аяқтаудың 2 түрі тоқтату және қайтару көзделген.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 48-бабы 1-тармағына сәйкес, өндіріп алу жүргізілмеген немесе толық көлемде жүргізілмеген атқарушылық құжат сот орындаушысының қаулысы бойынша мына жағдайларда:

- 1) өндіріп алушының арызы бойынша;

2) мүлкін тәркілеу туралы атқарушылық құжатты қоспағанда, егер борышкердің өндіріп алу қолданылуы мүмкін мүлкі, оның ішінде ақшасы, бағалы қағаздары немесе табыстары болмаса және сот орындаушысы оның мүлкін немесе кірістерін анықтау жөнінде қолданған, заңда көзделген барлық шаралар нәтиже бермесе;

3) егер мүліктік емес сипаттағы атқарушылық құжат бойынша заңда көзделген орындау жөніндегі барлық шаралар нәтиже бермесе;

4) егер өндіріп алушы атқарушылық құжатты орындау кезінде борышкердің сатылмаған мүлкін өзінде қалдырудан бас тартса;

5) егер өндіріп алушы жеке сот орындаушысының өндіріп алушылардың пайдасына өндіріп алынған сомаларды сақтауға арналған ағымдағы шотына орындау жөніндегі шығыстарды жабу үшін қажетті аванстық сомаларды енгізуден бас тартса;

6) осы Заңда көзделген жағдайларды қоспағанда, атқарушылық құжатты орындау кезінде борышкер қатардан шыққан (азамат қайтыс болған, заңды тұлға қайта ұйымдастырылған, борыш ауысқан) жағдайда, сот орындаушысы өндіріп алушыға құқықтық мирасқорды белгілеу және борышкерді ауыстыру туралы талаппен сотқа жүгіну құқығы туралы түсіндіре отырып, атқарушылық құжатты орындамай қайтарады;

7) борышкер мүлкінің Қазақстан Республикасында болатын жағдайларды қоспағанда, егер атқарушылық құжатты орындау процесінде борышкердің Қазақстан Республикасынан тысқары жерге тұрақты тұруға кеткені анықталса;

8) жеке сот орындаушысынан бас тартуға осы Заңның 54-бабының 1-тармағында көрсетілген негіздер болса, өндіріп алушыға қайтарылады.

Атқарушылық құжаттың қайтарылуы атқарушылық іс жүргізудің аяқталуына әкеп соғады, демек, борышкерге қатысты іс жүзінде қозғалған атқарушылық іс жүргізу жоқ.

Алайда атқарушылық құжатты қайтару орындауды қамтамасыз ету шараларының сөзсіз күшін жоюға әкеп соқпайды. Аталған мәселені шешу кезінде «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 32, 33, 48-баптарының талаптарын мүлтіксіз басшылыққа алу қажет.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 33-бабында шығуға уақытша шектеуді алып тастау негіздері көзделген.

Борышкер болып табылатын жеке тұлғаның, заңды тұлға басшысының (міндетін атқарушының) Қазақстан Республикасынан шығуына уақытша шектеуді алып тастау мынадай:

1) осы Заңның 47-бабында көзделген негіздер бойынша атқарушылық іс жүргізу тоқтатылған;

2) мерзімдік өндіріп алулар туралы атқарушылық іс жүргізулер бойынша берешек болмаған;

3) атқарушылық құжат соттың немесе құжатты берген басқа органның талап етуі бойынша орындалмай қайтарылған;

4) мемлекет пайдасына өндіріп алуларды қоспағанда, өндіріп алушы өтініш берген;

5) басшы заңды тұлғаның жалғыз құрылтайшысы (қатысушысы) болып табылатын жағдайларды қоспағанда, борышкер болып табылатын заңды тұлғаның басшысы ауысқан;

б) сот орындаушысының атқарушылық іс жүргізуді қозғау туралы қаулысының күші жойылған жағдайларда бір жұмыс күні ішінде жүргізіледі.

ӘРПК-нің 10-бабының бірінші бөлігіне сәйкес, әкімшілік орган, лауазымды адам әкімшілік қалауды жүзеге асыру кезінде әкімшілік рәсімге қатысушы мен қоғам мүдделерінің әділ теңгерімін қамтамасыз етеді. Бұл ретте әкімшілік акт, әкімшілік әрекет (әрекетсіздік) мөлшерлес, яғни жарамды, қажетті және пропорциялы болуға тиіс.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 31-бабы мәжбүрлеп орындау шараларын қабылдауды регламенттейді. Бұл норма мәжбүрлеу шараларын қолданудың негізі атқару парағы екенін көрсетеді. Ол іс жүргізуінде болмаған жағдайда борышкер мәжбүрлеп орындау шараларының күшін жоюды талап етуге құқылы. Алайда атқару парағын қайтарған кезде шаралар барлық жағдайларда жойылуға жата бермейді.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 99-бабының 1-1-тармағына сәйкес, алиментті өндіріп алу туралы атқарушылық құжаттарды орындау ерекшелігіне байланысты қабылданған қамтамасыз ету шаралары алимент және басқа да мерзімді төлемдер бойынша берешек болмаған кезде ғана жойылуға жатады.

Шығуға шектеуді алып тастау үшін осындай талап «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 33-бабында көзделген, оған сәйкес борышкер болып табылатын жеке тұлғаның Қазақстан Республикасынан шығуына уақытша шектеуді алып тастау: мерзімді өндіріп алу туралы атқарушылық іс жүргізу бойынша берешегі болмаған жағдайларда бір жұмыс күні ішінде жүргізіледі.

Мысалы, ЖС ӘІСА аталған бөлікте жергілікті соттардың сот актілерінің күшін жойды. Сот бұйрығымен Н.-дан А.-ның пайдасына кәмелетке толмаған баланы күтіп-бағуға алимент өндіріліп алынды. МСО 2013 жылғы 12 қарашада атқарушылық іс қозғады. МСО-ның 2020 жылғы 21 ақпандағы қаулысымен атқарушылық құжат өндіріп алушыға оның өтініші бойынша қайтарылды. Бұл ретте, атқарушылық құжат қайтарылған күні берешек сомасы 7 230 364 теңгені құрады. Берешек өтелмегендіктен, берешек сомасын айқындау туралы орындалмаған қаулы

бар, жауапкердің қамтамасыз ету шараларының күшін жою үшін құқықтық негіздері болмады. Осыған байланысты жауапкердің аталған шаралардың күшін жоюдан бас тарту жөніндегі әрекеттерін алқа заңды деп таныды (6001-22-00-бап/551).

Осылайша, мәжбүрлеп орындау шаралары берешек болмаған кезде ғана алимент өндіріп алу туралы атқарушылық іс жүргізу бойынша күшін жоюға жатады.

Сот орындаушылары әлеуметтік маңызы бар атқарушылық іс жүргізу (алименттерді, жалақыны және басқа да мерзімді төлемдерді өндіріп алу) бойынша мәжбүрлеп орындау шараларын алу үшін негіздердің болуын толық көлемде тексеруге тиіс.

6.2. Талап қоюды қамтамасыз ету туралы сот актілерін орындау

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 9-бабының 4-1) тармақшасына сәйкес, соттардың талап қоюды қамтамасыз ету немесе талап қоюды қамтамасыз ету шараларының күшін жою туралы ұйғарымдары атқарушылық құжаттар болып табылады.

АПК-нің 156-бабының үшінші бөлігіне сәйкес, талап қоюды қамтамасыз ету жөніндегі шаралар талап қоюшы мәлімдеген талапқа мөлшерлес болуға және жария мүдделер мен үшінші тұлғалардың мүдделерін бұзбауға тиіс.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 63-бабының 4-тармағында талап қоюды қамтамасыз ету туралы ұйғарымды орындау кезінде сот орындаушысы талап қою талаптарына байланысты мәлімделген талапқа сәйкес барлық мүлікке немесе оның бір бөлігіне тыйым салуды көздейді.

Сот орындаушыларының әдеттегі қателігі және соның салдарынан осы санат бойынша талап қоюлардың негізгі қамтамасыз ету шараларын қабылдау бойынша соттардың ұйғарымдарын орындау кезіндегі мөлшерлестіктің бұзылуы болып табылады.

Іс жүзінде сот орындаушыларына талап қоюды қамтамасыз ету туралы сот ұйғарымы келіп түскен кезде тыйым барлық анықталған мүлікке, банк шоттарындағы ақшалай қаражатқа салынады. Егер осы әрекеттер сот актісінің орындалуын қамтамасыз етсе, олар заңды болып табылады.

Мысалы, АҚ сотқа М.-ға, ЖШС-ға, М.-ға 48 646 369 теңге сомасын өндіріп алу туралы талап қойып, сотқа жүгінді. Талап қоюды қамтамасыз ету мақсатында сот жауапкерлердің мүлкіне талап қою сомасы шегінде тыйым салу туралы ұйғарым қабылдады. Жауапкерлердің банктік шоттарында ақша қаражатының болмауына байланысты сот орындаушысы жауапкерлердің жылжымалы және жылжымайтын мүлкіне тыйым салды. Соттар

ЖСО-ның осы әрекеттерін заңды әрі қабылданған қамтамасыз ету шараларына мөлшерлес деп санады (6001-22-00-бап/133).

Тиісінше атқарушылық құжаттардың осы түрін орындау кезінде сот орындаушысы сот ұйғарымын орындау үшін жеткілікті банктік шоттардағы ақшалай сомалардың бар-жоғын тексеріп, анықтауы керек.

Талап қоюды қамтамасыз ету туралы сот ұйғарымын орындау кезінде инкассалық өкімдер қоюға жол берілмейді.

Борышкерлер көрсетілген даулар санатын қарау кезінде талап қоюды қамтамасыз ету үшін жеткілікті нарықтық құнын көрсете отырып сот орындаушыларына мүліктің тізбесін ұсынады. Алайда ЖСО бағалау туралы ұсынылған есептерді қабылдамайды, өйткені мүлікті сату туралы мәселе қаралмайды, ЖСО соттың тыйым салу туралы талабын ғана орындайды.

Сондай-ақ сот орындаушылары аталған санаттағы істерді қарау кезінде қандай да бір әрекеттер жасаудың мүмкін еместігін көрсетеді, өйткені талап қоюды қамтамасыз ету туралы ұйғарым бойынша атқарушылық іс жүргізу тоқтатылды.

Бұл ретте, сот орындаушысы қабылдаған тыйым салуды қамтамасыз ету шараларының күшін жою туралы қаулы шығаруға заңнамалық тыйым жоқ.

ЖСО банктік шотында (сот ұйғарымында көрсетілген талап қоюды қамтамасыз ету сомасы) ақша қаражатының жеткіліктілігі туралы мәліметтерді ұсынған кезде мүліктен (жылжымалы және жылжымайтын) не қамтамасыз ету сомасынан асатын құны бойынша тыйым салуды өзге де банктік шоттардан алып тастау туралы қаулы шығаруға тиіс.

Атқарушылық іс жүргізу қағидаттарының бірі өндіріп алушының талаптары мен мәжбүрлеп орындау шаралары көлемінің арақатынасы қағидаты болып табылады.

Соттардың талап қоюды қамтамасыз ету туралы ұйғарымдарын орындау кезінде сот орындаушылары сот актісінде тыйым салынған мүлік құнының көрсетілген сомасының мөлшерлестігін тексеруге міндетті.

Ақша қаражаты болмаған жағдайда сот орындаушысы құны сот ұйғарымының орындалуын толық көлемде қамтамасыз ететін мүлікті айқындауға тиіс.

Құны талап қоюды қамтамасыз ету шегінен едәуір асатын мүлікке тыйым салулардың болуы азаматтар мен заңды тұлғалардың құқықтарының бұзылуына әкеп соғады.

Қамтамасыз ету шараларын қабылдау туралы сот актілерін орындау тәртібі, сонымен қатар сот орындаушысының іс-қимыл алгоритмін көрсете отырып, «Соттардың атқарушылық іс жүргізу туралы заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы» ЖС НҚ-да түсіндіруді талап етеді.

6.3. Борышкердің мүлкіне өндіріп алуды қолдану

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 7-тарауында борышкердің мүлкінен өндіріп алу рәсімі мен тәртібі регламенттелген.

Рәсім мынадай кезеңдерден тұрады:

анықтау;

күзетпен ұстау;

бағалау;

сақтау;

борышкердің мүлкін сату.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 55-бабының 1-тармағы борышкердің мүлкінен өндіріп алу мүлікті алып қоюды және (немесе) оны мәжбүрлеп сатуды не өндіріп алушыға беруді қамтиды.

Атқарушылық іс жүргізудің осы кезеңінің әлеуметтік маңыздылығына байланысты бұл әрекеттер жиі шағымдану нысаны болып табылады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 68-бабына сәйкес, сот орындаушысы тыйым салынған және мүліктің борышкерге тиесілігі анықталған кезден бастап он жұмыс күні ішінде:

бағалаушының өзін-өзі тағайындауы;

атқарушылық іс жүргізу тараптарының бірінің ұсынысы бойынша бағалаушыны тағайындау;

борышкердің мүлкіне бағалау жүргізу туралы атқарушылық іс жүргізу тараптарының бірінің тапсырмасы арқылы бағалаушыны тағайындау туралы қаулы шығарады.

Борышкердің тыйым салынған мүлкін бағалау жөніндегі қызметке ақы төлеу атқарушылық іс жүргізу тараптарына жүктеледі және кейін борышкердің есебінен өтеледі.

Осы сатыда туындаған дауларды шешу қиындықтар туғызбайды.

Орындаудың осы кезеңіндегі типтік қателіктер:

бағалау туралы қате есепті қабылдау;

аукцион өткізу кезінде рәсімнің бұзылуы;

сауда-саттықты екі реттен артық өткізу болып табылады.

Іс жүзінде борышкер мүлкінің белгілі бір құнымен және өткізілген сауда-саттықпен келіспеу туралы істер ең күрделі іс болып табылады.

Атқарушылық әрекеттер жасау кезінде сот орындаушылары бағалау туралы есептің ұсынылатын қолданылу мерзімін сақтауға тиіс.

Мысалы, атқарушылық іс жүргізу аясында борышкердің пәтеріне тыйым салынды. Ал 2021 жылғы 5 наурызда тыйым салынған мүлікті бағалау жөніндегі маманды тағайындау туралы қаулы шығарылды және

мүліктің нарықтық құны туралы есеп дайындалды. Сот 2021 жылғы 9 сәуірде сот шешімін 2021 жылғы 1 қыркүйекке дейін орындауды кейінге қалдырды.

Оның орындалмауына байланысты 2021 жылғы 7 қазанда ЖСО сату құны 10 778 000 теңгені құрайтын тыйым салынған мүлікті сатуға беру туралы қаулы шығарды. Соттар ЖСО-ның әрекеттерін заңсыз деп таныды, өйткені пәтерді бағалау жүргізілген сәттен бастап (2021 жылғы 5 наурыз) пәтерді сатуға беру туралы даулы қаулы шығарылғанға дейін (2021 жылғы 7 қазан) алты айдан астам уақыт өтті. Тиісінше 2021 жылғы 5 наурыздағы қаулы шығарылған кездегі мүлікті бағалау туралы есепте көрсетілген сома маңызды емес (6001-22-00-бап/100). Алайда барлық жағдайларда бағалау туралы есептің ұсынылатын мерзімі 6 айды құрайды.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 74-бабының 2-тармағына сәйкес, сот орындаушысы мүлікке тыйым салынғаннан және бағалау жүргізілгеннен кейін және мүлік өткізілгенге дейін бір мезгілде бағалау туралы есеппен таныстыра отырып, борышкерге оның жазбаша өтініші бойынша бір айдан аспайтын мерзімде тыйым салынған мүлікті жасалған күнінен бастап бір жылдан аспайтын уақыт өткен бағалау туралы есепте көрсетілген бағалау құнының жетпіс бес пайызынан төмен емес құны бойынша дербес өткізу құқығын береді.

Аталған норма борышкер өзінің дербес іске асыру құқығын жүзеге асырған жағдайларда бағалау туралы есеп қолданысының аса ұзақ мерзімін көздейді.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 68-бабы 3-тармағына сәйкес, бағалаумен келіспейтін атқарушылық іс жүргізу тарабы «Қазақстан Республикасындағы бағалау қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес жүргізілген бағалау бойынша қорытынды алу үшін сараптамалық кеңеске өтініш жасай алады не оған Қазақстан Республикасының әкімшілік сот ісін жүргізу туралы заңнамасында белгіленген тәртіппен сотқа шағым жасай алады. Сараптамалық кеңестің теріс қорытындысы не соттың бағалау туралы есепті жарамсыз деп тануы сот орындаушысының жаңа бағалауды тағайындауына негіз болып табылады. Сараптамалық кеңес теріс қорытынды берген жағдайда, тапсырыс беруші бағалау туралы есептің сараптамасы үшін жүргізген төлемді бағалау туралы есепті жасаған бағалаушы немесе бағалаушы еңбек шартын жасасқан заңды тұлға өтейді.

Бұл норманы түсіндіру қиындықтар туғызады және жергілікті соттарда әр түрлі қолданылады.

Бұған дейін ӘРПК қолданысқа енгізілгенге дейін АПК-нің 250-бабының алтыншы бөлігіне сәйкес бағалаумен келіспеген жағдайда сот орындаушысының әрекетіне шағым жасалуға тиіс еді.

Қазіргі уақытта ӘРПҚ-нің қолданысқа енгізілуіне байланысты бағалау туралы есеппен келіспеген жағдайда талап қоюшылар есептің өзі туралы да, сот орындаушысының есепті қабылдау жөніндегі әрекеттерін даулай алады.

Сараптамалық кеңестің бағалау туралы есебінің дұрыстығын тексеру тәртібі «Қазақстан Республикасындағы бағалау қызметі туралы» Заңның 11-бабымен реттеледі.

«Қазақстан Республикасындағы бағалау қызметі туралы» Заңның 11-бабына сәйкес, бағалау объектісінің бағалау туралы есепте белгіленген нарықтық немесе өзге құны шамасының анықтығы туралы, оның ішінде дәл осы объектіні бағалау туралы қолда бар өзге есепке байланысты да дау болған жағдайда бағалау туралы есептің сараптамасы жүргізілуі мүмкін. Бағалау туралы есептің сараптамасын бағалау жүргізген бағалаушы мүшесі болып табылатын бағалаушылар палатасының сарапшылық кеңесі жүргізеді. Бағалау туралы есептің сараптамасы бағалау жөніндегі есепті даулайтын тапсырыс берушінің және (немесе) үшінші тұлғаның бастамасы бойынша жүргізіледі. Бағалау туралы есептің сараптамасы бағалау туралы есептің сараптамасына бастама жасаған тараптың есебінен жүргізіледі. Бағалау туралы есептің сараптамасы бағалау жөніндегі есепті даулайтын тұлға мен бағалаушылар палатасы арасындағы шарттың негізінде жүргізіледі.

Бағалау туралы есепке шағымданудың өзге тәсілі сотқа жүгіну болып табылады.

Қағидалардың 15, 16-тармақтарына сәйкес, борышкерді және өндіріп алушыны жүргізілген бағалау туралы тиісінше хабардар етпей немесе таныстырмай және оларға бағалау нәтижесіне шағымдануға күнтізбелік он күн бермей, тыйым салынған мүлік электрондық аукционға қойылмайды. Көрсетілген мерзімді есептеу борышкерді және өндіріп алушыны жүргізілген бағалау туралы хабардар еткен немесе таныстырған күннен басталады.

Сот даулы бағалаудың дұрыстығын қалай анықтауы керек деген сұрақ туындайды. Осы орайда өңірлерде әртүрлі практика қалыптасты.

Соттар қабылданған бағалау туралы есептің заңдылығын мынадай тәсілдермен тексереді:

сараптама кеңесіне жібере отырып бағалау туралы есептің сараптамасын тағайындау;

маманды тарту;

бағалау объектісінің құнын дербес анықтау үшін сот - тауар сараптамасын тағайындау;

Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2018 жылғы 5 мамырдағы № 519 бұйрығымен бекітілген есепті жасаудың заңдылығын және оның «Жылжымайтын мүлік құнын бағалау» стандарттарына сәйкестігін дербес тексереді.

Мысалы, бағалау туралы есепте даулы мүліктің нарықтық құны 137 170 000 теңге мөлшерінде айқындалды. Соттар есепті қабылдау әрекеттерін заңсыз деп тапты, өйткені борышкер бағалау туралы есеппен таныс емес, бұл оның нәтижелерге шағымдану және даулы мүлікті бағалау туралы балама есеп беру құқығының бұзылуына әкелді. Сондай-ақ бағалаушы бағаланатын мүліктің құрамына дүкен ғимаратына іргелес жатқан үш жер учаскесінің бірін қоспаған, бағалаудың кіріс әдісі қолданылмаған (6001-22-00-бап/237).

Атқарушылық іс жүргізу тараптары ұсынған бағалау туралы есептерді талдау кезінде сот орындаушылары атқарушылық іс жүргізу тараптары құқықтарының сақталуын қамтамасыз етуі қажет.

Мысалы, ЖСО атқарушылық іс жүргізу шеңберінде борышкерді оның мүлкін бағалау туралы есеп беруге міндеттеді, алайда есепті қабылдаудан бас тартты. Соттар борышкер берген есепті талдай отырып, есеп жылжымайтын мүліктің нақты нарықтық құнын дұрыс көрсететінін анықтады. Бағалау туралы есептің дұрыстығы күмән тудырмайды, өйткені онымен бірге маман бағалаушылар палатасының оның біліктілігі мен мүшелігін растайтын құжаттарды ұсынады. Соттар борышкер ұсынған есепті (6001-22-00-бап/566) қабылдауға міндеттей отырып, ЖСО қабылданған бағалау туралы есепті жарамсыз деп таныды.

ӘРПК-нің 5-бабына сәйкес, әкімшілік сот ісін жүргізудің міндеті жария-құқықтық қатынастарда жеке тұлғалардың бұзылған немесе дауланатын құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін, заңды тұлғалардың құқықтарын мен заңды мүдделерін тиімді түрде қорғау және қалпына келтіру мақсатында әкімшілік істерді әділ, бейтарап және уақтылы шешу болып табылады. Тиісінше сотқа талап қойып шағымдану адамның құқықтарын бұзумен байланысты.

Бағалау туралы есептің құқықтық салдары атқарушылық іс жүргізу тарабы үшін сот орындаушысы атқарушылық әрекеттер жасау үшін осы есепті қабылдаған кезден бастап туындайды.

Осылайша, бағалау туралы есеппен келіспеген жағдайда сот орындаушысының осы есепті қабылдау жөніндегі әрекеттері шағымдануға жатады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 68-бабының мазмұнын негізге алына отырып, атқарушылық іс жүргізу тарапы бағалаумен келіспеген жағдайда қорғаудың екі тәсілі:

- сараптамалық кеңеске жүгіну;
- сотқа жүгіну көзделген.

Істі қарау барысында сотқа жүгінген кезде сот орындаушысы қабылдаған бағалау туралы есептің заңдылығына құқықтық баға берілуге тиіс.

Сот Бағалаушылар палатасының маманын іске қатысуға тартуға не сот орындаушысы қабылдаған бағалау туралы есепке өз бетінше талдау жүргізуге құқылы.

Істі сараптамалық кеңеске жіберу істі қарау мерзімдерін кешіктіруге әкеп соғады және қабылданған бағалау туралы есеппен келіспейтін тараптың құқығын қорғаудың өзге тәсілін іс жүзінде ауыстырады.

Бұдан басқа, істерді сараптамалық кеңеске жіберу туралы соттың ұйғарымдары орындалмай сотқа қайтарылады, өйткені сараптамалық кеңестің қызметтеріне ақы төленбеген. Сондай-ақ соттардың тауар сараптамасын тағайындауы әкімшілік сот ісін жүргізу міндеттеріне сәйкес келмейді.

Тыйым салынған мүліктің нарықтық құнын анықтау сот орындаушысының өкілеттігіне кіреді. Тәсілдер «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 68-бабының 1-тармағында айқындалған.

Демек, сот орындаушысының шағымдалған бағалау туралы есепті қабылдау жөніндегі әрекеттері осы есептің заңдылығын тексеру жолымен қаралуға тиіс.

Көрсетілген ұсынымдар «Соттардың атқарушылық іс жүргізу туралы заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы» ЖС НҚ-да көрсетілуі қажет.

Мысалы, ЖС ӘІСА жергілікті соттардың ЖСО-ны соттың ұйғарымы бойынша жасалған сарапшының қорытындысын қабылдауға мәжбүрлеу туралы тұжырымдарын негізсіз деп таныды. Жергілікті соттар сот орындаушысының әрекеттеріне шағымдану туралы әкімшілік талап қоюды қарау кезінде сатылатын объектіге тауартанушылық сараптама тағайындады. Кассациялық алқа осы бөлікте сот актілерінің күшін жоя отырып, соттың тауартанушылық сараптаманы тағайындауы әкімшілік сот ісін жүргізу міндеттеріне сәйкес келмейтінін, істі қарауды кешіктіретінін, артық сот шығындарына алып келетін процесстік негізсіз шешім болып табылатынын анықтады. Тыйым салынған мүліктің нарықтық құнын айқындау жеке сот орындаушысының өкілеттігіне кіреді, ал олардың тәсілдері Заңның 68-бабының 1-тармағында айқындалған.

Бағалау туралы есептің қысқартылып ұсынылатын қолданылу мерзіміне байланысты (6 ай) бағалауды қабылдау жөніндегі әрекеттерге шағымдануды ескере отырып, сот орындаушылары сот істі қарағаннан кейін де қайта бағалау жүргізуге мәжбүр. Көрсетілген әрекеттер борышкерге қосымша шығыстар жүктейді. Бұл өндіріп алушылардың уақтылы орындату туралы құқығын бұзады.

Осыған сүйене отырып, мүлікті мәжбүрлі түрде сату жағдайында бағалау туралы есептің ұсынылатын қолданылу мерзімі бір жылға дейін ұзартылуы керек.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 74-бабының 1, 2-тармақтарына сәйкес, айналымнан заң бойынша тыйым салу негіздеріне қарамастан алып қойылған мүліктен басқа, тыйым салынған мүлікті және осы Заңның 77-бабының 3-тармағында көрсетілген мүлікті қоспағанда, мүліктің түрлерін өткізуді сот орындаушысы электрондық аукцион нысанындағы сауда-саттықта атқарушылық іс жүргізудің мемлекеттік автоматтандырылған ақпараттық жүйесінің бірыңғай электрондық сауда-саттық алаңында не бірыңғай электрондық сауда-саттық алаңында жүргізеді. Оны таңдау Республикалық палата айқындайтын тәртіппен жүзеге асырылады.

Сот орындаушысы мүлікке тыйым салынғаннан және бағалау жүргізілгеннен кейін және мүлік өткізілгенге дейін бағалау туралы есеппен таныстыра отырып, бір мезгілде борышкерге оның жазбаша өтініші бойынша бір айдан аспайтын мерзімде жасалған күнінен бастап бір жылдан аспайтын бағалау туралы есепте көрсетілген бағалау құнының жетпіс бес пайызынан төмен емес құны бойынша тыйым салынған мүлікті дербес сату құқығын береді. Борышкердің мүлікті өткізуге рұқсат алуы мүлікті өткізу жөніндегі рәсімдерді тоқтата тұруға негіз болып табылмайды. Тұрғын үйді дербес өткізу мерзімі үш айды құрайды, осы мерзім ішінде мүлік сауда-саттыққа шығарыла алмайды. Тыйым салынған мүлікті дербес өткізу құқығын борышкер бір атқарушылық іс жүргізу бойынша бір реттен асырмай пайдалана алады.

Аталған норманы ЖСО қолданады, проблемалық мәселелер туындамайды.

Мысалы, ЖСО жер учаскелерін өндіріп алу туралы атқарушылық іс жүргізді. ЖСО борышкердің дербес сату құқығынан бас тартты. ЖСО-ның бұл бас тартуы «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның нормаларына сәйкес келмейді деп танылды. Өйткені талап қоюшы кепілге қойылған мүлікті сот орындаушысының жазбаша рұқсатымен және белгіленген мерзімде сот шешімімен белгіленген бағадан төмен емес бағаға сатуға құқылы (6001-22-00-бап/575).

Атқарушылық іс жүргізудің осы сатысы бойынша әкімшілік талап қоюлардың ең көп саны аукцион нәтижелеріне шағымданумен байланысты.

Қағидалардың 14-тармағына сәйкес, тыйым салынған мүлікті электрондық аукционға қою туралы шешімді сот орындаушысы қабылдайды, ол туралы тиісті қаулы шығарылады.

Мысалы, соттар электрондық аукцион қорытындылары туралы хаттаманың күшін жойды, өйткені оған осы атқарушылық іс жүргізуге қатысушы болып табылмайтын сот орындаушысының ЭЦҚ-сы қойылды. Мәселен, істі қарау кезінде мүлікті сатуға бергеннен кейін атқарушылық іс жүргізу басқа ЖСО-ға берілгені анықталды (6001-22-00-бап/156).

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 85-бабының 4-тармағында атқарушылық іс жүргізу шеңберінде тыйым салынған мүлікті электрондық аукцион арқылы өткізу рәсімі екі реттен артық өткізілмейтіні белгіленген. Егер мүлік электрондық аукцион өткізу жолымен өткізілмеген және өндіріп алушы мүлікті өзіне қалдырудан бас тартқан жағдайда, мүлікке өндіріп алуды қолдану тоқтатылады және борышкердің өзге мүлкіне өндіріп алуды қолдану жөнінде одан әрі шаралар қабылданады.

Атқарушылық іс жүргізу шеңберінде тыйым салынған мүлікті электрондық аукцион арқылы өткізу рәсімі екі реттен артық жүргізілмейді.

Егер мүлік электрондық аукцион арқылы өткізілмеген және өндіріп алушы мүлікті өзіне қалдырудан бас тартқан жағдайда, мүлікке өндіріп алуды қолдану тоқтатылады және борышкердің өзге мүлкіне өндіріп алуды қолдану жөнінде одан әрі шаралар қабылданады. Бұл ретте, мұндай мүлікке тыйым салу осы «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 47-бабында көзделген негіздер бойынша атқарушылық іс жүргізу тоқтатылғаннан кейін ғана алынады.

Мысалы, халықаралық аралық соттың шешімімен оның орындалу тәртібі мен тәсілі айқындалған, меншік құқығында А. мен Т.-ға тиесілі кепіл мүлкіне өндіріп алуды қолдану тікелей ұйғарылған. Осы шешімді орындау бойынша сауда-саттық 4 рет өткізілді. Соттар тыйым салынған мүлікті сауда-саттыққа бесінші рет беру Заңның нормасын тікелей бұзады деп шешті. Өйткені бұл оның мағынасын екіұшты түсінуді білдірмейді және императивті болып табылады (6001-21-00-бап/5).

Осылайша, «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның нормаларын сөзбе-сөз түсіндіруді негізге ала отырып, бір атқарушылық құжаттың талаптарын орындау шеңберінде мүлікті сату бойынша сауда-саттық екі реттен асырылмай жүргізілуі мүмкін.

Бір сот орындаушысының атқарушылық құжатты қайтаруы және кейін басқа сот орындаушысының атқарушылық іс жүргізуді қозғауы сауда-саттықты екі реттен артық өткізу құқығын бермейді. Сондай-ақ атқарушылық іс жүргізу тараптары рәсімнің бұзылуына, қатысушылардың сауда-саттықтың нәтижесіне қызығушылығына сілтеме жасай отырып, сауда-саттыққа шағымданады.

Қағидалардың 20-тармағына сәйкес, адам БЭСА-ға өтінім түскен сәттен бастап электрондық аукционға қатысушы болады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 80-бабының 2-тармағында сатып алушылар ретінде электрондық аукционға осы атқарушылық іс жүргізу бойынша шешім шығарған сот орындаушылары мен судьялар, тыйым салынған мүлікті бағалаған бағалаушы, сондай-ақ олардың жақын туыстары, жұбайы (зайыбы), борышкер қатыса алмайтындығы көзделген.

Көрсетілген тізбе толық болып табылады, кеңінен түсіндіруге жатпайды.

Мысалы, ЖС ӘІСА сауда-саттық заңды деп тани отырып, жергілікті соттардың сот актілерін өзгертті. Алқа сауда-саттықты өткізу кезінде заң бұзушылықтар болмағанын анықтады. Мүлік борышкердің өзі ұсынған құннан асатын бағаға сатылды, қатысушылар арасында байланыс орнаған жоқ, сот шешімі ұзақ уақыт бойы орындалмайды (6001-22-00-бап/658).

Алайда сауда-саттыққа қатысушылардың құнды төмендетуге және сауда-саттықты өткізу рәсімін бұзуға мүдделілігі жарамды және шынайы дәлелдер болған кезде талап қою қанағаттандырылуға жатады.

Мысалы, борышкердің мүлкі сауда орталығы мен тұрғын үй түрінде сатылымға берілді. Сауда-саттықтың жалғыз қатысушылары Х. мен А. бұрын некеде болған, ортақ балалары бар және бір мекенжайда тіркелген. Бұл электрондық аукционның әлеуетті сатып алушылар арасындағы бәсекелестік қағидатын сақтай отырып өткізілгеніне күмән тудырады және олар бастапқы бағаны әдейі төмендеткен. ӘІСА қатысушылар Х. және А. сауда-саттықты өткізу кезінде жосықсыз әрекет еткенін атап өтті (6001-22-00-бап/752).

Осылайша, «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 85-бабының 1 және 2-тармақтарына сәйкес, электрондық аукцион өткізілмеді деп танылған кезде, өндіріп алушы электрондық аукцион өткізілмеді деп танылған күннен бастап бес жұмыс күні ішінде сот орындаушысына өтініш беру арқылы мүлікті бағалау құны бойынша өзінде қалдыруға құқылы. Өндіріп алушының мүлікті өзінде қалдыру туралы өтінішінің болмауы өндіріп алушының мүлікті қабылдаудан бас тартуы деп танылады.

Өндіріп алушы мүлікті қабылдаудан бас тартқан кезде сот орындаушысы тиісті өтінімді бірыңғай электрондық сауда-саттық алаңына қайта орналастыру жолымен электрондық аукцион рәсімін бедгідейді.

АК-нің 319-бабының 5-тармағына сәйкес, қатысқан сатып алушы екеуден аз болуы себепті сауда жасалмайтыны жарияланған жағдайда кепіл ұстаушы кепілге салынған мүлікті бағалаушы жасаған бағалау туралы есеп негізінде сот шешімімен белгіленген немесе сенім білдірілген тұлға белгілеген ағымдағы бағалау құны бойынша өз меншігіне аударуға не жаңадан сауда белгілеуді талап етуге құқылы.

Азаматтық кодекстің 319-бабының және «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 85-бабының мазмұны бойынша сот орындаушысы кепілге алынған мүлікті өз меншігіне өндіріп алу құқығын пайдаланғысы келетін-келмейтінін кепіл ұстаушыдан білуге міндетті.

Бұл рәсімді өткізу кезінде орындалатын әрекеттердің ашықтығы маңызды. Борышкер өндіріп алушының мүлікті өз меншігінде қалдыру ниеті туралы тиісті түрде хабардар етілуі керек.

Сондай-ақ сауда-саттықты ұйымдастырушы (алаң) бұқаралық ақпарат құралдарында және қатысушылардың ең көп санын тарту үшін мүлікті сату жөніндегі басқа да интернет платформаларда өткізілетін сауда-саттық туралы хабарлау үшін шаралар қабылдауға міндетті.

6.4. Алимент өндіріп алу туралы актілерді орындау

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 2-параграфы алимент өндіріп алу туралы атқарушылық құжаттарды орындау тәртібін реттейді.

Алимент өндіріп алу туралы атқарушылық құжаттарды орындау кезінде сот орындаушылары жіберетін әдеттегі қателер:

атқарушылық құжатты орындау кезінде әрекетсіздік таныту (нақты шаралар қолдамау);

алимент бойынша берешекті дұрыс есептемеу;

ай сайынғы төлемдерді төлеу бойынша міндеттемелердің орындалуын/орындалмауын қате бағалау болып табылады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 99-бабына сәйкес, алимент төлемдерін жалақыдан немесе өзге де табыстардан үш ай бойы өндіріп алу мүмкін болмаған жағдайда сот орындаушысы берешекті айқындау туралы қаулы шығарады және осы Заңның 32-бабына сәйкес атқарушылық құжаттардың орындалуын қамтамасыз ету шараларын қолданады және осы Заңның 61-бабына сәйкес өндіріп алуды қолдануға болмайтын мүлікті қоспағанда, борышкердің мүлкіне өндіріп алуды қолданады.

Алименттер бойынша берешек мөлшерін сот орындаушысы өндіріп алу жүргізілмеген уақыт ішінде борышкер алатын нақты жалақыны (кірісті) не өндіріп алушының таңдауы бойынша айқындау сәтінде алған берешекті негізге ала отырып, шешім орындалатын жерде белгілейді. Егер борышкер бұл кезеңде жұмыс істемеген немесе оның жалақысын және өзге де кірісін растайтын құжаттар ұсынылмаған жағдайда, алимент бойынша берешек оны өндіріп алу кезінде Қазақстан Республикасындағы орташа айлық жалақы мөлшері негізге ала отырып айқындалады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңмен және «Кәмелетке толмаған балаларды асырап-бағуға алимент ұсталатын жалақының және (немесе) өзге де кіріс түрлерінің тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Әділет министрінің 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 372 бұйрығымен алимент өндіріп алынатын кіріс түрлерінің толық тізбесі айқындалған.

Мәселен, аталған тізбенің 7, 11-тармақтары алимент төлеуге міндетті ата-ананың кірістеріне біржолғы сипаттағы емес азаматтық-құқықтық шарттар бойынша жұмыстарды орындағаны, көрсетілген қызметтер үшін алынған кірістер; заңды тұлға құрмай кәсіпкерлік қызметпен айналысудан түскен кірістер жатады.

Осы санат бойынша сот орындаушысының берешекті анықтау жөніндегі әрекеттері жиі дауланады, мұнда дара кәсіпкерлер мен ЖШС құрылтайшылары өздерінің еңбек қызметінің түрі бойынша борышкерлер болып табылады.

Сот орындаушылары үшін борышкерлердің көрсетілген санаттары бойынша берешекті айқындау аса проблемалы мәселе болып табылады. Сондықтан сот орындаушылары алимент бойынша берешекті айқындау кезінде жиі қателіктер жібереді.

Мысалы, ЖСО алимент бойынша берешекті анықтады, есеп Қазақстан Республикасындағы орташа айлық жалақыдан жүргізілді. Борышкер есеппен келіспей, жалақы туралы анықтамалар мен жұмысқа орналасу туралы құжаттарды ұсынды. Алайда ЖСО бұл құжаттарды қабылдамады. Борышкер сотқа шағыммен жүгінді. Соттар ұсынылған жалақы туралы анықтама есебінен алимент бойынша берешекті айқындау бөлігінде талап қоюды қанағаттандырудан бас тарта отырып, талап қоюшы ұсынған құжаттарда сот отырысында жойылмаған қайшылықтар бар деген тұжырымға келді. Мәселен, борышкер сотқа қызмет көрсету туралы шарт, бұйрықтан үзінді көшірме, жалақы және басқа да кірістер туралы анықтама берді. Сот борышкердің жұмысқа қабылдануы қызмет көрсету туралы шарт негізінде ресімделгенін анықтады, ал жалақы туралы анықтамадан бұл құжат еңбек шарты негізінде жазылғандығы, яғни ұсынылған құжаттарда қайшылықтар бар екендігі байқалады. Бұл жағдайда сот орындаушысы көрсетілген анықтаманы негізге ала отырып, алимент бойынша берешекті анықтаудан заңды түрде бас тартты (6001-22-00-бап/584).

Сондай-ақ борышкерлердің келіспеушілігі сот орындаушыларының алимент төлеуді растау ретінде өндіріп алушының шоттарына ақша сомаларын аудару туралы түбіртектерді қабылдамауымен байланысты.

Алимент бойынша берешекті айқындауға және есептеуге байланысты дауларды қарау кезінде алимент бойынша берешекті айқындау бойынша сот орындаушысының әрекеттерінің заңдылығына құқықтық баға берген жөн.

Көрсетілген даулар санатын қарау кезінде күтіп-бағуға алимент мәжбүрлі түрде өндіріп алынған кәмелетке толмаған балалардың мүдделерін ескеру қажет.

ЖСО алимент төлеу бойынша міндеттемелердің орындалу дәлелдемелерін бағалау кезінде мыналарды:

ақшалай сомалардың түсу көзін (алимент төлеуші не үшінші тұлға);
сомалардың түсу жиілігі мен жүйелілігін;

аударылған сомалардың бірдей мөлшерін;
ата-аналар арасында өзге ақшалай міндеттемелердің болуын
(кредиттік міндеттемелер, борыштық міндеттемелер және т. б.);
борышкердің кірістеріне аударылатын сомалардың мөлшерлестігін
ескеруі қажет.

Мысалы, сот бұйрығымен кәмелетке толмаған балаларды асырап-бағуға алимент өндіріліп алынды. Бұған дейін сот бұйрығы 2016 жылғы наурыз - 2019 жылғы сәуір кезеңіндегі берешекті анықтаған МСО-ның орындауында болатын. ЖСО 2021 жылғы қазанда атқарушылық іс қозғады, ол 2019 жылғы 3 сәуір - 2021 жылғы 3 қыркүйек кезеңіндегі берешекті бұрын белгіленген берешек сомасын қоса отырып айқындады.

ЖС ӘІСА қазіргі уақытта айқындалған берешекті ғана емес, бұған дейін МСО талап қоюшының оны өтемеуіне байланысты айқындаған барлық берешекті ЖСО негізді ескергенін атап көрсетті. Бұл жауапкердің заңда белгіленген үш жылдық мерзімнен асып кеткенін көрсетпейді. Осыған байланысты ЖСО-ның мерзімдерді бұзғандығы туралы бірінші және апелляциялық сатыдағы соттардың тұжырымдары қате болып табылады (6001-22-00-бап/1035).

Сот орындаушылары борышкерлер ұсынған құжаттарды, олардың жалақысын мұқият тексерулері керек.

Нақты берешекті белгілеу және есептеу әкімшілік істі қарау шегіне кірмейді. Берешекті айқындау туралы қаулыларға шағымданған кезде сот орындаушысының дұрыс есептеуі тексерілуі керек. Сот ЖСО функцияларын өз мойнына алмауға және берешектің дұрыс сомасын дербес есептеуге тиіс.

6.5. Атқарушылық әрекеттер жасау жөніндегі шығыстар және оларды өтеу

Жеке сот орындаушысы өз қызметін дербес қаржыландырады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 3-бабының 7) тармақшасына сәйкес, атқарушылық іс жүргізу атқарушылық құжатты мәжбүрлеп орындату жөніндегі шығыстарды борышкердің есебінен өтеу қағидаты бойынша жүзеге асырылады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 114-бабына сәйкес, атқарушылық әрекеттер жасау жөніндегі шығыстар борышкерден осы шығындарды шеккен адамдардың немесе ұйымдардың пайдасына өндіріліп алынады.

Борышкер атқарушылық әрекеттер жасау жөніндегі шығыстарды өндіріп алу туралы сот орындаушысының қаулысын даулау туралы арыз жазып және оны өндіріп алудың мерзімін кейінге қалдыру немесе мерзімін ұзарту туралы, оның көлемін азайту немесе өндіріп алудан босату туралы

талап қойып, сотқа жүгінуге құқылы. («Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 114-бабының 5-тармағы).

Орындаудың осы сатысы бойынша талап қоюдың ең көп тараған негіздері:

қызметке ақы төлеу сомасын дұрыс есептемеу;
іс жүзінде жұмсалған шығыстарды дұрыс есептемеу;
атқарушылық іс жүргізу шеңберінен тыс қызметке ақы төлеу сомасын бекіту болып табылады.

Қаулының күшін жоюға мұндай қызығушылық атқарушылық құжаттарға сонымен қатар:

- орындаушылық санкцияны өндіріп алу туралы қаулы;
- сот орындаушысының атқарушылық әрекеттер жасау кезінде шеккен шығыстарды өтеу туралы қаулысы;
- жеке сот орындаушысының оның қызметіне ақы төлеу сомасын бекіту туралы қаулысы жататындығына байланысты.

Төлем болмаған жағдайда мұның соңы мәжбүрлеп орындау шараларын қолдана отырып атқарушылық іс жүргізуді қозғауға әкеп соғады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 118-бабына сәйкес, жеке сот орындаушысының қызметіне ақы төлеу осы Заңда көзделген жағдайларды қоспағанда, атқарушылық іс жүргізу шеңберінде борышкердің қаражаты есебінен жүргізіледі және он мың айлық есептік көрсеткіштен аспайтын шекті мөлшерін белгілей отырып, істердің санаты мен өндіріп алу сомасына қарай үштен жиырма бес пайызға дейінгі мөлшерде белгіленеді.

Атқарушылық іс жүргізу бойынша шығыстарды есептеу әдістемесін уәкілетті орган бекітеді.

Іс жүзінде төлем сот орындаушысын айналып өткен, бірақ қозғалған атқарушылық іс жүргізу шеңберінде жүргізілген жағдайлар кездеседі.

Атқарушылық құжаттың талаптарын орындаудың еріктілігі туралы дау туындаған кезде мынадай:

атқарушылық іс жүргізуді қозғау туралы борышкерге тиісінше хабарлау;

сот орындаушысы қабылдаған мәжбүрлеп орындау шаралары (ақшалай қаражатқа, мүлікке және т.б. тыйым салу);

атқарушылық құжаттың мәжбүрлеп орындауда болу кезеңі туралы мән-жайларды тексеру қажет.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның нормаларын сөзбе-сөз түсіндіруге байланысты орындауға ұсыну ерікті түрде орындауға ниеттің жоқтығын білдіреді.

Сот орындаушысының қызметіне және атқарушылық әрекеттер жасау жөніндегі шығыстарға ақы төлеу борышкердің адал еместігінің салдары болып табылады.

Атқарушылық іс жүргізу кезеңінде атқарушылық құжат талаптарын орындау борышкердің сот орындаушысы көрсеткен қызметтердің және атқарушылық әрекеттер жасау жөніндегі шығыстардың ақысын төлеу міндетіне орындауға әкеп соғады.

Борышкердің жеке сот орындаушысын айналып өтіп атқарушылық құжатты орындауы оны жеке сот орындаушысының іс жүзінде шеккен атқару шығыстарына ақы төлеуден және қызметіне ақы төлеуден босатпайды.

Мысалы, мүліктік емес сипаттағы талаптардың ерікті түрде орындалғанын растау үшін (әлеуметтік желіден борышкердің жеке деректерін жою туралы) борышкер бейнежазбаларды ұсынды. Алайда, атқарушылық іс қозғалғанға дейін мұндай дәлелдемелер ұсынылмады. Атқарушылық іс жүргізу жіберілген атқарушылық парақ негізінде қозғалды. ЖСО атқару парағының іс жүзінде орындалғандығын қозғалған атқарушылық іс жүргізу шеңберінде тіркеді (6001-22-00-бап/612).

Атқарушылық іс қозғалғанға дейін сот актісінің ерікті түрде орындалуы жарамды және шынайы дәлелдемелермен расталуға тиіс.

Сондай-ақ даулар сот орындаушысының қызметіне ақы төлеу бойынша келтірілген шығыстарды өтеу тәртібі бөлігінде, тиісті органның шешімі жойылған жағдайда туындайды. Оның негізінде атқарушылық іс жүргізу тоқтатылғаннан кейін атқарушылық құжат беріледі.

Даулардың осы санатын қарау кезінде мынадай:

атқарушылық іс жүргізуді қозғау туралы борышкерді тиісінше хабардар ету және оны атқарушылық іс жүргізу материалдарымен таныстыру;

атқарушылық іс жүргізу қозғалған күн, оның тоқтатылған күні және оның негізінде атқарушылық құжат берілген тиісті органның шешімі жойылған күн;

сот орындаушысына шешімнің күшін жою не борышкердің тиісті қарсылық бергені туралы тиісті хабарлама жөніндегі мән-жайлар тексерілуге жатады.

Тиісті шешім нақты орындалып, атқарушылық іс жүргізу тоқтатылғаннан кейін күшін жойған жағдайда борышкер сот шешімінің орындалуын бұру туралы өтінішпен (егер атқару парағы сот актісінің негізінде жазылып берілсе) не келтірілген залалды өндіріп алу туралы азаматтық тәртіппен талап қойып, сотқа жүгінуге құқылы. Бұл ретте, атқарушылық іс жүргізу бойынша өндіріп алушы жауапкер ретінде әрекет етеді.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 48-бабының 6-тармағына сәйкес, мәжбүрлеп орындату шараларының, егер өндіріп алушы орындау бойынша іс жүзінде келтірілген шығыстарды өтесе және жеке сот орындаушысының қызметіне ақы төлеу жүргізілсе күші жойылуға жатады.

Сондай-ақ даулар аталған шығыстарды өндіріп алу тәртібі бойынша туындайды. Көп жағдайда өндіріп алушылар құжаттық растаудың жоқтығын көрсете отырып, іс жүзінде жұмсалған шығыстардың келтірілген есебімен келіспейді.

Мысалы, өндіріп алушы атқарушылық құжатты ол толық орындалғанға дейін кері қайтарып алды, атқарушылық іс жүргізу аяқталды. Алайда, ЖСО өндіріп алушының толық сомасы есебінен оның қызметіне ақы төлеу сомасын бекітті. Бұл қаулыны соттар заңсыз деп танып, күшін жойды (6001-22-00-бап/219).

ЖСО бірнеше атқарушылық іс жүргізу бойынша осыған ұқсас жағдайға жол берді. Мәселен, ЖСО-ның іс жүргізуінде банктің пайдасына сомаларды өндіріп алу туралы 32 атқарушылық құжат болды. Барлық атқарушылық құжаттарды өндіріп алушы кері қайтарып алды. Бұл ретте ЖСО атқарушылық құжаттар бойынша берешек сомасының 10%, 15%, 20% мөлшерінде өз қызметіне ақы төлеу сомасын бекітті. Барлық қаулылар заңсыз деп танылды (6001-22-00-бап/371).

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 119-бабына сәйкес, атқарушылық іс жүргізу қозғалғанға дейін өндіріп алушы жеке сот орындаушысының нұсқауы бойынша өндіріп алушылардың пайдасына өндіріп алынған сомаларды сақтауға арналған ағымдағы шотқа атқарушылық әрекеттерді жүзеге асыру үшін қажетті соманы енгізуге міндетті. Атқарушылық іс жүргізу қозғалған кезде жеке сот орындаушысы өндіріп алушы үшін осы соманы енгізудің кешірек мерзімін тағайындай алады. Егер атқарушылық іс жүргізу барысында өндіріп алушылардың пайдасына өндіріп алынған сомаларды сақтауға арналған ағымдағы шотқа енгізілген қаражат атқарушылық әрекеттерді одан әрі жүргізу үшін жеткіліксіз болып шықса, онда өндіріп алушы жеке сот орындаушысының нұсқауы бойынша көрсетілген ағымдағы шотқа қосымша соманы енгізуге міндетті.

Осы орайда ЖСО-ның көрсеткен қызметі үшін ең төменгі төлем мөлшерін енгізу ұсынылады.

6.6. Сот орындаушыларының әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымдану туралы өзге де даулар

Сондай-ақ даулар:

- бастапқы сату құнын белгілей отырып, мүлікке өндіріп алу қолдану туралы сот шешімдерін орындау;
- борышкерлер тізіліміне қосу және одан шығару мәселесі бойынша туындайды.

«Ипотека туралы» Қазақстан Республикасы Заңы 21-бабының 3-тармағына сәйкес, ипотека шарты бойынша кепілге берілген

жылжымайтын мүліктен айыппұл өндіріп алу туралы шешім қабылдаған кезде сот мыналарды анықтап, шешімінде көрсетуге тиіс.

«Соттардың атқарушылық іс жүргізу туралы заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы» ЖС НҚ-ның 12-тармағына сәйкес, сот бастапқы сату бағасын белгілеген кепілге салынған мүлікті өндіріп алу туралы соттың заңды күшіне енген шешімі болған кезде, соттың осы шешімін орындау шеңберінде қайта бағалау жүргізу талап етілмейді. Мұндай талап қоюларды ӘРПК-нің 138-бабы екінші бөлігінің 12) тармақшасына сәйкес қайтару керек. Өйткені борышкерлер сот белгілеген құн бойынша мүлікті өткізу жөніндегі ЖСО әрекеттеріне ӘРПК шеңберінде шағымданады.

Соттардың бастапқы сату құнын белгілей отырып, кепіл мүлкіне өндіріп алуды қолдану туралы шешімді орындау барысында бағалауды тағайындау қажеттілігі туралы даулар туындайды.

Атқарушылық іс жүргізу тараптары, әдетте, сот шешімі шығарылған күннен бастап айтарлықтай уақыт өткенін, сот айқындаған құн өзекті емес болып табылатынын және мүлікті төмен бағамен сату атқарушылық іс жүргізу тараптары құқықтарының бұзылуына әкеп соқтыратынын уәждейді.

Алайда АПК-нің 21-бабы заңды күшіне енген сот актілерінің барлығы үшін міндетті және Қазақстан Республикасының бүкіл аумағында орындалуға жатады.

АПК-нің 241-бабының төртінші бөлігі бойынша атқару құжатында шешімнің қарар бөлігі (сөзбе-сөз) көрсетілуге тиіс.

Осылайша, сот шешімі оның мәтініне қатаң сәйкес орындалуға жатады.

Тиісінше қайта бағалау жүргізуге негіздер мен қажеттілік жоқ.

Сонымен қатар мүліктің нарықтық құнының жылдам өзгеруін ескере отырып, бірқатар азаматтық соттар мүлікке өндіріп алуды қолдану туралы шешім шығарған кезде нақты оның құнын көрсетпейді, бірақ мәжбүрлеп сату кезінде мүлікті ЖСО айқындаған нарықтық құны бойынша өткізу қажеттілігі туралы көрсетеді. Біз бұл практиканы тараптардың мүдделеріне барынша сәйкес келеді деп санаймыз.

Аталған ұсынысты іске асыру үшін «Соттардың атқарушылық іс жүргізу туралы заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы туралы» ЖС НҚ-ға өзгерістер енгізу қажет.

Сондай-ақ борышкерлер атқарушылық іс жүргізу бойынша әкімшілік талап қоюларды борышкерлер тізіліміне енгізу/шығару мәселелерін ұсынады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 36-бабына сәйкес, уәкілетті орган атқарушылық құжаттарды мәжбүрлеп орындау жөніндегі міндеттерді жүзеге асыру үшін Борышкерлердің бірыңғай тізілімін жүргізеді. Борышкерлер туралы мәліметтер уәкілетті органның ресми интернет-ресурсында

орналастырылады. Борышкерлердің бірыңғай тізілімі атқарушылық іс жүргізу жөніндегі автоматтандырылған ақпараттық жүйе арқылы қалыптастырылады және жүргізіледі.

Қазақстан Республикасының Әділет министрлігі тізілімді қалыптастыруға және жүргізуге жауапты уәкілетті орган болып табылады.

Бұл ретте Борышкерлердің бірыңғай тізілімі атқарушылық іс жүргізу жөніндегі автоматтандырылған ақпараттық жүйе арқылы қалыптастырылады және жүргізіледі.

Атқарушылық іс жүргізу бойынша үш айдан астам мерзімдік өндіріп алу туралы берешегі жоқ борышкерлер бойынша, сондай-ақ талап қоюды қамтамасыз ету шараларын қабылдау және күшін жою туралы атқарушылық құжаттар бойынша мәліметтерді қоспағанда, Борышкерлердің бірыңғай тізіліміне енгізу үшін мәліметтерді сот орындаушылары атқарушылық іс жүргізу қозғалғаннан кейін үш жұмыс күні ішінде жібереді.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 36-бабының 2-тармағында мәліметтер:

- борышкердің тегін, атын, әкесінің атын (ол болған жағдайда) не борышкер ұйымның атауын;

- атқарушылық құжатты берген органды, берілген күнін және борышкердің орындалмаған міндетінің мазмұнын;

- көрсетілген мәліметтерді жіберетін сот орындаушысының тегін, атын, әкесінің атын (ол болған жағдайда) және аумақтық бөлімнің атауы мен мекенжайын немесе жеке сот орындаушысы кеңсесінің мекенжайын қамтитындығы көзделген.

Борышкерді Борышкерлердің бірыңғай тізілімінен шығару:

1) атқарушылық іс жүргізу тоқтатылғаннан кейін;

2) мерзімді өндіріп алулар туралы атқарушылық іс жүргізу бойынша берешек болмаған кезде;

3) «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 48-бабында көзделген негіздер бойынша атқарушылық іс жүргізу аяқталғаннан кейін, ол атқарушылық құжаттың талаптарын орындаған кезде жүргізіледі.

Мысалы, ЖСО-ның іс жүргізуінде өндіріп алушының анасы мен оның бірге тұратын ұлының (борышкер) кездесу уақытын белгілеу туралы атқарушылық іс жүргізу болды. Атқарушылық іс қозғалған кезде ЖСО талап қоюшының деректерін Борышкерлердің бірыңғай тізіліміне енгізді. Борышкер ЖСО-ның оны Борышкерлердің бірыңғай тізіліміне енгізу жөніндегі әрекеттеріне шағымданды. Сот талап қоюды қанағаттандырудан бас тартты. Мәселен, ЖСО-да борышкерді тізілімнен шығаруға негіз болмаған, өйткені орындау жүргізілмеді, атқарушылық құжат қайтарылды. Соттар үшінші тұлғалардың Бірыңғай тізілімде орналастырылған оның жеке және отбасылық құпиясы туралы мәліметтерге еркін қол жеткізуін

шектеу қажеттігі туралы дәлелдерді қабылдамады. Борышкерлердің бірыңғай тізілімінің деректерін талдаудан сот актісінің мазмұны және талап қоюшының орындалмаған міндеті туралы қандай да бір мәліметтер, кәмелетке толмаған баланың деректері тізілімде жоқ екені байқалды (6001-22-00-бап/76).

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының
әкімшілік істер жөніндегі сот алқасы**

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ
СОТЫНЫҢ БЮЛЛЕТЕНІ**
ресми басылым

БЮЛЛЕТЕНЬ
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
официальное издание

Басуға 11.08.2023 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x84 ¹/₈. Қаріп түрі “Times New Roman”
Офсеттік басылым. Таралымы 1 598 дана. Тапсырыс № 810.

Подписано в печать 11.08.2023 г.
Формат 60x84 ¹/₈. Шрифт “Times New Roman”
Печать офсетная. Тираж 1 598 экз. Заказ № 810.

«Big Dream» ЖШС баспаханасында басылды.
010000, Нұр-Сұлтан қаласы, К.Байсейітова көшесі, 114/2.
Тел.: 37-70-74